

บทที่ 5

การแก้ปัญหาเสพติดในชุมชนด้วยกลไกคุ้ม

5.1 บริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของหมู่บ้านโนนสะอาด

หมู่บ้านโนนสะอาดเป็นหมู่บ้านที่เกิดจากการขยายตัวออกจากหมู่บ้านหนองเชียงซุย ตำบลป่าหวายนั่ง เดิมถูกเรียกว่า คุ้มน้อย เพราะแต่ก่อนเป็นส่วนหนึ่งของหมู่บ้านหนองเชียงซุย ต่อมาจึงมีการแยกออกมาตั้งเป็นหมู่บ้าน เริ่มแรกในการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้าน ประมาณปี พ.ศ. 2471 ได้เลือกทำเลที่ตั้งหมู่บ้านในบริเวณ โคนป่ากุง ป่าหวายและป่าจิก ซึ่งเป็นที่ตั้งหมู่บ้านในปัจจุบันเพราะเห็นว่าเป็นโลกที่สะอาดสวยงาม และอยู่ใกล้กับที่นาของกลุ่มคนที่ออกมาตั้งบ้านเรือน กลุ่มคนที่ออกมาตั้งบ้านเรือนมีประมาณ 10 ครัวเรือน หลังจากนั้นก็มีผู้คนอพยพเข้าไปตั้งบ้านเรือนเรื่อยๆ บางคนทำผิดหลบหนีมาจากที่อื่นก็เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่หมู่บ้านนี้ ทำให้หมู่บ้านมีภาพลักษณ์ว่ามีคนไม่ดีอยู่ในหมู่บ้าน เมื่อตั้งหมู่บ้านได้ 3 ปีได้มีการตั้งผู้ใหญ่บ้าน โดยกำนันเป็นผู้มอบหมายให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน ปัจจุบันหมู่บ้านมีผู้ใหญ่บ้านคนที่ 7

สภาพเศรษฐกิจ

เดิมชาวบ้านประกอบอาชีพทำไร่ ทำนาเป็นหลัก อาชีพเดิมตั้งแต่การก่อตั้งหมู่บ้านคือ การปลูกปอ จะทำการปลูกหลังจากสิ้นสุดเทศกาลสงกรานต์ ปลูกมันสำปะหลัง ปลูกข้าวไร่ ไร่ข้างเลื่อยไม้ และเผาถ่าน

เนื่องจากพื้นที่ทำการเพาะปลูกเดิมใช้พื้นที่ป่าที่อยู่ติดกับหมู่บ้านบนเทือกเขาภูพานคำ สวนป่าโสภณแด่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ใช้เพื่อการเพาะปลูกมาตั้งแต่มีการตั้งหมู่บ้าน ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2530 ได้มีการประกาศพื้นที่ป่าสงวนทับพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน โดยผู้นำของหมู่บ้านในขณะนั้นได้นำเอาเอกสารมาให้ชาวบ้านเซ็นชื่อยินยอม ซึ่งชาวบ้านเข้าใจว่าจะได้พื้นที่ครอบครองทำกินอย่างถูกต้อง แต่ในที่สุดชาวบ้านไม่ได้เอกสารสิทธิ์ในพื้นที่ทำกินและถูกขับออกจากที่ทำกินเดิม พื้นที่บริเวณสวนป่าโสภณแด่ในปัจจุบันเดิมเป็นพื้นที่ของชาวบ้านที่ได้ทำการปลูกพืชทำมาหากิน ปัจจุบันกรมป่าไม้ใช้เป็นพื้นที่สวนป่า ผลจากเหตุการณ์ดังกล่าว ทำให้ครอบครัวมีที่ดินทำกินลดลง จนไม่สามารถจะทำการผลิตได้พอเพียง จากการสูญเสียพื้นที่ทำกินทำให้ชาวบ้านในหมู่บ้านปรับเปลี่ยนวิถีการทำมาหากิน โดยยึดอาชีพรับจ้างทั้งในหมู่บ้านหนองเชียงซุย(คุ้มใหญ่) และมีการอพยพย้ายถิ่นไปรับจ้างในต่างจังหวัด เช่น การไปรับจ้างทำอ้อยในจังหวัดกาญจนบุรี สุพรรณบุรี นครสวรรค์ บางส่วน ไปเป็นกรรมกรโรงงานไม้และเหล็กในเขต กรุงเทพมหานคร โรงงานทำรองเท้า ลานมันอยู่ซ่อมรถ ในจังหวัดชลบุรี โรงงานทำวาล์วน้ำ อะไหล่รถจักรยานยนต์ เครื่องไฟฟ้า ในเขตบางพลี

สมุทรปราการ เป็นลูกจ้างในไร่กาแฟ เก็บผลกาแฟในเขตจ.ชุมพร และบางส่วนได้ไปรับจ้างทำงานในโรงงานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น บางคนที่ไม่ได้ไปทำงานต่างจังหวัดก็ไปรับจ้างในพื้นที่ เช่น การปลูก การตัด การค้ายาง การขึ้นอ้อย ในไร่ของนายทุนในหมู่บ้านที่ปลูกอ้อยจากการส่งเสริมของโรงงานน้ำตาลในพื้นที่ จะเห็นได้ว่าวิถีชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนไปพึ่งพิงระบบเศรษฐกิจภายนอกมากขึ้น ทำให้บางครอบครัวกลับมาหมู่บ้านเฉพาะในช่วงงานสำคัญของหมู่บ้านหรืองานบุญสำคัญของญาติพี่น้องเท่านั้น เวลาส่วนใหญ่ทำงานอยู่นอกหมู่บ้าน จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนลดน้อยลง มีความเป็นตัวของตัวเองมาก

จากการทำนาหนักในการทำนา ทำให้เกิดการใช้จ่ายเพื่อบรรเทาความปวดเมื่อย ในอดีตมีการใช้ยาไอ พารา ยาทัมใจเบอร์ 5 เพื่อช่วยลดอาการเมื่อยล้าจากการทำนา ปัจจุบันมีการใช้สารเสพติดประเภทยาขยัน ยาบ้า ส่วนในกลุ่มที่ทำงานรับจ้างในไร่อ้อย ซึ่งต้องใช้แรงงานหนักทำให้มีการนำยาเสพติดเข้ามาใช้เพื่อช่วยในการทำงานให้ได้ปริมาณของเนื้องานเพิ่มมากขึ้น ตั้งแต่ปลูก ตัดขน ขึ้นรถในระยะแรกของการเข้ามาของอ้อยมีการใช้ยาไอ ยาทัมใจ ยาบ้า หากไม่ได้ใช้ยาในการกระตุ้นจะทำให้ทำงานได้น้อย อารมณ์หงุดหงิด การเข้ามาของยาบ้าระยะหลังมาจากกลุ่มแรงงานเอง หรือคนขับรถอ้อย บางส่วนจะมีการร้องขอจากแรงงานอ้อยให้เจ้าของอ้อยนำมาให้ มีการใช้กาแฟผสมเหล้าช่วยในกรณีหายาไม่ได้ เช่นเดียวกับการปลูกมัน แรงงานที่รับจ้างขุดมันสำปะหลังมีการใช้ยาไอ ยาทัมใจ ยาบ้า โดยผสมกับน้ำให้แรงงานดื่ม อนึ่งในอดีตช่วงปี 2526-2528 ชาวบ้านเคยใช้ยาไอ ยาทัมใจ กาแฟ และยาบ้าช่วยให้ทำงานโดยไม่่วงนอน เวลาทำงานกลางคืน เช่น ออกไปจับตุ๊กแกส่งขาย จะเห็นได้ว่า มีการใช้ยาเสพติดหลายประเภท เพื่อการทำงานในไร่นาและงานอาชีพอื่นๆมาตั้งแต่ในอดีตแล้ว และเมื่อชาวบ้านไปทำงานต่างถิ่น จึงมีการนำยาบ้ามาใช้ในการทำงานและนำมาสู่หมู่บ้าน

สภาพด้านสังคม

ด้วยพื้นฐานตั้งแต่ตั้งหมู่บ้าน ที่มีคนจากหลายแหล่งเข้ามาอยู่ในชุมชน และ สภาพเงื่อนไขทางเศรษฐกิจที่ทำให้ต้องออกไปทำงานนอกชุมชน ทำให้สภาพความสัมพันธ์ภายในชุมชน ไม่แน่นแฟ้นมากนัก คงมีเฉพาะกลุ่มเครือญาติเท่านั้นที่ยังคงมีความสัมพันธ์กันอยู่ สภาพชีวิตในชุมชนจึงค่อนข้างจะเด่นชัดในเรื่องต่างคนต่างอยู่ไม่สนใจกัน นอกจากนี้ชุมชนยังยอมรับกับภาพลักษณ์ที่หมู่บ้านข้างเคียงกล่าวขานถึงหมู่บ้านตนเองว่า เป็นหมู่บ้านที่มีคนไม่ดีอยู่ด้วย ทำให้บั่นทอนกำลังใจที่จะทำอะไรเพื่อการพัฒนาหมู่บ้าน และจากสภาพด้านเศรษฐกิจดังกล่าว ทำให้ครอบครัวส่วนมากไม่ได้อยู่พร้อมหน้าสมาชิก ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ ลูกไม่ดีนัก หลายครอบครัวส่งเงินทองให้ลูก ขณะที่ทั้งพ่อแม่ต้องทำงานอยู่ต่างถิ่น บางครอบครัวทั้งให้ลูกๆให้อยู่กับปู่ย่า ตายาย บางครอบครัวให้ลูกๆอยู่กันตามลำพัง ซึ่งเป็นสภาพพื้นฐานของครอบครัวที่เสี่ยงต่อการนำลูกๆทั้งเด็ก และเยาวชน ไปสู่พฤติกรรมเสี่ยงเรื่องยาเสพติด การไม่ได้อยู่ด้วยกันอย่างพร้อมหน้าครอบครัวนี้ทำให้ลูกๆขาดโอกาสที่จะได้รับการอบรมสั่งสอนหรือได้รับคำปรึกษา เมื่อเด็กมีปัญหาที่ไม่สามารถปรึกษาใครได้ อาจหาทางออกโดยการพึ่งพาเสพติด ขณะเดียวกันเด็กที่เข้าเรียนต่อใน

เมือง ก็ได้รับอิทธิพลทางด้านความคิด ความเชื่อจากกลุ่มเพื่อนในเมือง ทำให้เด็กไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ ผู้ใหญ่ในครอบครัวเท่าที่ควร

ปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชน

ความสัมพันธ์ในแต่ละกลุ่มตระกูลที่ผ่านมาจากอดีตมีความขัดแย้งกันอยู่ ซึ่งเป็นผลมาจากการที่หมู่บ้านได้รับการสนับสนุนงานพัฒนาจากองค์การนานาชาติเพื่อร่วมกันพัฒนา หรือในชื่อที่ชาวบ้านเรียกเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า เด็กสากล ใน ปี พ.ศ. 2527 ช่วงระยะที่มีการสนับสนุนของเด็กสากลก็ปรากฏว่ามีปัญหาความขัดแย้งถึงขั้นมีการฟ้องร้องดำเนินคดีกับกลุ่มบุคคลที่ทำให้เกิดความเสียหายกับเงินกองทุนของเด็กสากล หลังจากที่ยุติการนานาชาติได้อถอนตัวออกจากชุมชนกองทุนต่างๆ ได้สูญหายไปหมด คนในชุมชนเกิดความขัดแย้งเพิ่มขึ้น ชาวบ้านแบ่งเป็นกลุ่มอย่างชัดเจนระหว่างกลุ่มที่ต้องการพัฒนากับกลุ่มที่ต้องการแสวงหาผลประโยชน์จากกองทุนที่เข้ามา โดยการไม่ส่งเงินทุนที่ต้องหมุนเวียน มีการทุจริตในการบริหารกลุ่มกองทุนต่างๆ นอกจากความขัดแย้งในเรื่องกองทุนของเด็กสากล ยังมีปัญหาอื่นคือ ช่วงระยะปี พ.ศ.2538-2542 ที่มีการระบาดของยาเสพติดประเภทยาบ้ากลุ่มที่เป็นผู้ค้าในชุมชนได้มีการขัดแย้งในการแบ่งผลประโยชน์ หลังจากที่มีการปราบปรามจากทางราชการทำให้ยาเสพติดลดลง กลุ่มที่เคยเป็นผู้ค้ายาเสพติดและมีเคยมีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้เข้ามามีบทบาทในการเป็นฝ่ายปกครองในชุมชนและฝ่ายบริหารในอบต. ทำให้เกิดความขัดแย้งชัดเจน ประกอบกับเกิดการแบ่งแยกวัดในชุมชน จะเห็นได้ว่าพลังความสามัคคีในชุมชนแทบจะไม่เหลืออยู่เลย เพราะมีปัญหาสืบเนื่องจากการจัดสรรผลประโยชน์ จะเห็นได้ว่า ความขัดแย้งในหมู่บ้านมีอยู่หลายกลุ่มมาก ผู้ใหญ่บ้านมีเรื่องขัดแย้งกับสมาชิกอบต.มีการร้องเรียนกันตลอดเวลา ครุมีความขัดแย้งกับกับคนในชุมชนที่เป็นคนทำงานเด็กสากลมาก่อน นับว่าโครงสร้างทางสังคมของหมู่บ้าน เป็นโครงสร้างหลวม ทั้งในระดับครอบครัวและระดับหมู่บ้าน

สถานการณ์ปัญหาเสพติดของหมู่บ้านโนนสะอาด

ก่อนปี พ.ศ. 2535 ปัญหาการใช้ยาเสพติดยังไม่แพร่หลายทั่วไปในชุมชน การใช้ยาเสพติดจะเป็นการใช้ในกลุ่มแรงงานที่มีการใช้แรงงานมากและต้องการทำงานให้ได้ปริมาณมากและใช้ในการแก้อาการปวดเมื่อยจากการทำงาน มีการใช้ยาเสพติดในหลายกลุ่ม เช่น มีการใช้ยาไอเพื่อช่วยในการทำงานในตอนกลางคืนโดยไม่ง่วงนอนในการไปหาตุ๊กแกมาจำหน่าย ในกลุ่มผู้รับจ้างตัดอ้อย ขึ้นอ้อย มีการใช้ยาเสพติดประเภทยาขยันโดยเจ้าของไร่อ้อยจะเป็นผู้จัดหามาให้บางครั้งกลุ่มแรงงานจะเป็นผู้หาเอง บางส่วนจะมีการนำมาจากคนขับรถอ้อย สำหรับในกลุ่มผู้รับจ้างขุดมัน มีการใช้ยาเสพติดประเภทยาขยันและยาทัมใจเบอร์ 5 ใช้ในการบรรเทาอาการปวดเมื่อยตามร่างกายจากการทำงาน ช่วงระยะเวลาดังกล่าวการระบาดของยาเสพติดประเภทสารระเหย ยังไม่มีที่แพร่หลาย การใช้ยาเสพติดในชุมชนจะใช้เฉพาะในกลุ่มแรงงานเท่านั้น

ต่อมาปี พ.ศ.2535-2540 มียาเสพติดประเภทสารระเหย สารระเหย ทินเนอร์ แพร่ระบาดในกลุ่มเยาวชนเป็นจำนวนมาก เนื่องจากมีร้านค้าที่ขายยาเสพติดประเภทสารระเหยและสารระเหยในชุมชนทั้งบ้านโนนสะอาดและหนองเชียงชูขุ ช่วงระยะเวลาการควบคุมเรื่องสารเสพติดไม่เข้มงวดร้านค้าโดยทั่วไปมีการขายโดยไม่มีข้อห้ามอะไร หลังจากสถานการณ์การใช้สารเสพติดประเภทสารระเหยเพิ่มมากขึ้นมากในบ้านโนนสะอาดได้มีหน่วยงานของทางทหารเข้ามาช่วยเหลือและพัฒนาอยู่ในชุมชนเป็นเวลา 1 สัปดาห์ มีการนำเยาวชนในหมู่บ้านมาโกนผม และทำการบำบัดโดยการปฏิบัติธรรมและออกกำลังกายทุกเช้าเย็นในชุมชน กระตุ้นให้กลุ่มเยาวชนพัฒนาหมู่บ้าน ทำลายแหล่งซ่องสุมที่อยู่ในชุมชน จากการเข้ามาของหน่วยงานราชการดังกล่าวทำให้สถานการณ์ ปัญหาเยาวชนดีขึ้นมาก หลังจากหน่วยงานดังกล่าวออกจากชุมชนได้มีการกลับมาใช้ยาเสพติดประเภทสารระเหยขึ้นมามากเหมือนเดิม

ปีพ.ศ.2538-2540 ยาเสพติดประเภทยาบ้าได้แพร่ระบาดอย่างหนักในชุมชนโนนสะอาด สาเหตุจากมีเอเยนต์ในหมู่บ้านเป็นผู้ค้าโดยมีผู้นำมาส่งให้ถึงชุมชนมีทั้งของสายตำรวจและสายพ่อค้าโดยนำยามาให้เมื่อถึงกำหนดระยะเวลาจะกลับมาเก็บเงินจากช่วงสถานการณ์ระยะนี้ มีการค้าขายกันมากและมีผู้ค้าในชุมชนเป็นจำนวนมากที่ถูกจับดำเนินคดี หน่วยงาน กอรมน. เข้ามาพัฒนาเป็นครั้งที่2 โดยนำกลุ่มเป้าหมายเดิมที่เคยเข้าร่วมครั้งแรกมาฝึกวิชาชีพและอบรมเรื่องยาเสพติด โดยเข้ามาอยู่ในชุมชน 1 สัปดาห์ ชุมชนให้ความร่วมมือกับทางราชการเป็นอย่างดี แต่หลังจากทางราชการออกไปสถานการณ์ก็กลับมาเหมือนเดิม สถานการณ์ช่วงนี้มีแรงงานจากชุมชนที่อพยพไปขายแรงงานในต่างจังหวัดที่ติดสารเสพติดประเภทยาบ้ากลับมาอยู่ในชุมชนเพราะไม่สามารถทำงานได้เนื่องจากมีปัญหาจากการเสพยาบ้าจนทำให้มีผลต่อระบบประสาท ผลจากการใช้สารเสพติดทำให้มีชาวบ้านในโนนสะอาดผูกคอตาย 1ศพ เป็นลูกของผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน

ปี พ.ศ. 2541 มีการปราบยาเสพติดประเภทยาบ้าจากทางราชการ ทำให้มีเอเยนต์รายใหญ่เป็นชายจากบ้านหินลาดได้เข้ามาหลบภัยกับสาขาเครือข่ายในหมู่บ้านโนนสะอาด

จากการปราบของเจ้าหน้าที่ทางราชการทำให้มีการนำโครงการโบไม่ว่างมาใช้ปฏิบัติการที่หมู่บ้าน ได้มีการยิงเอเยนต์หมู่บ้านหินลาดที่เข้าหลบภัยในโนนสะอาดเสียชีวิตและเครือข่ายที่อยู่ในหมู่บ้านโนนสะอาดเป็นชายอยู่ในคุ้มศรีวิสัยได้รับบาดเจ็บสาหัสและมีการลอบยิงสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล คนปัจจุบันสาเหตุจากมีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติด หลังจากมีการปราบยาบ้าอย่างหนักทำให้มีสารเสพติดประเภทกัญชาและสารระเหย เข้ามาทดแทน

ช่วงระยะเวลาดังกล่าวกลุ่มเยาวชนมีการใช้สารเสพติดประเภทสารระเหยเป็นจำนวนมาก มีผู้ปกครองบางส่วนสนับสนุนให้เยาวชนในปกครองนำไปขายในโรงเรียน เด็กเยาวชนที่ติดสารเสพติดประเภทสารระเหยบางส่วนต้องออกจากระบบการศึกษาเนื่องจากทางโรงเรียนไม่สามารถที่จะดูแลได้ หลังจากที่มีการปราบปรามจากทางราชการทำให้เกิดปัญหาครอบครัวขาดความอบอุ่น

ปี พ.ศ.2543 มีการยิงเอนต์ผู้ค้ายาเสพติดเป็นเพศหญิงเสียชีวิตในคุ้มร่วมใจพัฒนากลายเป็นศพแรกในระดับตำบลป่าหวายนั่ง และมีการฆ่าหั่นศพในบ้านโนนสะอาด คุ้มศรีวิสัย สาเหตุจากการของยาเสพติดประเภทยาบ้า บริเวณหน้าบ้านที่มีการยิงเอนต์ในปี 2541 จากสถานการณ์การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านโนนสะอาดมีการใช้ยาเสพติดประเภทยาบ้าในการหาเสียง

ปี พ.ศ. 2544 มีหน่วยงานทหารเข้ามาปฏิบัติการโครงการชุมชนเข้มแข็งเข้ามาอยู่ในชุมชนเป็นเวลา 3 วัน มีการอบรมเกี่ยวกับยาเสพติดและวิชาชีพ จากการเข้ามาของทางราชการทำให้สถานการณ์ดีขึ้นระยะหนึ่ง แต่หลังจากที่เจ้าหน้าที่ออกไปกลุ่มยาเสพติดก็เข้ามาเหมือนเดิม สารเสพติดประเภทสารระเหยยังมีอยู่ในกลุ่มเยาวชน

ปี พ.ศ.2545 กลุ่มเยาวชนยังมีการใช้สารเสพติดประเภทสารระเหยอยู่แต่ไม่รุนแรงภายในชุมชนมีการเสียชีวิตจากการผูกคอตายที่เป็นผลมาจากการใช้ยาเสพติดประเภทสารระเหย 1 ราย อยู่ในคุ้มทรัพย์ภูพาน ได้มีการนำศพมาแขวนที่บริเวณสวนป่าดงมัน เป็นเขตรอยต่อระหว่างหมู่บ้านโสกเต้ และโนนสะอาด หนองเชียงซุย 1 ราย คาดว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

ปลายปี 2545 มีการนำยาบ้าเข้ามาพักในหมู่บ้านโดยบุคคลที่นำเข้ามาเป็นน้องชายของเอนต์ที่ถูกยิงในปี 2541 และเป็นลูกเขยผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านที่ถูกชายผูกคอตายในปี 2542 ปัจจุบันถูกขึ้นบัญชีดำ มีการทะเลาะวิวาทรุนแรงบ่อยของเอนต์ที่ถูกยิงปี 2541 ในบ้านของตัวเองสาเหตุจากการไม่แบ่งยาเสพติดสำหรับเสพกับกลุ่มที่เคยเสพร่วมกัน มีการแจ้งความและนำเจ้าหน้าที่มาจับดำเนินคดีกับกลุ่มที่รุมทำร้าย

ปีพ.ศ.2546 ต้นปีวันที่ 31 มกราคม 2546 มีการนำศพวัยรุ่นหญิงชายมาแขวนในเขตป่าดงมันบริเวณเดิมที่มีการนำศพมาแขวนในปี2542 โดยวัยรุ่นที่ถูกนำมาแขวนเป็นวัยรุ่นที่อยู่ในวงดนตรีหมอลำ เป็นคนบ้านหนองกลอย จากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้ชาวบ้านมีความกลัวเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด หลังจากที่มีการประกาศสงครามกับยาเสพติดในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายนภายในชุมชนไม่มีสถานการณ์เกี่ยวกับยาเสพติดประเภทต่างๆ

จาก ปี 2538-2545 มีการจับคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดประเภทยาบ้า กัญชาในกลุ่มผู้ใหญ่ จำนวน 11 ราย สำหรับเยาวชนมีการจับเป็นจำนวนมากส่วนมากเกี่ยวข้องกับสารระเหยบางคนถูกจับไม่ต่ำกว่า 2 ครั้ง ในช่วงระยะที่มีการระบาดของยาเสพติดมีการจ้างไปเลี้ยงวัวโดยให้เป็นสารระเหยระหว่างพ่อตากับลูกเขย

เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ความรุนแรงของปัญหาเสพติดในกลุ่มเยาวชน

เงื่อนไขภายในชุมชน

1. **ขาดพื้นที่ทำกิน** สถานการณ์ปัญหาเสพติดในชุมชนโนนสะอาดเป็นที่รู้โดยทั่วไปของคนในชุมชนว่าคนส่วนมากในชุมชนเคยมีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ซึ่งเริ่มแรกก็เป็นเพียงการใช้ยาเพื่อการทำงาน และบรรเทาอาการปวดเมื่อยจากการทำงาน จากที่สภาพชุมชนเป็นชุมชนที่มีความยากจน มีที่ทำกินน้อยอยู่แล้วและได้ถูกประกาศพื้นที่ป่าสงวนทับพื้นที่ทำกิน ทำให้บางครอบครัว

ครัวไม่มีที่ทำกิน และเกิดการอพยพแรงงานทำให้เด็กหรือเยาวชนที่มีผู้ปกครองอพยพแรงงานต้องอยู่กับปู่ตายายไม่สามารถที่จะติดตามไปด้วยได้ เพราะอยู่ในระหว่างศึกษาและบางส่วนไม่ได้ศึกษาแต่ก็ยังเลิกกันไปที่จะทำงานได้ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ดูแลเยาวชนแทนพ่อแม่ก็ทำให้เยาวชนบางส่วนไม่ค่อยเชื่อฟัง และไม่สามารถที่จะควบคุมพฤติกรรมเยาวชนได้ เป็นผลทำให้เยาวชนขาดความอบอุ่นและความเข้าใจ ในบางคนที่อพยพแรงงานไม่ค่อยได้กลับมาเยี่ยมบ้าน เยาวชนหรือเด็กที่อยู่ในชุมชนส่วนมากจะรู้จักกันและสนิทสนมกันมากกว่าที่ผู้ดูแลเด็กสนิทสนมกับตัวเด็ก ทำให้เกิดช่องว่างความสัมพันธ์ ทำให้ตัวเด็กไปกับเพื่อนรุ่นเดียวกันและเพื่อนที่เป็นรุ่นใหญ่ทำให้เกิดการเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

2.การมีผู้ค้าในชุมชน จากที่ชุมชนมีปัญหาเรื่องเศรษฐกิจทำให้บางส่วนมีการขายยาเสพติดในชุมชนเพราะเป็นอาชีพที่สามารถทำรายได้ได้ดี มากกว่าการไปทำงานรับจ้างทำให้เกิดการแพร่กระจายยาเสพติดโดยทั่วไปในชุมชน มีผู้ค้ารายย่อยในชุมชนเป็นจำนวนมาก ผู้ปกครองบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดมีผลทำให้ลูกได้เรียนรู้พฤติกรรมเกี่ยวกับยาเสพติด และมีส่วนที่ทำให้เกิดการเกี่ยวข้องกับยาเสพติดในเวลาต่อมา จากการศึกษาพบว่าอัตราการเกิดของเด็กในชุมชนมีสูงและปัญหาการหย่าร้างแต่งงานใหม่ก็มีสูงตามไปด้วยส่วนหนึ่งเกิดมาจากการต้องคดีในเรื่องยาเสพติด ทำให้มีผลกระทบกับเด็กทำให้ขาดความอบอุ่นในครอบครัว

3.ความขัดแย้งในชุมชน ในชุมชนเองโดยส่วนมากมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกลุ่มตระกูลอยู่แล้วแต่ก็ไม่สามารถที่จะควบคุมกัน ได้เท่าที่ควรเนื่องจากความขัดแย้งที่เกิดจากการแบ่งกลุ่มในชุมชนที่เกิดจากงานพัฒนา(เด็กสากล) และความขัดแย้งที่เกิดจากผู้นำในชุมชน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและวัดไม่สามารถที่จะควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชนทำให้ส่งผลต่อเด็กและเยาวชนก็ไม่สามารถที่จะควบคุมได้

4.การมีกลุ่มการพนัน บ้านโนนสะอาดเป็นบ้านที่มีการเล่นการพนันเป็นประจำทำให้มีการเดินทางเข้าออกของคนในชุมชนหมู่บ้านอื่นทำให้มีการนำยาเสพติดเข้ามาในชุมชน

เงื่อนไขที่เกิดจากภายนอกชุมชน

1.การอพยพแรงงาน จากการอพยพแรงงานของชุมชนที่เกิดจากปัญหาเศรษฐกิจในชุมชนเองทำให้กลุ่มผู้อพยพแรงงานที่เข้าสู่แรงงานในระบบโรงงานตามจังหวัดต่างๆที่อยู่รอบกรุงเทพ ซึ่งต้องทำงานเป็นกะบ้าง มีการทำงานล่วงเวลาบ้างทำให้มีการเกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติดในการกระตุ้นเพื่อให้ทำงานได้ ประกอบกับเขตบริเวณที่ตั้งของโรงงานมียาเสพติดที่ราคาถูกหาได้ง่าย และมีการใช้ถือเป็นเรื่องปกติ ทำให้แรงงานบางส่วนที่ทำงานโรงงานมีการใช้ยา และหากมีการกลับมาเยี่ยมชุมชนครอบครัว บางส่วนมีการนำยาเสพติดเข้ามาในชุมชนด้วยในช่วงเทศกาลต่างๆ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เพื่อจำหน่ายเป็นค่าเดินทาง มีบางส่วนที่มีการอำพรางบังหน้าว่าไปทำงานและกลับมาเยี่ยมบ้านและนำยาเสพติดเข้ามาในพื้นที่ทำให้กลุ่มเด็กและเยาวชนมีส่วนที่จะเกี่ยวข้องกับยาเสพติด การอพยพแรงงานก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้

สถานการณ์ยาเสพติดลดลงเนื่องจากกลุ่มที่อพยพแรงงานบางส่วนคือกลุ่มที่มีการใช้ยาเสพติด ถึงแม้จะมีการลดลงแต่ก็ไม่ได้ทำให้ยาเสพติดหมดลง

2.การออกไปศึกษานอกชุมชน การศึกษาก็เป็นส่วนหนึ่งที่มีส่วนทำให้เยาวชนที่อยู่ในชุมชนมีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เนื่องจากมีบางส่วนที่ต้องออกไปเรียนในตัวเมืองโดยการสนับสนุนจากผู้ปกครอง โดยส่วนมากเป็นการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาอาชีพ เด็กที่ไปเรียนส่วนหนึ่งได้พักอยู่ในเมืองและได้เพื่อนที่เป็นเด็กต่างถิ่นเหมือนกัน ทำให้ไม่ค่อยได้กลับบ้าน ในชุมชนไม่ค่อยมีเรื่องยาเสพติดแต่กลับไปโผล่ที่สถานศึกษา

3.โครงการนโยบายจากทางราชการ และเงื่อนไขที่ส่งผลต่อชุมชนและเยาวชนที่มีผลต่อพฤติกรรมของคนในชุมชนคือ โครงการและนโยบายที่ทำให้คนในชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดกลัว ในอดีตมีการเข้ามาลงพื้นที่ของหน่วยทหารมีการจับเด็กและเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดมาฝึกระเบียบในหมู่บ้านมีการจับโกนหัว อบรมศีลธรรม ในครั้งนั้นทำให้ปัญหาเด็กดมสารระเหยลดลง แต่ก็ไม่นานก็กลับมาดมอีก หลังจากนั้นก็มีโครงการใบไม้ร่วงทำให้มีการเสียชีวิตและบาดเจ็บของผู้ค้าในชุมชนก็ส่งผลทำให้ ปัญหายาเสพติดลดลงในชุมชน แต่ในส่วนของเด็กและเยาวชนหลังจากโครงการได้เงียบไปก็กลับมาดมและใช้สารเสพติดอีกเหมือนเดิม ปี 2546 หลังจากที่มีการประกาศนโยบายปราบปรามยาเสพติดทั่วประเทศ ประกอบกับการได้งบประมาณมาทำกิจกรรมเดินเวรยามในชุมชนทำให้ปัญหายาเสพติดลดลงอย่างมาก กลุ่มที่ดมสารระเหย เสพยากก็ไม่มีความเคลื่อนไหวอะไร

จากการศึกษาจะเห็นว่าปัญหายาเสพติดไม่ได้หมดไปในชุมชนแต่จะมีการลดลงเพิ่มขึ้นตามแต่สถานการณ์ที่เข้ามาของโครงการหน่วยงานและนโยบายของทางราชการที่ได้กำหนดมาในแต่ละช่วงเวลา

กลุ่มผู้เสพยาเสพติด สามารถแบ่งกลุ่มเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับการเสพยาเสพติดได้ 3 กลุ่มได้แก่

1) กลุ่มคนหนุ่มรุ่นใหญ่ในหมู่บ้าน ได้แก่ กลุ่มที่มีอายุค่อนข้างมากกว่า 30 ปีแต่ยังเป็นโสด เนื่องจากไม่แต่งงาน หรือ เนื่องจากครอบครัวล้มเหลวเพราะหย่าร้างเนื่องจากปัญหายาเสพติด ประกอบกับในหมู่บ้านมีสถานการณ์ยาเสพติดค่อนข้างแพร่หลาย มีการใช้ยา และพัฒนามาเป็นผู้ค้ารายย่อย จึงเชื่อมโยงกับหมู่บ้านอื่น ทำให้มีการขายกันอย่างเสรีขาดการควบคุมเพราะมีชาวบ้านบางส่วนที่ไปทำงานต่างถิ่นแล้วนำยากลับมาในชุมชนด้วย ประกอบกับชาวบ้านรับรู้ว่าเป็นปัญหาเป็นเรื่องปกติ ชนิดของยาที่เสพเป็น เหล้า สารระเหย และ ยาบ้า ซึ่งในเรื่องยาบ้า เป็นทั้งผู้เสพและผู้ค้ารายย่อย ขึ้นกับระดับความรุนแรงที่ติดยา ส่วนหนึ่งของคนกลุ่มนี้ใช้ยาเพราะติดยาแล้วบางส่วนใช้ยาเพื่อให้สามารถทำงานได้มาก

2) กลุ่มรุ่นกลาง ประกอบด้วยเยาวชนที่ไปทำงานนอกหมู่บ้านแถบ จังหวัดชลบุรี ระยอง เป็นต้น เป็นการทำงานในโรงงาน ในกลุ่มนี้มีการเสพยา เริ่มจากบุหรี่ยา เหล้า สารระเหย และ ยาบ้า

เมื่อกลับมาบ้านจึงนำยาบ้าเข้ามาเพื่อการขายด้วย เพราะเชื่อว่าเป็นแหล่งหรือช่องทางในการแสวงหารายได้ นอกจากนี้กลุ่มรุ่นกลางยังมีกลุ่มนักเรียนในสถานศึกษา ซึ่งเป็นนักเรียนสายอาชีพ กลุ่มนี้จะเสฟตั้งแต่บูห์รี เหล้า สารระเหย และ ยาบ้า โดยรวมกลุ่มเสฟทั้งในหมู่บ้านและรอบๆหมู่บ้าน อย่างไรก็ตามแม้ว่า สถานการณ์ยาเสฟติดของหมู่บ้านจะเห็นเรื่องนี้เป็นปกติแต่พ่อแม่เยาวชนกลุ่มนี้ก็ไม่ยอมรับว่าลูกเสฟยาเพราะรู้สึกว่าการทำให้อายุตัวเองต้องอับอาย

3) กลุ่มรุ่นเล็ก ได้แก่ กลุ่มนักเรียนประถมศึกษา ที่มีพื้นฐานมาจากครอบครัวที่มีประวัติเรื่องการใช้จ่าย หรือ พ่อแม่ไปทำงานต่างถิ่น ปล่อยให้เด็กอยู่ในการดูแลของพี่ๆ หรือญาติ เด็กกลุ่มนี้จะมีโอกาสทดลองใช้ยา ซึ่งเริ่มจากบูห์รี เหล้าและสารระเหย ซึ่งเหล้าและบูห์รีพบว่ามีการใช้บ่อยในกลุ่มนี้ ส่วนหนึ่งของการใช้จ่ายเป็นผลจากการเชื่อมต่อกันระหว่างกลุ่มนี้กับกลุ่มรุ่นกลาง เด็กบางคนถูกใช้เพื่อส่งยา จึงได้มีโอกาสได้เห็นและได้ลอง เป็นที่น่าสังเกตว่า ในกลุ่มรุ่นเล็กนี้เริ่มพัฒนาระดับตนเองไปใช้การดมสารระเหยมากขึ้น

การเข้าสู่กระบวนการเสฟยาเสฟติดของเยาวชนพบว่ามีโอกาสเข้าสู่การเสฟได้หลายช่องทาง ตั้งแต่ครอบครัวมีปัญหาเรื่องภาวะเศรษฐกิจ ทำให้ต้องทำงานรับจ้างโดยเฉพาะการรับจ้างตัดอ้อย ขึ้นอ้อย จึงใช้จ่ายเพื่อกระตุ้นให้ทำงานได้มาก ทนต่อการทำงานหนัก และจากเงื่อนไขทางเศรษฐกิจทำให้บางครอบครัวที่ไปทำงานต่างถิ่นใช้วิธีการจำหน่ายยาบ้า เป็นช่องทางหารายได้ ซึ่งเมื่อกลับสู่ชุมชนก็นำมาจำหน่ายด้วย เมื่อภาพการแพร่หลายของการเสฟในกลุ่มผู้ใหญ่ในชุมชนมีมากขึ้น ทำให้หายากง่ายขึ้น ดังนั้น กลุ่มเด็กและเยาวชนจึงเข้าถึงได้ง่ายและเริ่มทดลองใช้ยาจากการเห็นตัวอย่างจากกลุ่มผู้ใหญ่พ่อแม่ การขยายการใช้ยาแพร่หลายมากขึ้นทั้งในกลุ่มนักเรียน และกลุ่มผู้ใช้แรงงาน การทดลองเสฟเพราะจะทำให้สนุกสนาน

สาเหตุของการเสฟยาเสฟติดในบ้านโนนสะอาด เกี่ยวข้องกับความอยากรู้อยากลองและการเลียนแบบพฤติกรรมของเยาวชน ซึ่งสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งเป็นเพราะสภาพพื้นฐานของหมู่บ้าน ที่ขาดกลไกการควบคุมปัญหาเนื่องจากผู้นำก็มีประวัติเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว จากสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านทำให้ชาวบ้านรับรู้ว่าเป็นปัญหาปกติไม่รู้สึกว่าจะต้องให้ความสนใจพิเศษ เป็นความเคยชินกับสถานการณ์

ความเชื่อเกี่ยวกับยาเสฟติด ในกลุ่มที่ทำงานแล้วใช้ยาเพราะเชื่อว่าการกินยาบ้า จะทำให้อดทนต่อการทำงานหนัก ทำงานได้ในระยะเวลายาวนาน สามารถบรรเทาอาการปวด ในกลุ่มเยาวชนรุ่นกลาง และรุ่นเล็ก เชื่อว่าการเสฟยาจะทำให้ไม่่วง นอน ไม่กลัว ใจอีกเหิม

5.2 เหตุผลของการเลือกกลไกกลุ่มในการแก้ปัญหายาเสพติด

1) มีประวัติความขัดแย้งในชุมชน โดยมีสาเหตุจากการแย่งชิงการเป็นผู้นำในชุมชน บทบาทในการจัดการทรัพยากรที่ลงมาสู่ชุมชน ทั้งงบประมาณจากภาครัฐ และภาคเอกชน ทำให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่เป็นธรรมส่งผลต่อปัญหาความสัมพันธ์ของคนในชุมชน และทำให้เกิดปัญหาความร่วมมือของคนในชุมชน จากสถานการณ์ปัญหากลไกหมู่บ้านทำให้ชุมชนไม่มีพลังในการควบคุมดูแลหรือการพัฒนาหมู่บ้าน

2) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ นโยบายการปิดป่าทำให้เกิดการสูญเสียที่ทำกิน เกิดการอพยพแรงงานต่างถิ่น (ชลบุรี, กทม.) แบบประจำ ทำให้ความผูกพันของคนต่อชุมชนไม่แน่นแฟ้น เกิดบรรยากาศต่างคนต่างอยู่

3) ฐานความสัมพันธ์ระบบเครือญาติและกลุ่มย่อยยังพอมีสถานะและบทบาทในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้ พอที่จะเป็นกลไกในการทำหน้าที่ควบคุม ดูแล แก้ไขปัญหาเรื่องยาเสพติดได้ ซึ่งกลุ่มคือ ความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติที่มีอยู่เดิม ซึ่งมีการตั้งบ้านเรือน อยู่ใกล้กันเป็นกลุ่มคุ้มตามธรรมชาติ ไม่ได้มีการจัดตั้งหรือรับรองจากทางราชการ แต่ในปัจจุบันคุ้มเดิมถูกจัดปรับจากความสัมพันธ์เครือญาติเดิมมาสู่ระบบการเป็นตัวแทน ที่มีบทบาทหน้าที่ในเรื่องยาเสพติดการพัฒนาหมู่บ้าน และเรื่องอื่น ๆ ที่ถูกกำหนดตามนโยบาย

คุ้มที่ถูกจัดโครงสร้างจากทางราชการมีบทบาทหน้าที่เพียงการรายงานสภาพการณ์นำไปสู่การแก้ปัญหาจากภายนอกทำให้ขาดการมีส่วนร่วม ของคนในคุ้มในการหนุนช่วยเพื่อแก้ปัญหาจากภายใน ทีมวิจัยเห็นว่าการปรับบทบาทของคุ้มเพื่อให้คุ้มได้ทำหน้าที่ในการเสริมสร้างความร่วมมือนำเสนอความคิดเห็น เพื่อหารูปแบบและวิธีการในการแก้ปัญหา ร่วมกัน

5.3 บทบาทของกลไกกลุ่มในการแก้ปัญหายาเสพติด

1. การก่อเกิดของกลไกคุ้ม

สืบเนื่องจากลักษณะด้านเศรษฐกิจ และ สังคมของหมู่บ้าน ที่นำไปสู่ความยืดหยุ่นทางสังคมในหมู่บ้านที่ไม่แน่นแฟ้นมากนัก ทำให้เป็นข้อจำกัดในการปฏิบัติการในลักษณะภาพรวมของหมู่บ้าน ประกอบกับ เมื่อทีมวิจัย นำแผนงาน และกิจกรรมโครงการที่เกิดจากการประชุมตัวแทนหมู่บ้าน เข้ามาให้ชุมชนร่วมพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการทำกิจกรรมตามยุทธศาสตร์ในที่ประชุมหมู่บ้าน ผลการพิจารณาที่ประชุมมีความเห็นว่า หมู่บ้านคงไม่สามารถดำเนินกิจกรรมในลักษณะภาพรวมทั้งหมู่บ้านได้ แต่ถ้าเป็นการทำงานกับเฉพาะกลุ่มที่มีความพร้อมสามารถเกิดขึ้นได้ ดังนั้น เมื่อทีมวิจัยพิจารณาข้อมูลชุมชนและข้อเสนอแนะของที่ประชุม จึงเห็นว่า ควรจะทดลองใช้กลไกกลุ่มในการจัดการปัญหาของเยาวชนในหมู่บ้าน โดยเฉพาะปัญหาเรื่องยาเสพติด

เนื่องจากมีข้อมูลจากการศึกษาชุมชนยืนยันว่า มีบางคຸ່ມของหมู่บ้านที่ยังมีความเป็นเครือญาติกัน และมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และไม่เป็นกลุ่มที่อยู่ในประเด็นความขัดแย้งของหมู่บ้าน และที่สำคัญกลุ่มคนเหล่านี้ตระหนักต่อสภาพปัญหาของเยาวชน เห็นความสำคัญว่าจำเป็นต้องแก้ปัญหา และเป็นกลุ่มที่อยากออกมาทำงานเพื่อชุมชน ดังนั้นจึงได้ทดลองใช้กลไกคຸ່ມในการจัดการปัญหาของเยาวชนในเรื่องยาเสพติด

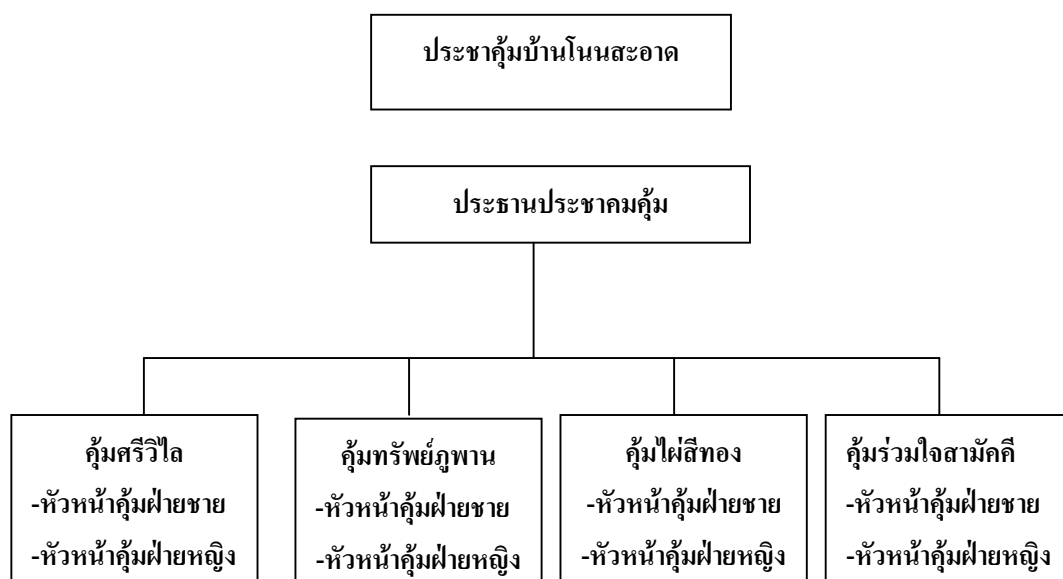
การก่อเกิดของกลไกคຸ່ມ เริ่มจากความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติที่มีอยู่เดิม กลุ่มเครือญาติเดียวกันจะมีการตั้งบ้านเรือน หรือขยายบ้านเรือนออกไปอยู่บริเวณใกล้เคียงกัน เช่น เมื่อลูกออกเรือน พ่อแม่จะแบ่งที่ดินในบริเวณใกล้เคียงให้เพื่อปลูกบ้าน ดังนั้นคຸ່ມจึงเป็นการเกาะกลุ่มกันแบบธรรมชาติ ไม่ได้มีคำสั่งจัดตั้ง หรือการส่งเสริมจากหน่วยงานใด เดิมในหมู่บ้านก็แบ่งเป็นคຸ່มๆ เพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน โดยเฉพาะในอดีตมีการแข่งขันทำบຸ້ງไฟจากแต่ละคຸ່มเพื่อประกวดกัน ซึ่งยังคงปฏิบัติอยู่จนถึงปัจจุบัน ต่อมาคຸ່มได้ถูกนำมาใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บเงินสมทบงานบุญของหมู่บ้าน การใช้กลไกคຸ່มมีข้อดีคือ มีพื้นที่ในการดูแลควบคุม อันจะทำให้มีการปกครองดูแลกันอย่างทั่วถึง มีการช่วยเหลือกันภายในคຸ່ม เดิมหัวหน้าคຸ່ม เป็นบุคคลที่ชาวบ้านในคຸ່มในความไว้วางใจ ซึ่งมักจะเป็นแกนของกลุ่มเครือญาติในคຸ່มนั้นๆ

ต่อมาเมื่อทางราชการกำหนดโครงสร้างประชาคมคຸ່มให้กับแต่ละหมู่บ้าน ทำให้คຸ່มเดิมของหมู่บ้านถูกกำหนดบทบาทหน้าที่ใหม่ ตลอดจนกำหนดบุคคลเพื่อทำหน้าที่ใหม่ด้วย

ปัจจุบันกลไกคຸ່มเดิมถูกนำมาปรับใหม่ จากเดิมที่ใช้ระบบความสัมพันธ์ทางเครือญาติ มาเป็นการใช้ระบบคัดเลือกตัวแทนคຸ່ม มีบทบาทหน้าที่ในเรื่องยาเสพติด การพัฒนาหมู่บ้าน และเรื่องอื่นๆ ที่ถูกกำหนด หรือมีคำสั่งมาจากหน่วยงานราชการ

2. โครงสร้าง/องค์ประกอบ/บทบาทหน้าที่ของกรรมการคຸ່ม

โครงสร้างประชาคมคຸ່มบ้านโนนสะอาด มีดังนี้

โครงสร้างคຸ່ມที่หน่วยงานราชการกำหนดให้นี้ ทำหน้าที่ตามคำสั่งหรือนโยบายของภาครัฐ เป็นส่วนใหญ่ เรื่องที่นอกเหนือจากนโยบายของทางราชการแล้ว จะไม่คิดว่าเป็นหน้าที่ของตน บทบาทที่ถือเป็นหน้าที่หลักของกรรมการคຸ່ມ คือ การรายงานสถานการณ์ปัญหาในเรื่องต่างๆ ผ่านระบบตัวแทนไปยังหน่วยงานราชการเพื่อทราบและเข้ามาดำเนินการแก้ไขปัญหาในหมู่บ้าน การดำเนินการดังกล่าวเป็นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากความคิดของบุคคลภายนอกซึ่งไม่ได้มาร่วมรับรู้เผชิญกับปัญหาที่แท้จริงเช่นเดียวกันกับชาวบ้าน ดังนั้นการดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ถูกสั่งการมาจากหน่วยงานราชการจึงขาดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในคຸ່ມ และไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริงหรือยั่งยืน ดังนั้นจะเห็นว่ากลไกคຸ່ມที่สร้างขึ้นไม่สามารถตอบสนองกับปัญหาและความต้องการของชาวบ้าน จากเงื่อนไขดังกล่าวนำมาสู่การปรับเปลี่ยนในการใช้กลไกคຸ່ມตามแนวคิดในการแก้ไขปัญหาเรื่องยาเสพติดในชุมชนโดยมีการปรับโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของกรรมการคຸ່ມใหม่

การประชุมกลุ่มย่อยแบ่งตามคຸ່ມ จำนวน 4 คຸ່ມ แต่ละคຸ່มกำหนดแนวทางปฏิบัติและกิจกรรมภายในคຸ່มซึ่งสรุปได้ดังนี้

- แต่งตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการคຸ່ມ ตามโครงสร้างและสัดส่วนดังกล่าวข้างต้น กำหนดบทบาทหน้าที่ของกรรมการคຸ່ມ
- ให้มีการประชุมภายในคຸ່ມ
- ให้ประชาคมคຸ່มทำหน้าที่ สอดส่องพฤติกรรมผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ออกระเบียบ

หรือมาตรการควบคุม คณะกรรมการคຸ່ມและสมาชิกคຸ່มต้องช่วยกันสอดส่องดูแลพฤติกรรมของคนในคຸ່มตนเอง มีการเดินเวรยาม หากพบเห็นผู้ใดมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้ตักเตือนบุคคลดังกล่าว และแจ้งให้กับพ่อแม่ผู้ปกครองทราบ ทำบันทึกพฤติกรรมที่ใช้ยาเสพติด หากว่ากล่าวตักเตือนแล้วยังไม่เชื่อฟัง ยังมีพฤติกรรมเสพยาหรือค้ายาเสพติดอยู่ให้แจ้งต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจให้มาดำเนินการตามกฎหมาย

- มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องยาเสพติดแก่ พ่อแม่ผู้ปกครอง และเยาวชน
- จัดอบรมอาชีพให้กับกลุ่มเยาวชนที่ว่างงานและหาตลาดรองรับผลผลิตของกลุ่ม
- จัดให้มีการแข่งขันกีฬาเพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
- นำผู้ติดยาเสพติดในขั้นรุนแรงไปบำบัดรักษา
- ศึกษางานหมู่บ้านที่มีการพัฒนาและปลอดยาเสพติดเพื่อนำวิธีการของเขามาปรับใช้ในหมู่บ้าน

โครงสร้างกรรมการคຸ່มที่ปรับใหม่ ประกอบด้วย

- หัวหน้าคຸ່มฝ่ายชาย 1 คน หัวหน้าคຸ່มฝ่ายหญิง 1 คน
- กรรมการกลุ่มอาวุโส 4 คน

- กรรมการกลุ่มวัยกลางคน 3 คน
- กรรมการกลุ่มเยาวชน 4 คน

ในแต่ละกลุ่มมีสมาชิกจำนวน 39-45 หลังคาเรือน ดังนั้นสัดส่วนของกรรมการกลุ่มต่อสมาชิกกลุ่ม คือ กรรมการกลุ่ม 1 คน ต้องดูแลสมาชิกกลุ่มจำนวน 3-4 ครัวเรือน

กรรมการทุกกลุ่มมาจากการคัดเลือกของสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งองค์ประกอบของกรรมการกลุ่มที่ประกอบด้วย

- 1) พ่อแม่ผู้ปกครองและเยาวชนที่ครอบครัวไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด มีความเสียสละ มีความพร้อมและมีความสามารถในการทำงาน ในกลุ่มนี้มี อสม.ด้วย
- 2) พ่อแม่ผู้ปกครองที่มีลูกหลานเกี่ยวข้องกับยาเสพติด
- 3) บุคคลที่เคยยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด
- 4) บุคคลที่ไม่ค่อยให้ความสนใจกับหมู่บ้าน ไม่ค่อยเข้าร่วมกิจกรรมหมู่บ้าน
- 5) เยาวชนบางคนเป็นผู้ที่เคยมีพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด

เป็นที่น่าสังเกตว่าบุคคลที่ถูกคัดเลือกให้เป็นกรรมการกลุ่มนั้น มีทั้งเยาวชน และ ผู้ใหญ่ ที่เป็นผู้ที่ไม่เป็นทางการที่ชาวบ้านยอมรับ และเป็นมีครอบครัวที่ดี เป็นแบบอย่างได้ เพราะมีความพร้อมจะทำงานกับชุมชน ขณะเดียวกันก็มีกรรมการกลุ่มที่มาจากครอบครัวที่สมาชิกมีพฤติกรรมยุ่งเกี่ยวกับการเสพยาเสพติด ทั้งนี้เพราะชาวบ้านเชื่อว่าต้องดึงให้คนกลุ่มนี้มาอยู่ในสายตา และเป็นการใช้กฎสังคมบังคับให้คนกลุ่มนี้ต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างก่อนที่จะไปควบคุมผู้อื่น และคาดหวังให้กรรมการเหล่านี้ไปควบคุมลูกหลานของตนที่มีพฤติกรรมเสพยาเสพติดเป็นกรณีพิเศษ ส่วนเยาวชนเองเมื่อได้รับมอบหมายหน้าที่ให้เป็นกรรมการก็หยุดพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด หรือพฤติกรรมก่อความไม่สงบในหมู่บ้าน การตั้งกรรมการกลุ่มนี้ เกิดขึ้นในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน

บทบาทหน้าที่ของกรรมการกลุ่มยุคใหม่ เริ่มแรกคือ สอดส่องดูแลความสงบเรียบร้อยโดยเฉพาะการรวมกลุ่มของเยาวชน หรือบุคคลในการเสพยาเสพติด ว่ากล่าวตักเตือนลูกหลานของครอบครัวใดๆเมื่อเห็นว่ามีพฤติกรรมไม่เหมาะสม ทั้งเรื่องยาเสพติด การขับรอมอเตอร์ไซด์เสียงดัง หรือแม้แต่การรวมกลุ่มทะเลาะวิวาทได้ โดยที่ครอบครัวนั้นต้องไม่โกรธ สร้างความตระหนักถึงพิษภัยของยาเสพติด ให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด ให้คำปรึกษาหารือเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาและหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นมาในกลุ่ม และสนับสนุนกิจกรรมภายในกลุ่ม เสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในกลุ่ม ต่อมากรรมการกลุ่มมีบทบาทหน้าที่เพิ่มขึ้น เพราะผู้นำชุมชนตลอดจนเจ้าหน้าที่ของทางราชการ ใช้ให้เก็บรวบรวมข้อมูลให้ในบางครั้ง อย่างไรก็ตามกลุ่มในบทบาทใหม่นี้ก็ยังทำหน้าที่เดิมอยู่ เช่น รวมกลุ่มในกลุ่มทำบุญบั้งไฟ หรือแม้แต่บทบาทด้านการพัฒนาหมู่บ้านด้านกายภาพ

3. กระบวนการทำงานของกลุ่ม และผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้น

ก่อนที่จะมีการจัดตั้งกลไกกลุ่มขึ้น ในหมู่บ้านมีสถานการณ์ปัญหาด้านยาเสพติดค่อนข้างรุนแรง ผู้นำหมู่บ้าน เด็ก เยาวชน ผู้ใหญ่วัยแรงงาน ล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด จนในทัศนะของชาวบ้านรับรู้กับสถานการณ์ปัญหาดังกล่าวอย่างเป็นธรรมดา จนทางราชการโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้ามาช่วยแก้ปัญหา จัดตั้งเป็นหมู่บ้านด้านยาเสพติด แต่ไม่ได้ทำให้สถานการณ์เรื่องยาเสพติดคลี่คลายลง ดังนั้นจึงมีการปรึกษาหารือกันในกลุ่มผู้นำ มีมติให้จัดทำโครงการชุมชนเข้มแข็งในหมู่บ้านโดยเชิญวิทยากรทหารมาดำเนินการ จนนำไปสู่การตั้งมาตรการเกี่ยวกับยาเสพติด เช่น ถ้าหากมีบุคคลภายนอกมาขายยาเสพติดในหมู่บ้านถ้าหากจับได้จะถูปรับ 5,000 บาท หากเป็นคนในหมู่บ้านขายเพื่อนบ้านจะไม่ให้ความช่วยเหลือใดๆ หลังจากนั้นมีการฟื้นฟูด้านวัฒนธรรม อาชีพ กลุ่มเยาวชน เพื่อให้การแก้ปัญหาเป็นไปอย่างยั่งยืน เพราะเชื่อว่าบุคคลที่เคยเกี่ยวข้องกับการเสพยาเสพติดเมื่อมีอาชีพ มีงานทำแล้วจะได้ไม่หันกลับไปมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอีก แต่สภาพปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชนก็ยังไม่ดีขึ้น

ดังนั้นเมื่อเริ่มปฏิบัติการการใช้กลไกกลุ่มในการแก้ปัญหา จึงได้เลือกทำงานกับกลุ่มที่มีความพร้อมมากที่สุด คือ กลุ่มร่วมใจพัฒนา เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีขนาดเล็กมีครอบครัวสมาชิกในกลุ่มเพียง 35 ครอบครัว ภายในกลุ่มสมาชิกมีความสัมพันธ์กันเชิงเครือญาติ เป็นกลุ่มที่มีบทบาทในทางพัฒนาหมู่บ้าน สภาพพื้นฐานด้านเศรษฐกิจของครอบครัวค่อนข้างดี ลูกหลานมีงานทำ และเรียนหนังสือ เยาวชนในกลุ่มที่มีพฤติกรรมยุ่งเกี่ยวกับการใช้สารระเหยมีเพียง 5 คนซึ่งเป็นจำนวนน้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ ส่วนพฤติกรรมของเยาวชนเรื่องอื่นๆ ไม่เด่นชัดว่ายุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

เมื่อกรรมการกลุ่มมีการก่อตั้งอย่างชัดเจนแล้ว จึงมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการปัญหาโดยชุมชนและเยาวชน โดยเชิญวิทยากรจากกลุ่มไบชะโนด จาก อ.บ้านดุง จ.อุดรธานี มาช่วยจัดเวทีแลกเปลี่ยนให้ ในหัวข้อเรื่อง สถานการณ์ปัญหายาเสพติดในหมู่บ้าน ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน วิธีแก้ปัญหาและผลการแก้ปัญหายาเสพติด ข้อตกลงร่วมกันของคนในชุมชน เยาวชนกับประสบการณ์การป้องกันตนเองจากยาเสพติด ผลจากการจัดเวทีในครั้งนี้ทำให้ชุมชนได้รับรู้บทเรียน ประสบการณ์จากการแลกเปลี่ยนความรู้ แต่ยังไม่มีผลในการนำไปปฏิบัติในชุมชน

เช่นเดียวกันกับการร่วมปรึกษาหารือกับเครือข่ายเยาวชนระดับตำบล เพื่อหาช่องทางในการพัฒนากิจกรรมอาชีพในกลุ่มเยาวชนของหมู่บ้าน แต่ก็ยังไม่ค่อยมีความชัดเจนถึงทิศทางการดำเนินกิจกรรม ประกอบกับเยาวชนในหมู่บ้านส่วนมากเข้าๆ-ออกๆ ในหมู่บ้านเพราะทำงานต่างๆ จึงยังขาดแกนนำ

ผลของการทำงานของกรรมการกลุ่ม ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ลดพฤติกรรมลง โดยเยาวชนรุ่นใหญ่ที่เคยรวมกลุ่มเสพกัญชาในหมู่บ้านกลับพบว่าการเสพลดลง แล้วหันมาจับกลุ่มดื่มสุราแทน นอกจากนี้พ่อแม่ที่เป็นกรรมการกลุ่มและลูกมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ก็เตือนและคุมเข้มกับพฤติกรรมของลูกตนเองมากขึ้น นอกจากนี้กรรมการได้มีการพูดคุย บอกกล่าวผู้ปลูก

ครองที่มีลูกหลานเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ขัรบดเสียดัง คัมเกล้า ผู้ปกครองยอมรับมากขึ้น เนื่องจากลูกหลานของตนมีพฤติกรรมเช่นนั้นจริง มีเพียงบางคนเท่านั้นที่ไม่อยากให้กรรมการคุ้มมายุ่งเกี่ยวกับลูกของตนเอง มีการตักเตือนกลุ่มเยาวชนที่มีพฤติกรรมดังกล่าว เกิดการเชื่อฟังและหยุดพฤติกรรมเป็นบางครั้ง เป็นที่น่าสังเกตว่า กรรมการคุ้มที่เป็นตัวแทนเยาวชนไม่ค่อยได้ทำหน้าที่ของตนเองเนื่องจากไม่ได้อยู่ในหมู่บ้านประจำ ไปทำงานนอกหมู่บ้าน

จะเห็นได้ว่ากลไกคุ้ม ทำงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์การป้องกัน เป็นหลัก ผลจากการทำงานของกลไกคุ้ม ทำให้สมาชิกได้รับรู้ปัญหาร่วมกัน ช่วยเหลือ สอดส่องดูแลบุตรหลานในคุ้ม ไม่ให้ไปยุ่งกับยาเสพติด เมื่อเห็นลูกหลานใครมีพฤติกรรมก็ช่วยกันบอกช่วยกันเตือน การยอมรับของเยาวชนและของพ่อแม่ผู้ปกครองหลังจากที่ได้รับการตักเตือนเป็นปัจจัยสำคัญทำให้แก้ไขปัญหายาเสพติดได้สำเร็จ ประกอบกับมีนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งทำสงครามกับยาเสพติด ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 29/2546 ในช่วงระยะเวลา 3 เดือน ทำให้เยาวชนมีการปรับปรุงตัวเอง มีพฤติกรรมดีขึ้น

อย่างไรก็ตามกลไกคุ้ม ก็ยังไม่มีมีการปฏิบัติที่เด่นชัดเป็นรูปธรรม มีเพียงการกำหนดบทบาทหน้าที่ใหม่ และตกลงเรื่องข้อหาบทบาทหน้าที่ที่ชุมชนต้องการให้กรรมการคุ้มดำเนินการ และมีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องการจัดการปัญหาชุมชนในเวทีแลกเปลี่ยนกับกลุ่มโบชะโนด จะเห็นได้ว่าในส่วนของยุทธศาสตร์การสร้างร่วมมือกันนั้น กลไกคุ้มยังไม่มีบทบาทชัดเจนในการสร้างร่วมมือในระดับหมู่บ้านหรือระหว่างกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเงื่อนไขความขัดแย้งภายในชุมชนที่เป็นข้อจำกัด

มีข้อที่น่าสังเกต คือ การทำงานของกลไกคุ้มนับว่า มีส่วนสะท้อนความพยายามในการแก้ปัญหาเสียดังของเยาวชนในระดับชุมชนเพราะกรรมการคุ้มก็จะบอกกล่าว ตักเตือนลูกๆ ของสมาชิกโดยตรง และที่สำคัญกลไกดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นว่าชุมชนยอมรับสภาพความรุนแรงของปัญหายาเสพติดในพื้นที่ และเห็นว่าเป็นหน้าที่ที่ทุกคนจะต้องร่วมมือในการแก้ปัญหา เป็นการดึงปัญหาที่อยู่ในระดับบุคคลหรือครอบครัว ออกมาเป็นปัญหาของส่วนร่วม

4. ทศนคติต่อการดำเนินงานของคณะกรรมการคุ้ม

ทัศนคติของชาวบ้านต่อการดำเนินงานของกรรมการคุ้ม ชาวบ้านมองว่าคณะกรรมการมีจำนวนมาก สามารถช่วยกันสอดส่องดูแลพฤติกรรมของสมาชิกคุ้มได้อย่างทั่วถึง หรือพูดกันในภาษาชาวบ้านว่า “ มีคนเป็นหูเป็นตามากขึ้น ถ้าคนหนึ่งไม่เห็น อีกคนหนึ่งก็ต้องเห็น ” และการที่เลือกเอาครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเข้ามาเป็นกรรมการ ชาวบ้านเชื่อว่าจะสามารถทำให้ครอบครัวนั้นหยุดพฤติกรรมที่เกี่ยวกับยาเสพติดได้ เนื่องจากจ้องทำตัวให้เหมาะสมในฐานะกรรมการคุ้มที่ต้องมีบทบาทตามที่ชุมชนกำหนด เมื่อไม่มีผู้ยุ่งเกี่ยวแล้ว ยาเสพติดก็จะหมดไป

ในทัศนะของผู้นำ เห็นว่า กรรมการคุ้มเข้ามาช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ มีแนวร่วมในการ สอดส่องดูแลเพิ่มขึ้น เพราะผู้ใหญ่บ้านคนเดียวดูแลลูกบ้านได้ไม่ทั่วถึง ประกอบกับผู้ใหญ่บ้านเอง ก็มีความขัดแย้งกับคนในหมู่บ้านบางกลุ่มด้วย ซึ่งอาจเป็นข้อจำกัดในการทำงาน

กลุ่มเยาวชนที่เคยมีพฤติกรรมยุ่งเกี่ยวกับปัญหายาเสพติด สะท้อนให้เห็นว่า มีความเกรง กลัว คณะกรรมการคุ้ม มีการระมัดระวังพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด และการก่อความไม่สงบในหมู่บ้าน ทำให้ทุกคนเห็นว่าพฤติกรรมต่างๆ เหล่านี้ลดลง เยาวชนรุ่นกลุ่มใหญ่ที่เคยมีประสบการณ์ในการใช้ยาเสพติดได้สร้างความเข้าใจให้กับกลุ่มผู้ใหญ่ว่า คนที่ติดยาเลิกลาย จะเลิกกันในวันสองวัน ไม่ได้ ต้องใช้เวลา อยากให้ผู้ใหญ่เข้าใจธรรมชาติตรงนี้ด้วย เยาวชนกลุ่มนี้หันไปดื่มสุราแทน ซึ่ง กรรมการคุ้มก็เตือนว่าควรจะดื่มให้น้อยลง ส่วนในกลุ่มเยาวชนที่เคยจับปรับปรับแต่งทำเสียดัง ก็ ปรับแต่งรถใหม่ไม่ให้เสียดังรบกวนชาวบ้าน

ในกลุ่มคณะกรรมการคุ้มเอง คิดว่าตนเองสามารถทำให้พฤติกรรมการใช้ยาเสพติดในหมู่บ้านลดลงและหายไป แต่ไม่ทราบว่ายาวชนไปเสพที่อื่นหรือไม่

ทั้งนี้และทั้งนั้นจากการดำเนินงานโดยกลไกคุ้มนี้ทำให้ทุกคนในหมู่บ้านหันมาสนใจกิจกรรมการประชุมของคุ้ม และความเคลื่อนไหวเรื่องต่างๆ ในหมู่บ้านเพิ่มขึ้น

5.3 เจื่อนไขที่มีผลต่อกระบวนการทำงานของกลไกคุ้ม

การใช้กลไกคุ้มในการแก้ไขปัญหา จะเห็นว่าทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย ในคุ้ม ได้รับการให้ความสำคัญทั้งสิ้น จะเห็นได้ว่า หัวหน้าคุ้มมีทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงเป็นการให้เกียรติและยอมรับฟังความคิดเห็นจากเพศหญิง ผู้อาวุโสได้รับความเคารพนับถือ มักจะเป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำ แนวทางในการดำเนินการเรื่องต่างๆ รวมทั้งว่ากล่าวตักเตือนเยาวชนที่มีพฤติกรรมในทางที่ไม่ถูกไม่ควร เยาวชนได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมเป็นกรรมการคุ้ม สามารถแสดงความคิดเห็นได้ เท่าเทียมกับผู้ใหญ่แต่ในทางปฏิบัติยังไม่ค่อยมีโอกาสนี้เนื่องจากไปทำงานนอกหมู่บ้าน กรรมการคุ้มเองยอมรับฟังความคิดเห็นจากคนอื่น เมื่อมีคนมาบอกว่าลูกหลานตนเองมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ไม่ได้แสดงอาการไม่พอใจทั้งยังรีบไปว่ากล่าวตักเตือนลูกหลานตนเองอีกด้วย

การร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่ายสะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับในการดำเนินการของกลไกคุ้มว่าจะนำมาซึ่งการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดและปัญหาอื่นๆ ในหมู่บ้านได้ ซึ่งเจื่อนไขสำคัญที่ทำให้กลไกคุ้มทำงานได้นั้น ได้แก่

1) องค์ประกอบของกรรมการคุ้ม จะเห็นได้ว่า กรรมการคุ้มมาจากบุคคลทั้งที่มีความตั้งใจที่จะทำงานแก้ปัญหา และบุคคลที่มีพฤติกรรมเป็นปัญหา การดึงบุคคลกลุ่มหลังเข้ามาทำงาน โดยให้บทบาทที่จะสอดส่องดูแล นับว่าเป็นยุทธวิธีที่จะใช้มาตรการของสังคมควบคุมพฤติกรรมของบุคคลกลุ่มดังกล่าวให้อยู่ในสายตา และเดียวกันก็เป็นแรงจูงใจที่จะกระตุ้นให้บุคคลกลุ่มที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต้องปรับพฤติกรรมตนเอง เพราะตนเองอยู่ในสายตาของชาวบ้าน และอยู่

ในฐานะที่ต้องเป็นผู้ควบคุมผู้อื่น นับว่าเป็นการใช้มาตรการทางสังคม อีกลักษณะหนึ่ง แม้ว่าจะยังไม่สามารถดำเนินการที่จะนำไปสู่การลดความรุนแรงของปัญหายาเสพติดได้ทั้งหมด แต่ก็ทำให้ผู้ที่มีพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดลดพฤติกรรมลงได้บางส่วน

2) การยอมรับบทบาทของกรรมการคุ้ม เนื่องจากพื้นฐานด้านเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้าน ทำให้ภาพความสัมพันธ์ภายในชุมชนระดับหมู่บ้านไม่ดีนัก การที่กลไกคุ้ม เริ่มต้นจากคุ้มที่มีความเด่นชัดในเรื่องตัวผู้นำ และเป็นคุ้มที่มีความสัมพันธ์โดยระบบเครือญาติที่ชัดเจน จึงทำให้การทำหน้าที่ในฐานะกรรมการคุ้มดำเนินไปได้ด้วยดี ดังนั้นชาวบ้านในหมู่บ้าน รวมทั้งสมาชิกคุ้มเห็นถึงบทบาทของกรรมการคุ้มที่จริงจังก่อในการทำหน้าที่ โดยเฉพาะกล้าที่จะเตือนเยาวชนลูกหลานของครอบครัวอื่นที่มีพฤติกรรมเสพยาเสพติด โดยที่พ่อแม่ของเยาวชนไม่โกรธ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการยอมรับบทบาทของกรรมการคุ้ม

3) ความพลวัต(dynamic) ของเยาวชน เจ็อนไขหนึ่งที่เป็นข้อจำกัดของการทำงานโดยกลไกคุ้มก็คือ การที่เยาวชนของหมู่บ้าน มีความเป็นพลวัตสูง เพราะเยาวชนบางส่วนไปทำงานต่างถิ่น ไม่มีความสัมพันธ์กับชุมชน หรือเมื่อถูกชุมชนกดดันเรื่องพฤติกรรมการเสพยา ก็จะออกไปทำงานนอกชุมชนชั่วคราว ทำให้ไม่ทราบว่ายังยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอยู่หรือไม่ แต่ก็พบว่า เมื่อกรรมการคุ้มทำหน้าที่ชัดเจนขึ้น ทำให้เยาวชนบางส่วนที่ยังอยู่ในหมู่บ้าน ได้เข้าร่วมกิจกรรมชุมชน เพื่อทราบความเคลื่อนไหวของหมู่บ้านเกี่ยวกับการจัดการปัญหา

5.4 แนวทางในการพัฒนากลไกคุ้มให้เข้มแข็ง

- กลไกคุ้มสามารถควบคุมสถานการณ์ผู้ค้า ผู้เสพ ในหมู่บ้านชุมชนได้ แต่ทั้งนี้ควรมีการพัฒนาให้เกิดการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดผลที่ยั่งยืนต่อไป
- การทำงานร่วมกับกลุ่มเยาวชนค่อนข้างยาก มีเจ็อนไขและข้อจำกัดหลายๆ อย่าง เพราะฉะนั้นควรเริ่มต้นทำกิจกรรมในกลุ่มเยาวชนรุ่นเล็กก่อน เพราะเป็นกลุ่มที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านตลอด

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 แนวคิดการทำงาน

แนวคิดการทำงานเป็นการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) มุ่งให้เกิดการพัฒนาตนเองขององค์กรและชุมชน โดยองค์กรหรือชุมชนจะต้องวิเคราะห์และทำความเข้าใจตนเองและร่วมมือกับนักวิจัยในการกำหนดเป้าหมาย การแก้ปัญหาสาเหตุที่กลุ่มเป้าหมายที่เราทำงานเป็นหลักคือเยาวชน และกลไกแวดล้อมตัวเยาวชน เช่น ผู้ปกครอง คุ้ม กลุ่ม ชุมชน เป็นต้น สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเยาวชนนั้นมีความหลากหลาย เยาวชนรุ่นเล็ก-กลาง-ใหญ่ในแต่ละหมู่บ้าน แต่ละรุ่นมีการเกาะเกี่ยวกันและมีอิทธิพลทางความคิดต่อกันในทุกเรื่อง มีการถ่ายทอดถึงไปได้ทุกกลุ่มและเปลี่ยนรุ่นและกลุ่มที่ตนเองอยู่ตามความสนใจของเยาวชน เยาวชนจำนวนหนึ่งอาจจะคบค้าทั้งกลุ่มที่เสพยาและกลุ่มใสๆ ในทุกรุ่นจะมีเยาวชนกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เยาวชนที่ทดลองใช้เป็นครั้งแรกในการทำงานหรือเพื่อความสนุกสนานและเยาวชนที่ใสๆ จากการจัดค่ายของทีมวิจัยพบว่าธรรมชาติหรือมุมมองของเยาวชนจะไม่ได้แยกหรือกีดกันเด็กที่ติดยาออกไปหรือตอกย้ำยังคงสัมพันธ์กันตามปกติตามความสนใจของเขา ดังนั้นกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเยาวชนที่ทีมวิจัยทำงานด้วยจะทำงานในภาพรวมและมีกลุ่มเป้าหมายที่ติดยาซ่อนอยู่ภายใน

ทัศนะของการทำงาน มุ่งเน้นศึกษาสถานการณ์จากชุมชน หนุนเสริมการมีส่วนร่วมในการเสนอรูปแบบวิธีการแก้ปัญหา เน้นกระบวนการสร้างความเข้าใจ การให้ความรู้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความคิด ความเชื่อของคนในชุมชน

เน้นการแก้ไขปัญหาจากภายใน ตัวเยาวชน กลุ่มเยาวชน เป็นผู้ร่วมมือแก้ไข

อาศัยกลไกที่มีอยู่ในชุมชน วิธีการธรรมชาติ ให้ชุมชนมีบทบาทร่วมกันแก้ไขปัญหา ให้น่วยงานภายนอกมีบทบาทในการสนับสนุนโดยให้ข้อมูล ความรู้

6.2 บริบทแวดล้อมของพื้นที่

พื้นที่ที่ศึกษา ประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ทำไร่ อ้อย ทำนา ทำสวน เช่น มะเขือเทศ แตงกวา ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เลี้ยงโค กระบือ รองลงมาได้แก่ อาชีพรับจ้างแรงงาน แรง

งานในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นวัยกลางคนไปจนถึงคนชรา อาชีพรับจ้างในภาคเกษตรกรรม เช่น รับจ้างปักดำ เก็บเกี่ยวข้าว รับจ้างตัดอ้อยทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ อาชีพรับจ้างมีทั้งแบบไปเข้าเย็นกลับในโรงงานอุตสาหกรรมในอำเภอเมืองใกล้เคียง การที่ในชุมชนมีคนย้ายถิ่นไปทำงานต่างถิ่น จึงทำให้มีช่องทางนายาเสพติดโดยเฉพาะยาบ้าเข้าออกในชุมชน คือหลังที่กลับมาจากไปตัดอ้อย หรือทำงานโรงงานในต่างจังหวัด กรุงเทพมหานคร มักจะนายาเสพติดกลับมาด้วย ซึ่งเป็นการนำเข้ามาโดยตรง ขณะเดียวกันพ่อแม่ไปทำงานต่างถิ่น ทำให้มีรายได้ส่งกลับให้กับลูกหลานใช้จ่าย แต่เนื่องจากลูกหลานไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด ทำให้เด็กนำเงินไปใช้ในสิ่งที่ฟุ่มเฟือย รวมทั้งซื้อขายเสพยาเสพติดด้วย พ่อแม่ผู้ปกครองมีความต้องการให้ลูกได้รับการศึกษาสูง พยายามหาเงินส่งลูกเรียน และยังมีค่านิยมส่งลูกเข้ามาเรียนในเมือง มีเด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับบางส่วนเท่านั้นได้ศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษา และบางส่วนนิยมเข้าไปเรียนต่อในตัวเมืองขอนแก่น จึงเป็นช่องทางหนึ่งให้เสี่ยงต่อปัญหาเสพติดด้วย

สถานการณ์เรื่องยาเสพติดในอำเภอและในตำบลเป้าหมายพบว่าการดำเนินงานหลายอย่างในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อแก้ปัญหาเสพติดในพื้นที่ ซึ่งไม่เน้นเฉพาะกลุ่มเยาวชน ภาครัฐได้ดำเนินการหลายอย่างในพื้นที่ บางกิจกรรม ส่งผลโดยตรงต่อผู้ค้า ผู้เสพ ทำให้การแพร่ระบาดลดลง บางกิจกรรมมีผลทางอ้อมให้ชุมชนตื่นตัว เข้ามามีส่วนร่วมในการสอดส่องความเคลื่อนไหวการแพร่ระบาดของยาเสพติดชุมชนด้วย การดำเนินกิจกรรมเหล่านี้ เป็นเพียงการสร้างกระแสให้เกิดความตื่นตัว เมื่อเวลาผ่านไปความสนใจของชุมชนต่อปัญหาลดลง บริบทนโยบาย 29/46 ในช่วง 3 เดือน ได้มีการส่งการจากทางอำเภอให้คนในชุมชนร่วมงานกับภายนอกที่เข้ามาทำงานเกี่ยวกับปัญหาเสพติด และให้มีเจ้าหน้าที่ตำรวจมาประจำรับผิดชอบในแต่ละหมู่บ้านและเข้ามาตรวจในชุมชนบ่อยขึ้น ทางอำเภอออกมาประชุมในพื้นที่หมู่บ้านบ่อยขึ้น เกิดสถานการณ์การนำศพจากที่อื่นมาแขวนในพื้นที่ตำบลให้ประชาชนเกรงกลัว มองบริบทนโยบาย 29/46 ส่งผลให้โครงการวิจัยมีโอกาสดำเนินการได้ข้อสรุปคลาดเคลื่อน การเริ่มต้นการจัดการปัญหาเยาวชนดำเนินการมายาวนาน แต่การเข้าไปทำงานกับกลุ่มเป้าหมายนั้นยังไม่บรรลุกับกลุ่มเป้าหมาย เมื่อนโยบาย 29/46 นโยบายนี้กระทบโดยตรงความแรงของสถานการณ์ยาเสพติดที่มีอยู่ในพื้นที่ที่มีอยู่ ซึ่งมีผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ ผลบวกคือโครงการวิจัยจับต้องตัวเขาได้ง่ายขึ้นทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดออกมาแสดงตนหรือเข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการและเกิดการยอมรับปัญหามากขึ้นทั้งตัวคนเสพยา ครอบครัว และผู้นำ ผลกระทบต่อโครงการคือชาวบ้านบางคนคิดว่านักวิจัยเป็นสายสืบซึ่งต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจกับผู้เกี่ยวข้อง คนทำงานในพื้นที่บางคนกลัวว่าจะได้รับอันตราย ผลของนโยบายที่เกิดขึ้น

สามารถลดความรุนแรงของยาเสพติดในพื้นที่ได้แต่ไม่ได้หมายความว่าปัญหาหมดไป คนบางพวกทำการค้าเจียบเจียบ หรือคนที่ติดยามากจึงหนีออกจากพื้นที่

ความคิดเห็นของผู้นำชุมชน “นโยบาย 3 เดือนทำให้คนที่เสพ เปลี่ยนจากในหมู่บ้านไปอยู่ที่อื่น และมีเครือข่ายแบบธรรมชาติ ไม่เป็นเป้านิ่ง จากเป้าหมายเดิมที่เป็นกลุ่มอยู่ในชุมชนถ้าคนในชุมชนถูกกวาดต้อนไปทำงานต่างจังหวัด จนเหตุการณ์คลายแล้วจึงค่อยออกมา”

สำหรับสาเหตุที่เยาวชนติดยาเสพติด คือ ส่วนหนึ่งมาจากตัวเยาวชนเองที่อยู่ในวัยอยากรู้อยากลอง อยากรับการยอมรับจากหมู่เพื่อนและค่านิยมของกลุ่ม หรือมีการดูถูกและถูกทำท่าย และมีพฤติกรรมเลียนแบบเพื่อนจากการชักชวนของรุ่นพี่ รุ่นน้อง กลุ่มเพื่อน โดยเฉพาะเยาวชนที่เข้ามาศึกษาในเมืองมักจะรับค่านิยมใช้สิ่งของฟุ่มเฟือย ค่านิยมบริโภคนิยม รวมถึงพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดด้วย คนที่เรียนในเมืองเามาขายในหมู่บ้าน สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากครอบครัว พ่อแม่ผู้ปกครอง ไม่มีเวลาเอาใจใส่ลูกเท่าที่ควรเกิดความไม่เข้าใจกันในครอบครัวทำให้เยาวชนหันมาเรียกร้องความสนใจจากคนอื่น ทำให้เยาวชนบางส่วนจึงหันมาแก้ปัญหาด้วยการพึ่งยาเสพติด ใช้ยาเสพติดตั้งแต่อายุ 10-11 ปีโดยทุกชนิด(บุหรี่ กาว กัญชา สารระเหย หาซื้อง่ายจากในเมืองและผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน) และเคยพยายามเลิกใช้ยาแต่ต้องกลับมาสูบอีกใช้หลังอาหารและดื่มเหล้าตาม บางครอบครัวเมื่อลูกหลานติดยาก็ไม่ยอมรับว่าลูกตนเองเสพ ทำให้ยากที่จะแก้ไข สาเหตุอีกส่วนหนึ่งคือสภาพแวดล้อม พ่อแม่ไปทำงานต่างจังหวัด ฝากลูกไว้กับญาติให้ช่วงเลี้ยงดูให้ ซึ่งอาจดูแลได้ไม่เต็มที่ หรือขาดความใกล้ชิดและไม่เข้าใจเด็กเท่าที่ควร ทำให้เด็กมีโอกาที่จะไปใช้ยาเสพติดได้ มีการชักชวนกันไปเสพยาเสพติด

ปัญหาเสพติดถือว่าเป็นปัญหาที่สำคัญและรุนแรงในพื้นที่ตำบล บางหมู่บ้านสามารถใช้กลไกระบบอาวุโสว่ากล่าวตักเตือนให้เด็กเชื่อฟังได้ แต่หลายๆหมู่บ้านไม่สามารถใช้กลไกในชุมชนได้ ดังนั้นผลกระทบที่เห็นตามมาหลังการใช้ยาเสพติดคือ การทะเลาะวิวาทในกลุ่มเยาวชนต่างหมู่บ้าน การลักขโมยเงินทองของมีค่าเพื่อนำเงินไปซื้อยาเสพติด เริ่มจากขโมยของในครอบครัวตนเองก่อน แล้วถึงไปขโมยครอบครัวอื่น เนื่องจากตนเองมีรายได้น้อยไม่พอซื้อยา หรือในกลุ่มนักเรียนคือไม่มีรายได้เป็นของตนเองเลยจึงต้องหาเงินด้วยเพื่อซื้อยาเสพติด

เมื่อคณะผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนแล้วได้จัดให้มีการประชุมผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ตัวแทนเยาวชน ประธานคุ้ม กำนัน กรรมการหมู่บ้าน ของหมู่บ้านในตำบลเป้าหมาย โดยมีครู/อาจารย์ และ พระสงฆ์จากวัดในหมู่บ้านเข้าร่วมด้วย เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายข้างต้นมีโอกาสดูตรวจสอบการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาชุมชน ขณะเดียวกันก็ใช้ข้อมูลที่ทีมวิจัยนำเสนอเพื่อช่วยกันระดมสมองในการกำหนดยุทธศาสตร์ของตำบล เพื่อแก้ปัญหาเสพติดในกลุ่ม

เยาวชนต่อไป กิจกรรมในขั้นตอนนี้ ดำเนินการที่อบต.ป้าหวายนั้ง ใช้การประชุมกลุ่มย่อย ทำให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ของตำบลที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้แทนกลุ่มต่างๆ ในแต่ละหมู่บ้าน ดังนี้

ยุทธศาสตร์ของตำบลเพื่อป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชน ประกอบด้วย

1. การป้องกันและฟื้นฟู ให้ความสำคัญกับ เยาวชน การป้องกันและฟื้นฟูต้องทำร่วมกับผู้นำ ผู้ปกครอง ครู และกลุ่มเยาวชน
2. การสร้างความร่วมมือ ชาวบ้านทุกคนต้องร่วมมือเพื่อป้องกันปัญหา ผู้นำต้องช่วยผลักดันร่วมมือให้ดีขึ้น ความหลากหลายของประสบการณ์บุคคล ที่นำมาแลกเปลี่ยนกันจะช่วยป้องกันปัญหา
3. การพัฒนาความรู้ หาความรู้ วิธีการเพื่อป้องกันปัญหาเยาวชน นำความรู้ ภูมิปัญญา มาสู่ความร่วมมือ ให้เกิดแนวคิดในการแก้ปัญหา เริ่มต้นที่การพัฒนาผู้นำ ผู้ปกครอง ต้องมีความรู้และบอกสอนลูกหลานได้

6.3 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยในเรื่องกลไกแต่ละอย่างเพื่อใช้ในการพัฒนาต่อไป

ผลการวิจัยในเรื่องกลไกแต่ละอย่างเพื่อใช้ในการพัฒนามีดังนี้

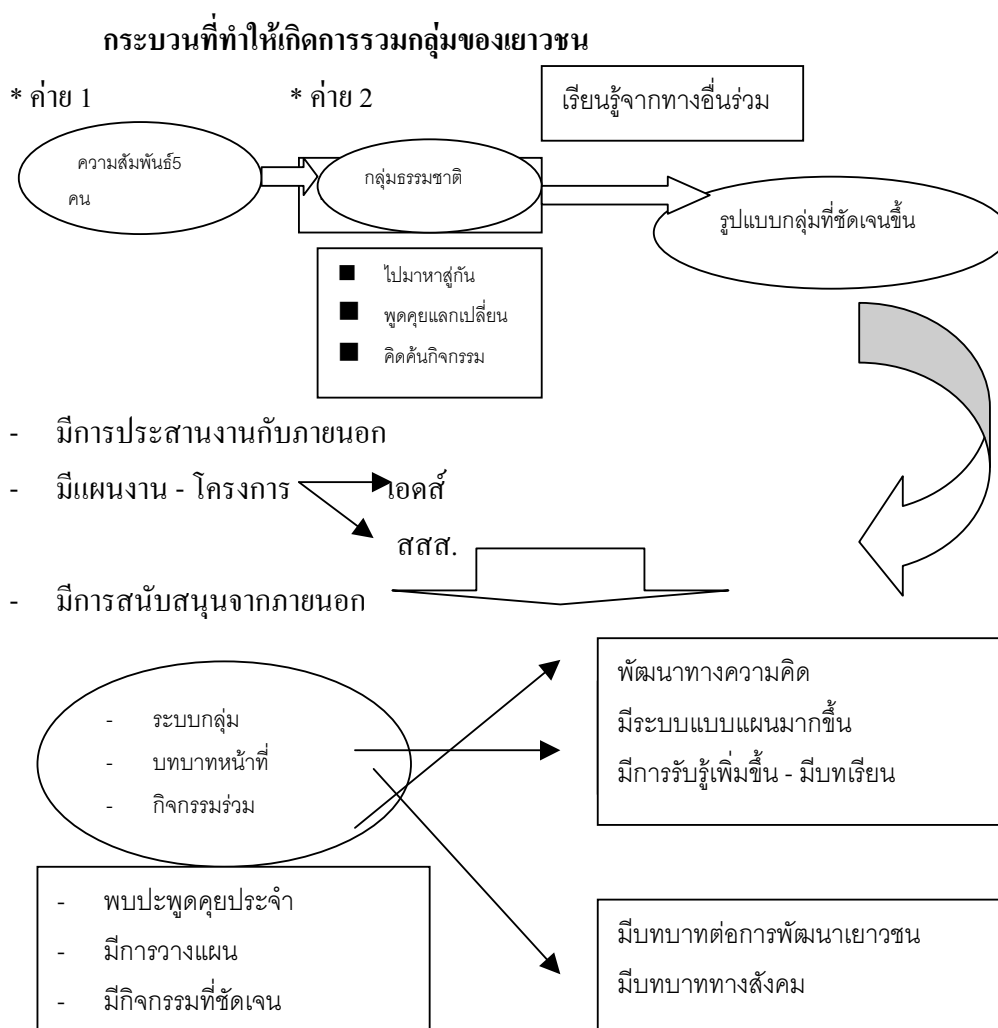
1. การใช้เครือข่ายเยาวชนระดับตำบลในการแก้ไขปัญหาเสพติด

เนื่องจากกลุ่มเยาวชนในแต่ละหมู่บ้านทดลองไม่มีตัวบุคคลทำงานชัดเจน มีการจัดตั้งกลุ่มแต่ไม่มีมีกิจกรรมการเคลื่อนไหวใดๆ และจากที่โครงการวิจัยได้จัดค่ายศึกษาข้อมูลและพัฒนาศักยภาพเยาวชนเพื่อค้นหาแกนนำ 2 ครั้ง และได้มองเห็นตัวเยาวชนในการทำงานทุกหมู่บ้าน โครงการฯ ได้มีกิจกรรมที่ต่อเนื่องตลอด ทั้งในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ และการจัดกิจกรรมพัฒนาเยาวชนอื่นๆ ตามความคิดเห็น/ความต้องการของเยาวชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนเป็นผู้ดำเนินการเอง ทีมวิจัยเป็นผู้กระตุ้นสนับสนุนอย่างใกล้ชิด

แผนงานพัฒนาเยาวชนของเครือข่ายเยาวชนตำบล (มกราคม- เมษายน 2546)

1. กิจกรรมสัมพันธ์กับเยาวชนในหมู่บ้านต่างๆ
2. ประชุมแกนนำเยาวชนในเครือข่ายเดือนละ 1 ครั้ง
3. ค่ายอบรมเสริมสร้างและพัฒนาแกนนำเยาวชน 1 ครั้ง (มกราคม 2546)
4. แกนนำเยาวชนจัดค่ายเองให้กับพี่น้องในตำบล 1 ครั้ง (กุมภาพันธ์)
5. ลงพื้นที่พูดคุยและแลกเปลี่ยนกับเยาวชนในหมู่บ้านทดลอง (โนนสะอาด โสภคเตี๋ สว่าง) ในเรื่องปัญหาของเยาวชนและหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน)

6. ปฏิบัติการในหมู่บ้านทดลอง(โนนสะอาด โสกแต้ สว่าง)เพื่อให้เยาวชนได้ร่วมกันแก้ปัญหาของตนเอง
7. จัดประชุมสรุปการทำปฏิบัติการแก้ปัญหาเยาวชนในแต่ละหมู่บ้าน(โนนสะอาด โสกแต้ สว่าง)
8. ประชุมเสวนาเพื่อแลกเปลี่ยนการทำงานและถอดประสบการณ์ของเยาวชนในบ้านทดลอง 3 หมู่บ้าน
9. งานรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดพร้อมกันทั้งเครือข่าย 5 หมู่บ้าน/และงานระดมทุนเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนต่อไป

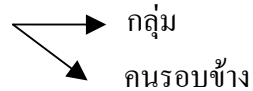
กิจกรรมหลักๆจะมีลักษณะไม่เป็นทางการพบปะพูดคุยทำอาหารกินร่วมกันผลักดันเป็นเจ้าภาพโดยมีการสนับสนุนจากผู้ปกครองของแกนนำ ผู้เฒ่าผู้แก่ของชุมชน แต่จะมีเนื้อหาสาระ เป็นการประชุมทั้งวางแผนงาน เตรียมการดำเนินงาน และสรุปผลกิจกรรมทุกกิจกรรมโดยกลุ่มเยาวชนเป็นผู้เตรียมวาระการประชุม/และจัดบันทึกการประชุมอย่างมีระบบ มีลายเซ็นผู้เข้าร่วมประชุม คณะทำงานที่รับผิดชอบจัดทำบัญชีของเครือข่าย กิจกรรมในระยะแรกเป็นการหมุนเวียนไปช่วยเหลืองานประเพณีของครอบครัว/และชุมชนในกลุ่มเครือข่ายหลายหมู่บ้าน เป็นลักษณะช่วยแรงงานบ้าง ด้านการแสดงดนตรี/หมอลำที่สนุกสนานมีสาระจนไม่ได้เสียเงินจ้างดนตรีราคาแพง เยาวชนจะจัดกิจกรรมระดมทุน จัดดนตรี ฉายภาพยนตร์ในหมู่บ้าน จัดดนตรีเปิดหมวกในจังหวัดขอนแก่น เป็นต้น เครือข่ายเยาวชนได้ขยายตัวเป็นเครือข่ายเยาวชนเพื่อการพัฒนา หรือกลุ่มดินโป่ง ขณะที่ทำกิจกรรมภายในกลุ่มภายในพื้นที่ได้ประสานทำกิจกรรมร่วมกับเครือข่ายเยาวชนสิ่งแวดล้อมเมือง ร่วมกับกลุ่มก้อนกรวด ระยอง และได้เข้าร่วมแสดงผลงาน/กิจกรรมการแสดงในงานเยาวชนแห่งชาติที่กทม. และในงาน 10 ปี สกว. ที่กทม. นอกจากนี้ได้ไปเป็นวิทยากรกระบวนการให้กับกลุ่มเยาวชนในจังหวัดพิษณุโลก ทีมวิจัยได้ใช้กลไกเครือข่ายเยาวชนตำบลปายาวนั้งในการเข้าไปกระตุ้นเยาวชนในพื้นที่ทดลองให้ทำกิจกรรมเพื่อป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดในหมู่บ้านของตน กิจกรรมที่ดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ตำบลโดยจะเน้นหนักในหมู่บ้านทดลอง 3 บ้านตามความพร้อมของเยาวชนแต่ละหมู่บ้าน และกิจกรรมในระดับตำบลที่เป็นของเครือข่ายเยาวชนฯที่ดำเนินการโดยเยาวชนและชุมชน เช่นค่ายพัฒนาศักยภาพแกนนำด้านยาเสพติดและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมรณรงค์วันเอดส์โลก กิจกรรมรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับตำบล กิจกรรมอบรมการสื่อสารเรื่องเอดส์และเพศศึกษาให้กับเยาวชนทั้งในโรงเรียน และในชุมชน 2 ครั้ง กิจกรรมที่จะดำเนินการต่อไปจะเป็นการจัดค่ายพัฒนาแกนนำซึ่งได้รับการสนับสนุนจากองค์การยูนิเซฟ และกิจกรรมด้านสุขภาพและอาชีพ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก (สสส.) เป็นต้น

กระบวนการทำงานของกลุ่มเยาวชน

การทำงานกลุ่มในเรื่องยาเสพติดมีวิธีการทำงานที่นำมาใช้หลายรูปแบบทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมถึงขั้นการละอาย ความหลากหลายวิธีการมันได้พึ่งพาระบบกลุ่ม

- * ความเอาใจใส่ $\longrightarrow$ เป็นแบบอย่าง
- * เอาใจใส่กันเบี่ยงเบนกัน $\longrightarrow$ ความห่วงใย
- * เกรงใจผู้อื่น

*ฟังเสียงแนะนำ

* การปรับตัว —————> ว่ากล่าวตักเตือนกันได้

* ถ่ายทอดประสบการณ์ —> ให้ความรู้
 สิ่งที่เป็นโทษ —> กับเพื่อนรอบข้าง
 —> กับเพื่อนภายในกลุ่มนำมาสู่การรับรู้

* ความเห็นอกเห็นใจ —————> การให้กำลังใจ

* ความละเอียด —————> จิตสำนึก,ตระหนัก

*อธิบายให้เข้าใจ

จากการปฏิบัติการในพื้นที่เป้าหมาย กลุ่มเยาวชนเป็นแกนหลักทำให้เกิดความสัมพันธ์กันในกลุ่มแน่นแฟ้นมากขึ้นพร้อมที่จะต้อนรับคนใหม่ตลอด แกนนำเยาวชนที่เคยใช้ยาเสพติดจำนวน 3 คน ได้มีการถ่ายทอดบทเรียนประสบการณ์และพิษภัยของยาเสพติดให้กับสมาชิกภายในกลุ่ม วัฒนธรรมของกลุ่มที่ดูแลน้องใช้วิธีการเอาใจใส่และอธิบายเหตุผลให้เข้าใจ นำมาสู่การเป็นแบ่งหน้าที่ และร่วมมือกันทำตามหน้าที่ที่ตัวเองได้รับผิดชอบ ทำให้มีกระบวนการการทำงานเป็นกลุ่มมากขึ้นเป็นระบบ มีฝ่ายต่างๆ ฝ่ายบริหารจัดการตรวจสอบกันและการกระจายงาน ระบบเก็บ ระบบส่ง กิจกรรมของกลุ่มเกิดจากการร่วมคิดของเยาวชนเอง แกนนำเยาวชนให้ความเห็นว่า

“การทำงานกลุ่มเราระดมความคิดเห็นไม่ได้มีคนมาสั่ง ต้องทำเอง กิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นความสมัครใจ อาสาสมัครของคนในกลุ่มคิดร่วมกัน วางแผนร่วมกันว่ากิจกรรมจะมีอะไรบ้าง ใครจะรับผิดชอบงานอะไร ผู้ใหญ่บ้านหรือนายอำเภอไม่สามารถบอกให้เราทำได้”

“เกิดบทเรียนจากการทำกิจกรรมแต่ละครั้ง เห็นข้อดี ข้อเสีย สิ่งที่จะปรับปรุง”

“มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการทำงานกับกลุ่มต่างๆ ใบโชนด หลากหลาย สามารถเสริมสร้างแนวคิด ความรู้ได้ จากการเดินทางไปร่วมกิจกรรมกับกลุ่มอื่น”

การทำค่ายเสริมความรู้ความเข้าใจเป็นวิธีการที่กลุ่มนำมาพัฒนาเยาวชนเรื่องยาเสพติด บทบาทในเยาวชน ทำให้มีพฤติกรรมละเอียด มีจิตสำนึก

ผลการจัดการปัญหาเสพติด

กระบวนการการทำงานกลุ่มดังกล่าวส่งผลให้กลุ่มเครือข่ายเยาวชนตำบลที่เป็นผู้ที่ติดยาถึง 3 คนในจำนวนนี้ 1 คนซึ่งมีประวัติติดยาจนต้องออกจากโรงเรียนกลางคันเมื่อเรียน ม.4 แต่เมื่อทำกิจกรรมกับกลุ่มเครือข่ายเยาวชนไประยะหนึ่งสามารถมีแรงจูงใจที่จะเรียนต่อ และสมัครเข้าเรียนสายอาชีพได้ที่วิทยาลัยเทคนิค ส่วนอีก 2 คนเลิกใช้ยาและไปมีครอบครัว 1 คน อีก 1 คนไปเป็นทหารเกณฑ์ในช่วงที่สิ้นสุดการปฏิบัติการ

ทัศนคติของเด็กที่ทำกิจกรรมกับโครงการวิจัยต่อเด็กติดยาก่อนหรือหลังการเข้าร่วมโครงการ คนที่ 1 ก่อนเข้าร่วมโครงการ

“...สงสารคนเสพยาพอสูบชา คมกาวแล้วเห็นสภาพ อยู่เฉยๆก็เล่นฟันดาบร้องไหวกเหวก อยากช่วยแต่ไม่รู้จะอย่างไร”

“...ไม่รังเกียจเพราะเป็นเพื่อน มีแต่เตือนไม่ให้ทำ แต่เขายังทำเขาพูดว่า- เดี่ยวลองดูเฉยๆ -ลองไปลองมาก็เลยติด”

“...ช่วงหลังเพื่อนคนนั้น มันกลับมาจากกรุงเทพฯ กลับตัวกลับใจได้ก็เตือนผมว่าอย่าไปลองกับเพื่อนนะ ไอ้พวกกัญชา กาว แต่ผมก็ยังคบกับเพื่อนพวกนั้นอยู่แต่ไม่ได้ลองด้วย เพื่อนเคยพูดให้ฟังว่าพ่อแม่ของเขาคุมเลยอดยาได้ แต่ก่อนมันคิดว่าอยากเท่และอีกส่วนพ่อแม่ชอบตีมันเวลามันหนีเที่ยวมันก็เลยหนีไปเล่นกับเพื่อนไม่กลับบ้านเลย พวกกันไปเถียงนาชวนกันคมกาวก็เลยติด”

หลังเข้าร่วมโครงการ

“รู้จักพิษภัยของยาเสพติดมากขึ้น แล้วก็มองว่าปัญหาเสพติดเป็นปัญหาของหมู่บ้าน โครงการวิจัยเข้ามาช่วยแก้ปัญหาได้แต่เป็นบางส่วน เพราะเด็กน้อยทุกวันนี้ไม่เชื่อฟัง คิดว่าต้องปราบคนค้าไม่ให้มีจะช่วยแก้ปัญหาได้”

“ผมคิดว่ากาวออกฤทธิ์รุนแรงที่สุด กัญชาทำให้ประสาทหลอน ผมรู้มาจากตอนไปฟังพวกพี่จัดค่ายหาดหินกองมันน่ากลัว ยิ่งมาเห็นคนพูดตอนติดมั่วผมฟังแล้วเห็นภาพตอนเขาเล่าว่าฉีดมั่วใส่เส้นแล้วประสาทหลอนผมว่ามั่วก็รุนแรงมาก แต่ก่อนผมไม่คิดว่ามันจะร้ายแรงคนแถวบ้านแต่ก่อนสูบไม่เห็นอาละวาดแต่ถ้าไม่ได้สูบอารมณ์จะเสียผมก็ไม่เห็นมีอะไรมากกว่านี้แต่เดี๋ยวนี้ผมเข้าใจพิษภัยของมันมากขึ้น”

คนที่ 2 ก่อนเข้าร่วมโครงการ

“คิดว่าคนติดยาเป็นคนน่ารังเกียจ เข้ากับคนยากเวลาเห็นคนติดยาเดินผ่านอยากหนีไปห่างๆ กลัวในใจว่า “ฆ่ากูซะหนอ”

“คิดว่าพวกคตมกาว เป็นพวกน่าสงสารสุดและก็น่ารังเกียจสุดมันชอบตะโกนทำอะไรไม่มีสติและตีพ่อแม่”

“พวกสูบกัญชา ไม่น่ากลัวพวกนี้อารมณ์ดีตาหวานทั้งวัน”

“พวกกินม้าก็ไม่ค่อยมีปัญหาเขากินเพื่อทำงาน อันนี้ผมไม่รู้ว่าตอนอยู่บ้านเขาจะอาละวาดไหม”

หลังเข้าร่วมโครงการ

“มองว่าปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาใหญ่ทำให้หมกมุ่นต้องเพิ่มจำนวนยาเสพติดมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาอื่นมากมาย เช่นการลักทรัพย์ ผมฟังพวกพี่ๆที่เขาบรรยายอยู่หาดหินกอง พี่คนที่เขาติดคุก 8 ครั้ง ขโมยเงินพ่อแม่ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านมาซื้อยาบ้าผมฟังแล้วสงสัยว่าเขาทำไปได้อย่างไร แล้วพี่คนอื่นๆเล่าเรื่องผมเห็นเขาพูดลั่นแจ๊ส เห็นแล้วก็เลยไม่อยากลองอยากรู้ ตอนนั้นผมว่ามันก็มีพิษเหมือนกัน กาวจะมีฤทธิ์มากหน่อขนาดเล็กดมแล้วประสาทลั่นหายไปเลยก็มี ลั่นแจ๊ส ผมก็อยากบอกให้เพื่อนมันฟังนะ สงสารมันอยู่แต่พอจะดมมันเข้ามาาร่วมกลุ่มมันก็มาไม่ได้”

บทบาทของกลุ่มเยาวชนในการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด

เยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพิษภัย และโทษของยาเสพติดมากขึ้น โดยเรียนรู้จากการเล่าประสบการณ์ของผู้ที่เคยเสพยาเสพติด สำหรับผู้ที่เคยเสพยาเสพติดสามารถลด ละ พกติกรรมการเสพยาเสพติดลงเนื่องจากเกรงใจ ละอายใจเมื่อมารวมกลุ่มกับผู้ที่ไม่เสพยาเสพติด และสามารถเลิกได้ในที่สุดเนื่องจากต้องการการยอมรับจากกลุ่ม และต้องการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับกลุ่มในสายตาของบุคคลภายนอก นอกจากนั้นแล้วเยาวชนยังสามารถใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในการทำกิจกรรมของกลุ่มอีกด้วย

กิจกรรมที่เยาวชนได้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ได้แก่ การจัดบอร์ดนิทรรศการให้ความรู้เรื่องโทษของสิ่งเสพติดและให้ผู้ที่มีประสบการณ์ในการใช้สารเสพติดมาเล่าให้ฟัง ประพฤติปฏิบัติตัวเป็นตัวอย่างให้กับเยาวชนคนอื่นไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ให้กำลังใจคนที่เสติดยาเสพติดเพื่อให้เลิกเสพ และบอกกล่าวตักเตือนผู้ที่มีโอกาสเสี่ยงในการใช้หรือการลองเสพยาเสพติด

ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการรวมกลุ่มและการขยายกลุ่มของเยาวชน

- 1) แบบเพื่อนชวนเพื่อน(ที่ผ่านมาการประสานงานกับส่วนต่างๆในชุมชนยังไม่ดีเท่าที่ควร)
- 2) การประชาสัมพันธ์งานของกลุ่มยังไม่เพียงพอ
- 3) น่าจะมีกองทุนอาชีพสำหรับเยาวชนในการทำกิจกรรม เนื่องจากกลุ่มเยาวชนมีปัญหาในเรื่องของค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปร่วมกิจกรรมต่างๆนอกพื้นที่ และการทำกิจกรรมในพื้นที่

- 4) การรวมกลุ่มทำให้เยาวชนมีความคิดกว้างขึ้น กล้าแสดงออก
- 5) กลุ่มเยาวชนยังขาดการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น ผู้นำ ผู้ปกครอง เครือญาติ ซึ่งน่าจะเริ่มต้นโดยอาศัยกลไกคุ้ม กลุ่มในชุมชน เริ่มจากการทำความเข้าใจสถานการณ์ปัญหา เพื่อให้เกิดการหนุนเสริมเยาวชน
- 6) เยาวชนมีข้อจำกัดในการรวมกลุ่มกัน เนื่องจากเยาวชนในพื้นที่มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การไปเรียนต่อ การออกไปทำงานต่างถิ่น รวมทั้งการมีครอบครัว จึงทำให้การจัดกิจกรรมพัฒนาไม่ต่อเนื่อง ต้องมีการเริ่มกระบวนการใหม่เรื่อยๆ ประกอบกับทัศนคติของผู้นำ ผู้ปกครอง ทัศนคติของชาวบ้านการแก้ไขปัญหาต่างๆเป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ

2. กลไกการดำเนินงานตามมาตรการชุมชน เจ็อนไขสำคัญที่ทำให้มาตรการชุมชนได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน หรือเยาวชนส่วนมากคือ บทบาทของคณะกรรมการรักษากฎระเบียบมาตรการชุมชน ที่ยังคงเป็นบนพื้นฐานของความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ เพื่อไม่ให้เกิดความรำคาญในชุมชน ซึ่งส่วนมากก็เป็นญาติๆกัน สะท้อนถึงความต้องการให้หมู่บ้านปลอดภัยและอยู่อย่างมีความสุข เป็นลักษณะของการใช้มาตรการชุมชนจัดการกับปัญหาหมู่บ้าน ไม่มุ่งเน้นเฉพาะเรื่องหนึ่งเรื่องใด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นจริงของหมู่บ้านที่มีปัญหาหลายอย่างเกี่ยวเนื่องกัน

กระบวนการพัฒนามาตรการ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของบุคคลหลายฝ่าย ทั้งชาวบ้านในชุมชน ชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียง ผู้นำทั้งระดับหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ กระบวนการพัฒนามาตรการชุมชนดังกล่าวสามารถกล่าวได้ว่า เป็นการสร้างกลไกเพื่อนำไปสู่การมีอำนาจควบคุม และทำให้มาตรการนั้นมีความชอบธรรมที่จะบังคับใช้

แนวทางในการพัฒนากลไก ควรจะต้องขยายกลุ่มคณะกรรมการไปสู่กลุ่มเยาวชนมากขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนเข้ามามีบทบาทต่อชุมชนมากขึ้นดังเช่นเดิมกับในอดีต ซึ่งนอกจากจะเป็นการพัฒนาเยาวชนโดยตรงแล้ว ยังจะทำให้เยาวชนออกมาอยู่ในสายตาผู้ใหญ่หรืออยู่ในที่แจ้ง ซึ่งน่าจะง่ายต่อการสอดส่องดูแลพฤติกรรม และควรกระตุ้นให้เยาวชนทำงานร่วมกับเครือข่ายเยาวชนระดับตำบล หรือ เยาวชนระหว่างหมู่บ้านมากขึ้น

3. กลไกกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติด บทบาทของกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดในทัศนะของกลุ่มต่างๆ เห็นว่า กลุ่มสามารถกล่าวตักเตือนคนในชุมชนได้ แต่ไม่มีอำนาจในการดำเนินการอย่างเด็ดขาด เช่น การจับกุม หรือการลงโทษ ประกอบกับความสัมพันธ์ของระบบเครือญาติในชุมชนยังเหนียวแน่นทำให้กลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดทำหน้าที่ได้ไม่เต็มที่เท่าที่ควร ยังมีการปกป้องลูกหลานของตน

เองจากการตรวจจับของเจ้าหน้าที่ หากมีการจับปรับ ก็อาจนำมาซึ่งความขัดแย้งในกลุ่มเครือญาติได้ เจื่อนใจที่มีผลต่อกระบวนการทำงานของสมาชิก

การที่กลไกการดำเนินผ่านใช้กลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดนั้น ก็เป็นการปรับโครงสร้างภายนอกให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน แต่การดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมาทั้ง 3 อย่างก็ยังไม่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในการแก้ปัญหาเรื่องยาเสพติดชัดเจนนัก จึงควรจะต้องพัฒนากลไกกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดให้สามารถดำเนินการแก้ปัญหาได้ชัดเจนขึ้น ดังนี้

1. ควรกระตุ้นให้สมาชิกกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติด มีความชัดเจนในบทบาทและจริงจังในการทำงานในฐานะกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดมากขึ้น เพราะโดยโครงสร้างของกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดแม้ว่าจะปรับมาให้ตรงกับความต้องการของหมู่บ้านแล้ว แต่ด้วยเป็นโครงสร้างที่ทางรัฐกำหนดขึ้น ทำให้คนในหมู่บ้านยอมรับกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดและเชื่อมั่นว่าจะทำงานแก้ปัญหาได้ เนื่องจากองค์ประกอบบุคคลที่อยู่ในกลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติด เป็นผู้นำที่ชาวบ้านให้การยอมรับว่ามีความจริงจังในการทำงานเพื่อหมู่บ้านและมีพื้นฐานจากเครือญาติกัน
2. กลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดควรมีวิธีการทำงานกับกลุ่มเยาวชนชัดเจนขึ้น ที่เป็นอยู่ กลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติด ทำงานกับครอบครัวของเยาวชน โดยเฉพาะการว่ากล่าวตักเตือนเมื่อพบเยาวชนมีพฤติกรรมเรื่องยาเสพติด จะเห็นได้ว่าแม้ว่ากลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดจะมีอำนาจในการจับกุม แต่ก็ไม่ได้ใช้อำนาจดังกล่าวในการควบคุม แต่ยังคงใช้กลไกของระบบเครือญาติทำหน้าที่ในการควบคุมอยู่
3. กลุ่มสมาชิกต่อต้านยาเสพติดควรให้โอกาสกับกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้านได้ทำงานเพื่อส่วนรวม และผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่มกัน เพื่อให้กลุ่มควบคุมพฤติกรรมกันเองเช่นในอดีต และควรสนับสนุนกิจกรรมที่เยาวชนจะดำเนินการและร่วมมือให้เกิดขึ้นกิดกิจกรรมเพื่อให้เยาวชนได้แสดงบทบาทเพื่อชุมชน ซึ่งจะทำให้เยาวชนได้รับการยอมรับจากชุมชน และสร้างความมั่นใจให้กับเยาวชนด้วย

4. การใช้กลไกกลุ่มในการแก้ไขปัญหา กลไกกลุ่ม ทำงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์การป้องกันเป็นหลัก ผลจากการทำงานของกลไกกลุ่ม ทำให้สมาชิกได้รับรู้ปัญหาร่วมกัน ช่วยเหลือ สอดส่องดูแลบุตรหลานในคุ้ม ไม่ให้ไปยุ่งกับยาเสพติด เมื่อเห็นลูกหลานใครมีพฤติกรรมก็ช่วยกันบอกช่วยกันเตือนการยอมรับของเยาวชนและของพ่อแม่ผู้ปกครองหลังจากที่ได้รับการตักเตือนเป็นปัจจัยสำคัญทำให้แก้ไขปัญหายาเสพติดได้สำเร็จ ประกอบกับมีนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งทำสงครามกับยาเสพติด ตามคำสั่ง

สำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 29/2546 ในช่วงระยะเวลา 3 เดือน ทำให้เยาวชนมีการปรับปรุงตัวเอง มีพฤติกรรมดีขึ้น

ในส่วนของยุทธศาสตร์การสร้างความร่วมมือนั้น กลไกกลุ่มยังไม่มีบทบาทชัดเจนในการสร้างความร่วมมือในระดับหมู่บ้านหรือระหว่างกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเงื่อนไขความขัดแย้งภายในชุมชนที่เป็นข้อจำกัด

มีข้อที่น่าสังเกต คือ การทำงานของกลไกกลุ่มนับว่า มีส่วนสะท้อนความพยายามในการแก้ปัญหาเสพติดของเยาวชนในระดับชุมชนเพราะกรรมการคุ้มก็จะบอกกล่าว ตักเตือนลูกๆ ของสมาชิกโดยตรง และที่สำคัญกลไกดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นว่าชุมชนยอมรับสภาพความรุนแรงของปัญหาเสพติดในพื้นที่ และเห็นว่าเป็นหน้าที่ที่ทุกคนจะต้องร่วมมือในการแก้ปัญหา เป็นการดึงปัญหาที่อยู่ในระดับบุคคลหรือครอบครัว ออกมาเป็นปัญหาของส่วนร่วม

กลุ่มเยาวชนที่เคยมีพฤติกรรมยุ่งเกี่ยวกับปัญหาเสพติด สะท้อนให้เห็นว่า มีความเกรง กลัว คณะกรรมการคุ้ม มีการระมัดระวังพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด และการก่อความไม่สงบในหมู่บ้าน ทำให้ทุกคนเห็นว่าพฤติกรรมต่างๆ เหล่านี้ลดลง เยาวชนรุ่นกลุ่มใหญ่ที่เคยมีประสบการณ์ในการใช้ยาเสพติดได้สร้างความเข้าใจให้กับกลุ่มผู้ใหญ่ว่า คนที่ติดยาเลิกยาก จะเลิกกันในวันสองวันไม่ได้ ต้องใช้เวลาอยากให้ผู้ใหญ่เข้าใจธรรมชาติตรงนี้ด้วย เยาวชนกลุ่มนี้หันไปดื่มสุราแทน ซึ่งกรรมการคุ้มก็เตือนว่าควรจะดื่มให้น้อยลง ส่วนในกลุ่มเยาวชนที่เคยขับรถปรับแต่งทำเสียงดัง ก็ปรับแต่งรถใหม่ไม่ให้เสียงดังรบกวนชาวบ้าน

การร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่ายสะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับในการดำเนินการของกลไกกลุ่มที่จะนำมาซึ่งการแก้ไขปัญหาเสพติดและปัญหาอื่นๆ ในหมู่บ้านได้ ซึ่งเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้กลไกกลุ่มทำงานได้นั้น คือ กรรมการคุ้มมาจากบุคคลทั้งที่มีความตั้งใจที่จะทำงานแก้ปัญหา และบุคคลที่มีพฤติกรรมเป็นปัญหา การดึงบุคคลกลุ่มหลังเข้ามาทำงาน โดยให้บทบาทที่จะสอดส่องดูแล นับว่าเป็นยุทธวิธีที่จะใช้มาตรการของสังคมควบคุมพฤติกรรมของบุคคลกลุ่มดังกล่าวให้อยู่ในสายตา และเดียวกันก็เป็นแรงจูงใจที่จะกระตุ้นให้บุคคลกลุ่มที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต้องปรับพฤติกรรมตนเอง เพราะตนเองอยู่ในสายตาของชาวบ้าน และอยู่ในฐานะที่ต้องเป็นผู้ควบคุมผู้อื่น นับว่าเป็นการใช้มาตรการทางสังคม อีกลักษณะหนึ่ง แม้ว่าจะยังไม่สามารถดำเนินการที่จะนำไปสู่การลดความรุนแรงของปัญหาเสพติดได้ทั้งหมด แต่ก็ทำให้ผู้ที่มีพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดลดพฤติกรรมลงได้บางส่วน

แนวทางในการพัฒนาคลังกลุ่มให้เข้มแข็ง

- คลังกลุ่มสามารถควบคุมสถานการณ์ผู้ค้า ผู้เสพ ในหมู่บ้านชุมชนได้ แต่ทั้งนี้ควรมีการพัฒนาให้เกิดการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดผลที่ยั่งยืนต่อไป
- การทำงานร่วมกับกลุ่มเยาวชนค่อนข้างยาก มีเงื่อนไขและข้อจำกัดหลายๆ อย่าง เพราะฉะนั้นควรเริ่มต้นทำกิจกรรมในกลุ่มเยาวชนรุ่นเล็กก่อน เพราะเป็นกลุ่มที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านตลอด

6.4 บทเรียนจากภาคสนามและทิศทางการทำงานเพื่อแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชน/กลุ่มเยาวชน

การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย

การเข้าไปทำงานกับกลุ่มเป้าหมายทั้งเด็กดี(แกนนำ) และเด็กติดยามีวิธีการที่แตกต่างกันช่วงแรกๆของการเข้าไปรู้จักกับกลุ่มเป้าหมายจะเลือกเข้าไปหาเยาวชนที่เรารู้จักกับกลุ่มเป้าหมายจะเลือกเข้าไปหาเยาวชนที่เรารู้จักและคุ้นเคยก่อนของแต่ละหมู่บ้านซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนที่เคยเข้าค่ายศึกษาข้อมูลและพัฒนาศักยภาพเยาวชนที่จังหวัดมหาสารคาม 2 รุ่น (เดือนเมษายน 2546) รุ่นละจำนวน 39 คน เป็นชายร้อยละ 87.2 หญิงร้อยละ 12.8 คน มีอายุระหว่าง 16-24 ปี และไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนถึงร้อยละ 64.5 กลุ่มเป้าหมายมีทั้งกลุ่มติดยาและไม่ติดยา เยาวชนชายส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด จากความสัมพันธ์ตรงนี้เป็นจุดสำคัญที่ทำให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ง่ายขึ้น หลังจากค่ายการเข้าหากกลุ่มเป้าหมายก็โดยการเข้าไปเยี่ยมบ้านตามหาเยาวชนที่เรารู้จักเขาและเขารู้จักเรา ซึ่งจะไปเยี่ยมเยียนถามสารทุกข์สุกดิบทำความรู้จักกับครอบครัวของเขาเคยการเข้าไปหาบ่อยๆจนเกิดความไว้วางใจ คุ้นเคย จากนั้นก็สร้างกิจกรรมความสัมพันธ์ต่างๆ เช่น ทำอาหารกินร่วมกันพูดคุยกันไปอย่างไม่เป็นทางการ เยาวชนที่เราคุ้นเคยด้วยนี้จะไปชวนเพื่อนคนอื่นมาร่วมด้วยอาจจะเป็นทั้งเพื่อนที่ไปค่ายด้วยกันหรือไม่ไปก็ได้จะทำให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายนี้มากขึ้น การร่วมรับประทานอาหารหรือพูดคุยกันบ่อยๆจะทำให้ความสัมพันธ์ดีขึ้นและพ่อแม่ผู้ปกครองก็ให้ความไว้วางใจมากขึ้น เทคนิคที่สำคัญที่สุดของการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายคือบุคลิกภาพส่วนตัวของคนทำงาน เพราะการที่เราเข้าไปทำงานเรื่องยาเสพติดนี้จะเป็นเป้าสายตาของคนส่วนมากที่จะมองเราต่างกันไปไม่แน่ว่าจะถูกมองเป็นสายตาราวก็ได้ซึ่งอาจจะเป็นอันตรายกับตัวเราเอง ดังนั้นบุคลิกภาพ การพูดจา การแสดงความอ่อนน้อมเข้าหาคนจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก โดยเฉพาะพฤติกรรมต้องดี แสดงให้ผู้ปกครองเยาวชนเห็นและไว้วางใจเราให้ได้ว่าถ้าลูกเขาคบกับเราทำกิจกรรมกับเราจะไม่มีความไม่ดีหรือเสียหายแต่อย่างใด เทคนิคอีกอย่างที่สำคัญมากคือต้องมือไม่อ่อนรู้จักสวัสดีอ่อนน้อมเข้าหาผู้ใหญ่ทุกครั้ง

ที่ไปเยี่ยมเยียนและจะใช้คำสรรพนามเรียกผู้ปกครองของเยาวชนว่า “พ่อ” “แม่” “พ่อใหญ่แม่ใหญ่” เพราะจะทำให้ดูใกล้ชิดสนิทสนมกัน และผูกพันกันมากขึ้นซึ่งได้ผลดีมากเพราะชาวบ้านโดยทั่วไปของชาวอีสานก็มีอัยยาศัยและมนุษยสัมพันธ์ที่ดีอยู่แล้วเมื่อมีคนมาแสดงออกถึงความใกล้ชิดสัมพันธ์ก็ทำให้เกิดความไว้วางใจกันมากขึ้น ที่สำคัญมากที่สุดคือความจริงใจกับชาวบ้านโดยมีความสม่ำเสมอในความสัมพันธ์ ไม่ใช่ว่าพอต้องการข้อมูลหรือหาคนเข้าร่วมกิจกรรมก็มาหา มาพูดคุย พอหวังผลประโยชน์ก็มาหา เมื่อได้ประโยชน์แล้วจบโครงการ ไม่มีเงินเดือนแล้วก็แล้วกันไป ชาวบ้านก็มีความเฉลียวฉลาดที่รับรู้สัมผัสได้กับความรู้สึกและการปฏิบัติของคนทำงานแต่อาจไม่แสดงออกทางคำพูด หากแต่จะไม่ได้การสะท้อนภาพความเป็นจริง ทศนะและความรู้สึกจากใจของคนในชุมชน

นอกจากการไปมาหาสู่เยี่ยมเยียนเยาวชนมีการพบปะพูดคุยกันบ่อย มีการรับประทานอาหารร่วมกัน และการเข้าถึงและสัมพันธ์กับครอบครัวเยาวชนซึ่งเหล่านี้จะใช้ได้ผลดีสำหรับเยาวชนที่มีพฤติกรรมไม่ดีเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

การเข้าถึงกลุ่มเยาวชนที่มีพฤติกรรมเกรและพัวพันกับยาเสพติด

จากพฤติกรรมของเยาวชนกลุ่มนี้จะมีพฤติกรรมที่แตกต่างไปจากกลุ่มเด็กดีคือจะชอบทำกิจกรรมที่ตื่นเต้น ทำหาย หัวหาย และเป็นพฤติกรรมเชิงลบ เช่น การตีไก่ เล่นการพนัน แข่งรถ แต่งรถมอเตอร์ไซด์ เทียวงานบุญและดื่มเหล้าทะเลาะวิวาท การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายนี้จึงค่อนข้างยาก และเป็นปัญหา แต่ผู้ทำงานก็มีเทคนิคในการเข้าหาคนกลุ่มนี้โดยการพยายามเข้าไปพูดคุยตีสันทิ เช่น การร่วมเดินหน้าเวทีหมอลำ การร่วมวงเหล้า และเล่นกีฬาฟุตบอล ซึ่งการร่วมกิจกรรมเหล่านี้กับเขาจะทำให้เกิดการไว้วางใจและเชื่อเรา รู้สึกว่าเราเป็นกลุ่มเดียวกับเขาซึ่งจะทำให้ได้ใจกันและพูดคุยกันได้ แต่กลุ่มเยาวชนเหล่านี้ซึ่งมีความสนใจในลักษณะกิจกรรมดังกล่าวจะไม่มาร่วมกับกลุ่มเยาวชนที่มีลักษณะกิจกรรมตรงข้ามกับเขา รูปแบบกิจกรรมที่เป็นทางการหรือโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด แต่คนทำงานจะเข้าถึงเยาวชนเหล่านี้ในลักษณะบุคคลและกลุ่มย่อยและให้การยอมรับคนทำงาน รวมทั้งคอยดูแลช่วยเหลือคนทำงานไม่ให้ถูกทำร้ายจากการทะเลาะวิวาทของเยาวชนกลุ่มนี้ เยาวชนลูกพี่กลุ่มนี้ก็จะขอร้องเยาวชนคนอื่นๆว่า “ขอนะน้องกูเองพี่กูเอง” “งานนี้ขอนะเป็นงานของโครงการ” เป็นต้น คนทำงานยังคิดไม่ออกว่าจะทำกิจกรรมอะไรกับเยาวชนกลุ่มนี้ที่เกิดจากความสมัครใจและการมีส่วนร่วมของเขา แต่ก็สามารถดึงเยาวชนกลุ่มนี้บางส่วนมาร่วมกิจกรรมทุกครั้งแต่ก็ไม่สามารถดึงเยาวชนกลุ่มนี้มาร่วมกิจกรรมได้ครั้งละจำนวนมากได้

คนที่มีความสนใจจะทำงานกับเยาวชนในประเด็นยาเสพติดควรมีลักษณะอย่างไร

1. น่าจะเป็นเยาวชนที่มีวัยใกล้เคียงกันเป็นอาสาสมัครในการทำงานกับเยาวชน และมีบุคลิกภาพ การพูดการจา มีความอ่อนน้อมถ่อมตน สามารถรับฟังความเห็นจากคนที่มีความแตกต่างจากตนเองได้ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเข้ากับคนอื่นได้ดีจึงจะสามารถเข้ากับกลุ่มเป้าหมายได้ ขณะเดียวกันต้องมีพี่เลี้ยงที่มีความเข้าใจคอยเป็นที่ปรึกษาอย่างใกล้ชิด ข้อควรระวังการทำงานที่เกิดขึ้นจะต้องอยู่บนฐานคิดของเยาวชนไม่ใช่ฐานคิดของพี่เลี้ยงหรือผู้ใหญ่ ทีมงานจะต้องมีความเสมอภาคทางความคิดใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการทำงานเช่นกันกับเยาวชนในชุมชน รับฟังเสียงจากเยาวชนให้มากไม่ใช่ครอบงำความคิด มิฉะนั้นการใช้อาสาสมัครเยาวชนจะไม่เกิดผลในเชิงการมีส่วนร่วมกับกลุ่มเป้าหมายใดๆ อาสาสมัครเยาวชนจะทำงานทั้งกับทีมวิจัยและเยาวชนกลุ่มเป้าหมายซึ่งจะได้รับการพัฒนาเรียนรู้ไปพร้อมกับกลุ่มเป้าหมาย
2. คนทำงานน่าจะมีใจรักที่จะทำงานกับเยาวชน และต้องเป็นผู้มีอุดมการณ์แน่วแน่ด้านการพัฒนาสังคม มีความน่าเชื่อถือ ถ้าเป็นอาสาสมัครเยาวชนต้องมีอายุมากกว่ากลุ่มเป้าหมายเดียวกันเล็กน้อย
3. มีลักษณะนิสัยที่ดีเป็นแบบอย่างกับเยาวชนได้
4. ต้องเป็นผู้ที่มีน้ำใจ เสียสละอย่างมาก รักและห่วงใยน้องๆเยาวชนมากๆ

6.5 บทเรียนเกี่ยวกับวิธีการทำงานของทีมวิจัย(ทำงานกับเรื่องมืด/ทำงานกับคนที่ถูกมองว่าอยู่มุมมืด/ทำงานกับกลุ่มเยาวชนที่มีข้อจำกัดในการรวมตัว

1. บทบาท/ผลกระทบทางนโยบายที่เกิดขึ้นกับคนทำงาน มันยากที่จะพูดเรื่องยาเสพติดกับคนในชุมชน ชาวบ้านอาจจะไม่รู้ลึกถึงความปลอดภัยเพราะเป็นประเด็น sensitive กับความปลอดภัยของเขา คนทำงานเหมือนย่องเข้าไปในความมืดเราไม่รู้ใครค้าใครเสพย์ กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่เป็นเรื่องปิดลับเป็นอันตรายถึงชีวิต/ครอบครัว/ชุมชน ชาวบ้านกลางแกลงกับเราบางคนพูดว่า “ถ้าจะยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดทำไมไม่ทำงานเฉพาะคนติดยา “ต่อมาระยะหลังจึงคลี่คลายเพราะทีมวิจัยมีกระบวนการทำความเข้าใจ กระบวนการให้การศึกษา/ข้อมูลกับชาวบ้าน

2. เงื่อนไขที่รองรับการทำงานในเรื่องยาเสพติด เช่น ความสัมพันธ์ส่วนตัว เครดิตของคนทำงานกับชุมชน ประสิทธิภาพการทำงาน เป็นปัจจัยเอื้อต่อการทำงาน

3. บทบาทของทมิฬวิชัย การกิจตรงนี้ทำได้ไม่ดีเท่าที่ควรได้ใช้เวลาทำความเข้าใจและศึกษาข้อมูลมากเกินไป พื้นที่การทำงานเหมาะสมเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาสมควรทำงานในพื้นที่นี้แต่พื้นที่การทำงานค่อนข้างมาก กว้าง และแต่ละหมู่บ้านมีความห่างไกลกันมาก การกิจการทำแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการที่ทำในระดับตำบลและนำมาคัดเลือกหมู่บ้านทดลองคนวางแผนและคนปฏิบัติการในพื้นที่จริงไม่ใช่กลุ่มคนคนเดียวกันจึงทำให้ใช้เวลาในการเตรียมความพร้อมกลไกในพื้นที่ที่จะทำงานนานมาก ยุทธศาสตร์ตำบลมีความสอดคล้องในการทำงานแต่แผนปฏิบัติการที่วางไว้มีหลายแผนไม่สอดคล้องกับกลไกในพื้นที่

ข้อเสนอแนะ : น่าจะลดขั้นตอนการวางแผนเชิงปฏิบัติการได้ยุทธศาสตร์แล้วนำยุทธศาสตร์มาวางแผนเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ทดลอง

4. ปัญหาที่พบคือการมีช่องว่างทางความคิดและความเข้าใจระหว่างผู้ใหญ่และเยาวชนที่ไม่อาจสื่อสารกันได้ มีพ่อแม่ผู้ปกครองทั้งที่เป็นชาวบ้านธรรมดาและเป็นผู้มาได้สะท้อนผ่านคำพูดที่แสดงถึงความห่วงใยเยาวชนแต่ไม่สามารถที่จะไปจัดการกับเยาวชนได้ ดังนี้

“เยาวชนเว่ยยาก ผู้ใหญ่พูดไม่ฟังเพราะเขาไม่เชื่อพ่อแม่ไม่ได้เรียนหนังสือประสาจบปอสี ควบคุมพฤติกรรมลูกไม่ได้ ลูกเชื่อประสบการณ์ท้องตลาดยอมรับว่าแนบมัน พ่อแม่ไม่มีเวลาปล่อยปละละเลยเด็กน้อยมันคบกันคุณเด็กละน้อยมันเปลี่ยนวิธีเล่นไปไกลเกินกว่าที่เราจะเหลียวเห็น การดูแลยากลำบาก ปัจจุบันคุมการเคลื่อนไหวไม่ได้”

“แต่ก่อนไม่มีการกักขังทุนการศึกษา ทุกวันนี้ทุกคนมีสิทธิเรียนเท่าเทียมกันพอได้ไปเรียนมันไม่เป็นไปตามขั้นตอน เด็กน้อยซำกได้เข้าไปเรียนไม่ได้รับรู้สังคมเมือง ภูไปเรียนก็ต้องมีเหมือนเขาบ้าง แต่ก่อนไปโรงเรียนใกล้ๆพ่อแม่ควบคุมดูแลกันง่ายเดี๋ยวนี้เล็กคำมีกิจกรรมทางโรงเรียนเราไม่เห็น บางคนก็ได้แต่ตรวจเอกสารทำจริงหรือไม่ควบคุมลูกไม่ได้ วัฒนธรรมเก่าบางส่วนก็พอใช้ได้บ้างกรณีลูกผู้นั้นอาจจะเป็นตุ๊ด/กระเทยจะเว่ยง่ายสอนง่าย ช่วยทำงานบ้านได้บางส่วน หนึ่งข้าวหุงปลา เก็บหมอนเลี้ยงไหม “

การทำงานของเยาวชนจะโดดเดี่ยวไม่ได้จะต้องมีความร่วมมือ/มีที่ปรึกษาจากผู้นำชุมชนและตำบล ครู รวมทั้งผู้ปกครอง จะเกิดภาพเหล่านี้ได้วิธีคิด/ทัศนคติต่อการแก้ไขปัญหาเยาวชนของคนเหล่านี้ต้องมีพื้นฐานความคิดหรือจะต้องเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อบทบาทของเยาวชนต้องให้คุณค่าต้องเชื่อมั่นกับกิจกรรมที่เยาวชนทำงานและให้โอกาสให้การสนับสนุนและกระตุ้นให้เยาวชนออกมาทำงานเพื่อชุมชนเพื่อสังคม และเป็นแกนนำในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มตน ดังนั้นต้องมีกิจกรรมเสริมสร้างทัศนคติเหล่านี้กับครู ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน

ถ้าจะต้องเสนอแนวคิดที่จะจัดการกับเด็ก ต้องจัดการกับพ่อแม่ เครือญาติ ต้องมีกิจกรรม เสริมสร้างความรู้/ความเข้าใจและทัศนคติที่ส่งเสริมเยาวชน เช่นทักษะในการเข้าใจลักษณะเฉพาะของวัยรุ่น จิตวิทยาวัยรุ่น โดยเฉพาะวัยรุ่นในบริบทของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงสู่ความทันสมัยเพื่อให้รู้จักและรู้เท่าทันวัยรุ่น รวมทั้งกลุ่มผู้ปกครองจะต้องร่วมกันค้นหาวิธีการที่จะจัดการเยาวชนร่วมกัน อาจจะมีกลุ่มผู้ปกครองคอยช่วยกันติดตามดูแลสนับสนุนเยาวชนให้เยาวชนออกมาทำงานเพื่อชุมชน เพื่อสังคม และเป็นแกนนำในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มตน

5. ชุมชนแต่ละชุมชนแม้จะอยู่ใกล้ชิดกันหรืออยู่ในตำบลเดียวกัน มีฐานปัญหาและระดับความรุนแรงคล้ายกันก็ตามก็จะมีบริบทที่ต่างกัน แม้ว่าโครงการแก้ไขปัญหาเสพติดของภาครัฐจะดำเนินการในชุมชนทุกชุมชนในลักษณะแบบแผนเดียวกัน(package) การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงมิได้อยู่ที่กลไกที่ภาครัฐสร้างขึ้นหรือ กิจกรรมที่ใส่เข้าไปในพื้นที่(implement)ที่ลงไปในพื้นที่ ในส่วนที่ลดความรุนแรงของยาเสพติดสามารถหยุดพฤติกรรมได้ชั่วคราว แต่ผลที่เกิดขึ้นในแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกันมาก การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในชุมชน ชุมชนมีวิธีการแก้ปัญหาของเขาถ้าชุมชนเอื้อกิจกรรมที่ลงไปในพื้นที่อาจสวมรับกันได้มันขึ้นอยู่กับว่าในชุมชนของเขามีกลไกอะไรจะสอดคล้องหรือไม่ คำตอบของการแก้ไขปัญหาเสพติดในเยาวชนต้องใช้กลไกภายในชุมชนเป็นสำคัญเป็นฐาน บ่งชี้ให้เห็นว่ามันต้องเป็นคำตอบว่าการแก้ปัญหาต้องให้ออกาสชุมชนคิดเองทำเอง

6. ปัจจุบันชุมชนมีความเป็นปัจเจกมากขึ้นเรื่อยๆ มีความทันสมัย พลังของชุมชนมีความอ่อนแอลงเรื่อยๆ ส่งผลให้การทำงานเชิงลึกกับชุมชนมีความยาก ซับซ้อน และไม่ต่อเนื่องประกอบกับโครงสร้างใหม่เข้าไปทับซ้อนมีลักษณะการทำงานตามกรอบที่ทางราชการกำหนด เช่น หน้าที่ของสมาชิกต่อต้านยาเสพติด ประชาคมคุ้ม คือคือการรายงานข่าวให้ทางราชการ ทำตามนโยบาย จัดตั้งองค์กรขึ้นมาเพื่อรองรับการสนับสนุนงบประมาณจากราชการ ถ้าเกิดปัญหาขึ้นในชุมชนจะเกิดความเคยชินและหวังพึ่งกลไกภายนอกมาจัดการให้

7. ความพลวัต(dynamic) ของเยาวชน เงื่อนไขหนึ่งที่เป็นข้อจำกัดของการทำงานโดย กลไกคุ้มก็คือ การที่เยาวชนของหมู่บ้าน มีความเป็นพลวัตสูง เพราะเยาวชนบางส่วนไปทำงานต่างถิ่น ไม่มีความสัมพันธ์กับชุมชน หรือเมื่อถูกชุมชนกดดันเรื่องพฤติกรรมการเสพยา ก็จะออกไปทำงานนอกชุมชนชั่วคราว ทำให้ไม่ทราบว่ายังเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอยู่หรือไม่ แต่ก็พบว่า เมื่อกรรมการคุ้มทำหน้าที่ชัดเจนขึ้น ทำให้เยาวชนบางส่วนที่ยังอยู่ในหมู่บ้าน ได้เข้าร่วมกิจกรรมชุมชน เพื่อทราบความเคลื่อนไหวของหมู่บ้านเกี่ยวกับการจัดการปัญหา

8. กลุ่มเยาวชนรุ่นกลางเมื่อจบการศึกษาภาคบังคับหรือเรียนไม่จบเข้าสู่วัยแรงงานจะไม่ค่อยอยู่ในชุมชน จะไปรับจ้างนอกหมู่บ้านและในเมืองเป็นเหมือนกันหมดทุกหมู่บ้าน ลักษณะเช่นนี้จะกระทบกับการดำเนินกิจกรรมทำให้การทำงานไม่ต่อเนื่องต้องเริ่มใหม่เรื่อยๆไม่มีความต่อเนื่องทางความคิดและกิจกรรมการบริหารจัดการโครงการจะทำให้ยากมากจะกระทบในเรื่องแผน รวมทั้งผลลัพธ์ของโครงการไม่ต่อเนื่อง แต่ทว่ากลุ่มเยาวชนที่ออกไปทำงานข้างนอกเขาก็มีmovement ทางความคิดของเขาเช่นกัน

9. เยาวชนในแต่ละชุมชนจะมีความแตกต่างกันในเรื่องวัยซึ่งจะมีการแสดงออกและพฤติกรรมที่ค่อนข้างหลากหลาย เช่น เยาวชนรุ่นใหญ่ รุ่นกลาง รุ่นเล็ก หรือ กลุ่มที่ทำงานและจะมีความสนใจเฉพาะกลุ่ม ซึ่งการทำกิจกรรมในภาพรวมอาจมีความจำเป็นต้องใช้วิธีการนี้ในประเด็นยาเสพติด แต่ถ้าเป็นกิจกรรมที่จะไปพัฒนาศักยภาพเยาวชนในด้านอื่นๆควรทำกิจกรรมเฉพาะกลุ่มที่สอดคล้องกับแต่ละกลุ่มและแต่ละรุ่น และควรทำงานด้านลึก

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาเป็นโครงการวิจัยต่อไป เรื่องบทบาทครอบครัวควรเสริมสร้างพ่อแม่ให้มีองค์ความรู้ บทบาทต่อเยาวชนอย่างเหมาะสมให้สอดคล้องกับเยาวชนยุคใหม่

ภาคผนวกที่1

ข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้านทดลองปฏิบัติการ

1. บ้านสว่าง หมู่ที่ 3
2. บ้านโนนสะอาด หมู่ที่ 6
3. บ้านโสกแต้ หมู่ที่ 7-8

ภาคผนวกที่2

ข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้านทดลองปฏิบัติการ

1. แผนกิจกรรมบ้านสว่าง หมู่ที่ 3
2. แผนกิจกรรมบ้านโนนสะอาด หมู่ที่ 6
3. แผนกิจกรรมบ้านโสกแต้ หมู่ที่ 7-8

บ้านสว่าง

หมู่ที่ 3 ตำบลปายหานั่ง อำเภอบ้านฝาง

ประวัติการก่อตั้งหมู่บ้าน

บ้านสว่างมีประวัติการก่อตั้งหมู่บ้านเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2457 โดยการนำของนายจำปา พลตรี พร้อมกับชาวบ้านจำนวน 11 ครอบครัวอพยพจากบ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นมาตั้งบ้านเรือนใหม่เนื่องจากในหมู่บ้านสาวะถีมีความคับแคบ บริเวณที่ตั้งหมู่บ้านในอดีตเป็นโคก เป็นโนนโล่งๆ สว่าง จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านโคกสว่าง ขึ้นกับตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ที่ต้องขึ้นกับตำบลสาวะถี อำเภอเมืองเพราะสมัยนั้นยังไม่ตั้ง ตำบลปายหานั่ง มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านมาแล้ว 9 คน

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดกับ หมู่บ้านหนองเชียงชู ระยะห่างจากหมู่บ้านประมาณ 3 กิโลเมตร
ทิศตะวันออก	ติดกับ หมู่บ้านเพี้ยฟาน ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จ.ขอนแก่น ระยะห่างจากหมู่บ้านประมาณ 5 กิโลเมตร
ทิศตะวันตก	ติดกับ หมู่บ้านคำห้าแดง ตำบลโคกงาม อำเภอบ้านฝาง ระยะห่างจากหมู่บ้านประมาณ 3 กิโลเมตร
ทิศใต้	ติดกับหมู่บ้านปายหานั่ง ระยะห่างจากหมู่บ้านประมาณ 1 กิโลเมตร

1. สภาพทางกายภาพ

1) ขนาดของประชากร

บ้านสว่างมีจำนวนหลังคาเรือน 175 หลังคาเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 757 คน แยกเป็นเพศชาย 368 คน เพศหญิง 367 คน

2) ลักษณะของที่ดินการใช้ประโยชน์ แบ่งออกได้ดังนี้

- บริเวณทิศเหนือเป็นทรายล้วนและดินโพน สีเหลือง สูดปลายลำห้วยเอนจิกมีความอุดมสมบูรณ์สูง ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะใช้ปลูกข้าว และตลอดริมห้วยชาวบ้านจะใช้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

- บริเวณ ทิศตะวันออกเป็นแอ่งกะทะ ใช้ประโยชน์ในการทำไร่นา แต่ต้องไถยมนดินชุ่มไม่อย่างนั้นดินจะแข็งเกินไป และถ้าน้ำท่วมดินก็จะเหนียวติดตะขาบรถไถ สู้ดินทรายล้วนไม่ได้

- ทางทิศตะวันตกเป็นดินทราย มีดินเหนียวปะปราย ใช้ทำไร่อ้อยและไร่นา

- ทิศใต้เป็นดินทรายล้วนส่วนใหญ่ ทำนา มีการปลูกหม่อนบ้างปะปราย

3) แหล่งน้ำสาธารณะ

- ห้วยเอนจิก หรือห้วยเอนอ้าไหลลงมาที่ฝายป่าบัว ต้นน้ำอยู่ที่ภูตกห้วยใหญ่ กันเป็นทำนบเพื่อใช้ประโยชน์ทำเป็นเกษตร ปลูกแตง ปลูกข้าวโพด และหาปลา
- ห้วยใหญ่ เป็นแหล่งชลประทานในเขตบ้านป่าห้วยนั้งใช้ในการทำการเกษตร
- ฝายป่าบัว ได้รับการสนับสนุนจากกรมประมง
- ฝายกกเค็ง ได้รับการสนับสนุนจากกรมชลประทาน) ความลึกประมาณ 7-8 เมตร มีน้ำตลอด

4) ป่าธรรมชาติ

- ดอนปู่ตา พื้นที่ 2 กว่าไร่ เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อของชาวบ้าน จะไม่ตัดไม้ในป่านี้
- โคกป่าช้า มีพื้นที่ประมาณ 56 ไร่ ใช้ประโยชน์ หาของป่าเล็กๆ น้อยๆ เช่น เก็บเห็ด เก็บผักหวาน หาฟืน แต่คนในหมู่บ้านสว่างจะหาฟืนในป่านี้เพราะมีความเชื่อว่าจะผิดบ้านแพ้วบ้าน ดังนั้นจึงเป็นชาวบ้านหมู่บ้านอื่นมาหาฟืนบริเวณนี้
- ภูสวนป่าโสกเต้ เป็นทำเลเลี้ยงสัตว์ ใช้ร่วมกันหลายหมู่บ้าน

5) การคมนาคมและสาธารณูปโภค

- การคมนาคมในหมู่บ้านใช้ได้ 2 เส้นทาง คือ ทางทิศใต้เดินทางผ่านทางบ้านป่าห้วยนั้งเข้าสู่ตัวอำเภอบ้านฝาง ทางทิศเหนือเดินทางผ่านบ้านหนองเชียงซุย และโสกเต้ เข้าเขตอำเภอบุบรัตน์ ทั้งสองเส้นทางเป็นถนนลาดยาง
- ถนนในหมู่บ้าน ทางสายหลักในหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีต ทางสายรอง ในซอย จะเป็นถนนลูกรัง ถนนคอนกรีตบริเวณกลางบ้าน สร้างปี 2541 กว้าง 5 X175 เมตรหนา 0.15 เมตร โดย อบต.ป่าห้วยนั้ง ใช้งบประมาณ 396,000 บาท ถนนคอนกรีตบริเวณ หน้าวัดบ้านสว่าง ถึงหน้าโรงเรียน สว่างศิริพัฒนา สร้างปี 2546 กว้าง 4X102 เมตร หนา 0.15 เมตร โดย อบต.ป่าห้วยนั้ง ใช้งบประมาณ 169,000 บาท
- น้ำประปา ชาวบ้านใช้น้ำประปาในการอุปโภค ประปาหมู่บ้านตั้งอยู่ วัดบ้านสว่าง โดยสร้างเมื่อปี 2530 เนื่องจาก เดิมทีใช้การโยกน้ำบาดาล จึงได้ขออนุมัติงบประมาณจากรัฐบาลสร้างน้ำประปาเพื่อใช้ในชุมชน โดย กรมทรัพยากรธรณีได้อนุมัติงบประมาณ 100,000 บาท อัตราค่าน้ำหน่วยละ 3 บาท ชาวบ้านจะใช้จ่ายเป็นค่าน้ำเฉลี่ย ครั้วเรือนละ 30-40 บาท

- ไฟฟ้าเข้ามาเมื่อปี 2521 การเก็บค่าไฟ มีการรวมเงินกองทุนค่าไฟฟ้าของหมู่บ้าน เพื่อจ่ายให้กับเจ้าหน้าที่ไฟฟ้าของอำเภอทุก ๆ เดือน ประมาณเดือนละ 2,000-3,000 บาท
- โรงเรียน ในหมู่บ้านมีโรงเรียนขนาดเล็ก 3 แห่ง
- มีถังเก็บน้ำคุ่มละ 2 ถัง ได้มาจากโครงการเด็กสากล หรือ โครงการแพลน ตั้งแต่ ปี 2522-2523
- ตู้โทรศัพท์สาธารณะ 1 แห่ง

ลำดับเวลาเหตุการณ์สำคัญ

- 2488 มีโรคฝีดาษเป็นโรคระบาดรุนแรงคนที่เป็นก็ย้ายไปอยู่ทุ่ง เหลือแต่คนเฒ่าที่จะตายอยู่บ้าน อยู่นานประมาณ 2-3 เดือนก็ย้ายกลับมา ถ้าตายเพราะสาเหตุนี้เรียกว่าเป็นลาดขี้กั่ว ถ้าไม่ตายก็เป็นหน้าลาย
- 2505-2506 ฝนแล้งไม่ได้กินก็ต้องหารับจ้างข้างนอก
- 2508 เริ่มตัดทาง มีรถโดยสารเดินทางเข้าออก พอมีถนนทำให้การเดินทางสะดวกขึ้นไม่ค่อยมีคนเดิน จากที่เคยหาบควัว เปลี่ยนเป็นการร่อนน้ำแทน
- 2520 เริ่มมีปัญหาหยาเสพติด ประเภท กัญชา ซึ่งเดิมที่ไม่ได้เป็นสิ่งผิดกฎหมาย
- 2521 เริ่มมีไฟฟ้าใช้ แต่ก่อนใช้น้ำมันเกียง กับน้ำมันก๊าด
- 2526 -2527 ชาวบ้านที่ปลูกปอถูกไล่ที่ออกจากป่าสงวน หลังจากถูกให้เป็นป่าสงวนแล้วบางคนก็ถูกจ้างให้ไปปลูกต้นไม้ให้เจ้าหน้าที่ในเขตป่าสงวนที่ตัวเองเข้าไปทำไร่
- 2530 สมัย ส.ส.ประสม มีการเดินขบวนเรียกร้องที่ดินป่าสงวน และเริ่มมีกฎหมายเรื่องกัญชา
- 2534 – 2535 เริ่มมีกาวเข้ามาแต่ไม่รุนแรง คนดมกาวไม่เอาใจใส่การศึกษา มียาบ้าบ้างช่วงนั้นแต่ไม่มาก
- 2540 ยาบ้าเริ่มเข้ามาในกลุ่มรถชุดดิน
- 2541 เคยมีนายจ้างรถแมคโครใช้คนในบ้านไปซื้อยาบ้า
- 2542 มีการขโมยกาวในร้านซ่อมรถไปดม
- 2543 กาวเริ่มลดลง เนื่องจากตำรวจชุมชนสัมพันธ์เข้ามาทำกิจกรรมในพื้นที่

2. สภาพเศรษฐกิจ

1) การถือครองที่ดิน

หมู่บ้านสว่าง มีที่ดินซึ่งรวมทั้งที่ดินทำการเกษตรอยู่ประมาณ 2,600 ไร่ ที่ดินส่วนใหญ่ชาวบ้านมีเอกสารสิทธิ์การถือครองที่ดิน

- เอกสารสิทธิประเภท น.ส. 3 มีจำนวน 20 ครัวเรือน
- เป็นโฉนดที่ดินจำนวน 167 ครัวเรือน โดยเฉลี่ยมีการครอบครองที่ดินคนละ 10 กว่าไร่ ชาวบ้านที่ไม่มีที่ดินมีทั้งหมด 5 ครัวเรือน สาเหตุที่ทำให้ชาวบ้านไม่มีที่ดิน คือ เป็นคนยากจนไม่มีมรดกตกทอด อพยพมาจากที่อื่น และขายที่ดินเพราะเล่นการพนัน

2) การประกอบอาชีพ

อาชีพในภาคเกษตรกรรม

อาชีพการเกษตรของชาวบ้านบ้านสว่างที่สำคัญ ได้แก่

- อาชีพทำนาปลูกข้าวเป็นอาชีพหลัก ชาวบ้านปลูกเกือบทุกหลังคาเรือนแต่ไม่ใช่อาชีพที่สร้างรายได้ให้กับครัวเรือน
- การปลูกอ้อย นับว่าเป็นพืชเศรษฐกิจของชาวบ้าน ถึงแม้ว่าจะไม่ปลูกแทบทุกครัวเรือน เช่นเดียวกับทำนา แต่การปลูกอ้อยกลับเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ มีเงินหมุนเวียนในหมู่บ้าน ปัจจุบันชาวบ้านหมู่บ้านสว่างปลูกอ้อยประมาณ 60 ครัวเรือน ในพื้นที่ประมาณ 200-300 ไร่ ซึ่งในหมู่บ้านมีผู้ได้โคเวด้าอ้อยทุกราย จาก 50 ต้น -1,000 ต้น ผลดีของโคเวด้าอ้อยคือ ไม่ต้องเสียค่าเปอร์เซ็นต์ให้ผู้ที่เป็นเจ้าของโคเวด้า รัฐบาลประกันราคาอ้อยตันละ 550 บาท แต่นำไปขายจริงได้ตันละ 480 บาท ปัญหาการปลูกอ้อย คือ ต้นทุนสูง ราคาผลผลิตตกต่ำ รายได้ไม่พอเพียงต่อการยังชีพ แต่เนื่องจากไม่มีอาชีพอื่นที่ทำรายได้ดีกว่านี้ ชาวบ้านจึงยังคงปลูกอ้อยอยู่
- การปลูกพืชชนิดอื่นๆ มีบ้างประปราย เช่น การปลูกข้าวโพด การปลูกหม่อนเพื่อเลี้ยงไหม พืชผักสวนครัวสำหรับการบริโภค และมีการทำไร่นาสวนผสม 2 ราย
- อาชีพรับจ้างในภาคเกษตรกรรม ได้แก่
  - รับจ้างดำนา เกี่ยวข้าว ในหมู่บ้านมีเกือบทุกหลังคาเรือน คือเมื่อเสร็จจากการทำนาของตนแล้วก็จะไปรับจ้างดำนาเกี่ยวข้าวคนอื่น บางทีก็มีการว่าจ้างจากหมู่บ้านอื่น รายได้ประมาณวันละ 100 บาท แต่สำหรับคนที่รับจ้างอย่างเดียวโดยไม่ทำนามี 5-6 ราย
  - รับจ้างตัดอ้อย ส่วนใหญ่จะรับจ้างในหมู่บ้านตนเอง หมู่บ้านใกล้เคียง และรับจ้างโรงงาน ส่วนที่ไปรับจ้างตัดอ้อยต่างจังหวัดปัจจุบันมีจำนวน 2 ครัวเรือน โดยจะไปตัดที่จังหวัดที่ไปรับจ้างได้แก่เมืองกาญจนบุรีและนครสวรรค์ รายได้สูงสุด 100-150 บาท
- อาชีพเลี้ยงสัตว์ ได้แก่
  - 1) วัว มีเลี้ยงวัวฝูงใหญ่ 2 ราย คือนายเปลี่ยน กาบมณี และนายสุพัฒน์ พันนามีวัวฝูงละประมาณ 40-50 ตัว ส่วนใหญ่เลี้ยงไว้เพื่อลูกออกหลานพอเป็นกำไร ได้ขายยาม

จำเป็น เช่น ซื้อข้าวของเครื่องใช้ ส่งเป็นค่าเรียนของบุตร-หลาน ราคาข้าวแต่ละ 10,000-20,000 กว่าบาท การเลี้ยงจะปล่อยให้วัวหากินเองบริเวณสวนป่าโสภณแต่ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าสงวนของทางราชการ เมื่อปี 2522-2523 โครงการเด็กสากล ได้แจกวัวควายให้กับชาวบ้านบ้านสว่างจำนวนมาก แต่หลังจากที่โครงการได้ยกเลิกไป ชาวบ้านจึงได้ขายวัวเหล่านั้นเพื่อนำเงินมาใช้จนหมดแล้ว

2) ควาย ปัจจุบันชาวบ้านเลี้ยงควายประมาณ 5-6 คน คนละ 1 – 2 ตัว แต่ก่อนเลี้ยงควายแทบทุกบ้านแต่ประมาณปี 2536 มีรถไถเข้ามา สะดวกสบายกว่าการใช้ควาย จึงขายควายเพื่อซื้อรถไถ ปัจจุบันควายมีไว้เพื่อไถดินปลูกอ้อย และเลี้ยงเพื่ออนุรักษ์ เมื่อก่อนควายตัวละ 2000-4000 บาท ปัจจุบันตัวละ 10,000 บาทขึ้นไป

3) ไก่ ส่วนใหญ่เลี้ยงไว้กิน มีขายบ้างภายในหมู่บ้านหรือหมู่บ้านใกล้เคียงแล้วแต่จะมีคนมาซื้อ ราคาขาย กิโลกรัมละ 60 บาท ประมาณปี 2536 เกษตรตำบลได้นำไก่มาให้เยาวชนเลี้ยง แต่ไม่ได้ผล เนื่องจากเลี้ยงไม่จริงจัง และส่วนใหญ่ออกไปทำงานอย่างอื่นทำกลุ่มเยาวชนเลี้ยงไก่จึงสลายตัวไป

4) หมู มีคนเลี้ยงหมูไว้ขายอยู่ 2 ราย เลี้ยงรายละ 7-8 ตัว ถ้าตัวเล็กน้ำหนักไม่ถึง 100 กิโลกรัม ขายตัวละไม่เกิน 3,000 บาท ถ้าน้ำหนักเกิน 100 กิโลกรัมขึ้นไป ขายได้ตัวละ 3,000-4,000 บาท

5) เป็ด มีชาวบ้าน 2-3 ราย เลี้ยงเป็ดไว้จำนวน 9-10 ตัวเพื่อขายและกิน ส่วนใหญ่ขายตัวละ 150 บาท

อาชีพนอกภาคเกษตรกรรม

- อาชีพรับจ้างนอกภาคเกษตรกรรม ได้แก่ รับจ้างเย็บจักร, เย็บผ้า, เย็บรองเท้า ประมาณ 10 กว่าคน รับจ้างในโรงงานแหวน ประมาณ 10 กว่าคน ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงได้ค่าจ้างแรงงานวันละ 125 บาท จะไปรับจ้างหลังจากฤดูการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยว
- อาชีพการค้าขาย เป็นการค้าขายของชำในหมู่บ้านจำนวน 5 หลังคาเรือน
- ทำงานต่างประเทศ โดยการติดต่อผ่านทางนายหน้าหรือกรมแรงงาน โดยต้องเสียค่าใช้จ่ายก่อนบินประมาณคนละ 200,000 บาท มีรายได้ไม่ต่ำกว่า 20,000 บาทต่อเดือน ปัจจุบันมีคนไปทำงานที่ประเทศไต้หวัน ในโรงงานประกอบอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์จำนวน 7 คน มีผู้หญิง 3 คน ผู้ชาย 4 คน โดยมีวุฒิการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3) ขึ้นไป

ตารางเปรียบเทียบอาชีพในอดีตและปัจจุบัน

อาชีพในอดีต	อาชีพในปัจจุบัน
ทำนา ปลูกปอ เลี้ยงวัว เลี้ยงควาย รับจ้างลอกปอ ดายหญ้า รับจ้างสร้างบ้าน	ทำนา ทำไร่อ้อย ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เลี้ยงวัว เลี้ยงไหมขายให้โรงงาน รับจ้างคานาเกี่ยวข้าว รับจ้างในโรงงานเย็บผ้า โรงงานรองเท้า รับจ้างต่างจังหวัด ค้าขาย รับจ้างสร้างบ้าน

ภาวะหนี้สิน

แหล่งกู้เงินของชาวบ้านบ้านสว่างมีดังนี้

- 1) ธ.ก.ส. ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นหนี้แหล่งเงินกู้แหล่งนี้ ชาวบ้านจะกู้มาเพื่อทำการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ และเพื่อส่งลูกเรียนบางส่วนในจำนวนน้อย โดยกติกาการกู้คือ มีการรวมกลุ่มอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 15 คน หรือ เอาโฉนดมาค้ำประกันกับทางธนาคาร ค้ำประกันได้ 5 ปี ต่อสัญญา 1 ชุด คิดดอกเบี้ยร้อยละ 12 บาทต่อปี ชาวบ้านมีหนี้สินกับ ธ.ก.ส.ตั้งแต่ 10,000 บาท ถึง 100,000 บาท
- 2) สหกรณ์ มีสมาชิกจำนวน 20 คน กู้เพื่อใช้ในการเกษตรเช่นกัน จะมีการกำหนดวงเงินกู้ตามประเภทของการเพาะปลูก เช่น ถ้าปลูกอ้อยจะกู้ได้ในวงเงินไม่เกิน 3,000 บาท
- 3) กองทุนเงินแสน ผู้ที่สามารถกู้เงินได้เป็นสมาชิกกลุ่มหม่อนไหมซึ่งมีจำนวน 32 คน กู้ยืมเงินได้คนละ 3,000 กว่าบาท ส่งคืนปีละ 630 บาทต่อคน ระยะเวลาในการส่งคืน 5 ปี ไม่มีดอกเบี้ย แต่จะคิดค่าบริการเพิ่มคนละ 10 บาท ค่าบริการที่เก็บได้จะนำเข้ากองทุนของกลุ่ม
- 4) กองทุนเงินล้าน ชาวบ้านทุกคนมีสิทธิ์กู้เงินได้ โดยแต่ละครอบครัวจะกู้ได้ในวงเงิน 15,000 บาท ส่วนใหญ่กู้มาเพื่อทำการเกษตรและซื้อวัว

3. สภาพทางสังคม

ครอบครัวกับการเลี้ยงดูบุตรหลาน

เนื่องจากในอดีตพื้นฐานอาชีพของชาวบ้านคือการเกษตรกรรม ไม่มีการอพยพแรงงานออกจากท้องถิ่น ทำให้พ่อแม่ลูกได้อยู่ด้วยกันอย่างพร้อมหน้า เกิดการถ่ายทอดประสบการณ์จากพ่อแม่สู่ลูกด้วยการทำเกษตร ทำไร่ ทำนา ปู่ตายายจะนำประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตตามวิถีของชุมชนมาอบรม สั่งสอน เนื่องจากในอดีตยังไม่นิยมให้ลูกหลานเรียนต่อหลังจากจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา บังคับ การได้อยู่ด้วยกันอย่างใกล้ชิด การไม่ได้ย้ายถิ่นออกนอกชุมชน ประกอบกับ การใช้หลักธรรมในการอบรมสั่งสอนลูก ทำให้ลูกหลานในอดีตว่านอนสอนง่าย เชื่อฟังพ่อแม่ผู้ปกครอง อีกทั้งในสมัยก่อนสื่อต่างๆ ยังไม่เข้าถึงชุมชนจึงไม่มีการเรียนแบบพฤติกรรมของเด็กในเมือง

ปัจจุบันฐานอาชีพของคนในหมู่บ้านชุมชนเปลี่ยนไป จากการเกษตรกรรมเปลี่ยนเป็นการรับจ้างในภาคอุตสาหกรรมในเขตเมือง ทุกคนต้องทำกิจกรรมแข่งขันกับเวลา พ่อแม่ไม่มีเวลาในการอบรมสั่งสอนเด็ก แต่จะใช้เงินและวัตถุสิ่งของทดแทนให้ ค่านิยมในการส่งลูกหลานเรียนต่อมีมากขึ้นเนื่องจากคิดว่าการศึกษจะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของลูกให้ดีขึ้น ดังนั้นจึงส่งลูกเข้าไปเรียนในเมืองโดยไม่ได้มีการติดตามดูแลอย่างใกล้ชิด ทำให้เด็กได้รับคำนิยามของสังคมเมือง และนำมาใช้อย่างไร้การควบคุม ไม่ได้แยกแยะความถูกต้อง ประกอบกับบางรายพ่อแม่ไปทำงานต่างจังหวัดฝากลูกไว้ให้ปู่ตายายดูแล ด้วยความห่างของวัยทำให้ตามพฤติกรรมของลูกหลานไม่ทัน ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น การขับรถเร็ว เสี่ยงดิ่ง การมั่วสุมดื่มเหล้า การใช้ยาเสพติด เป็นต้น

กลุ่มเครือญาติ

นามสกุล แต่เดิมนามสกุลเดียว แต่เนื่องจาก มีการแต่งงานกับคนในหมู่บ้านอื่น ทำให้มีการเปลี่ยนนามสกุล แต่ก็ยังเป็นเครือญาติกันอยู่ ตระกูลที่สำคัญและยังมีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่นอยู่ ได้แก่ ม้าวคร่อม, พลตรี, พรหมย่อง, แสงศรีเรือง, เชื้อสาวะถี บางตระกูลเป็นตระกูลเก่าที่เริ่มมาตั้งบ้านเรือน เช่น ตระกูลพลตรี เป็นตระกูลที่ย้ายมาจากบ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น กลุ่มตระกูลที่ค่อนข้างมีอิทธิพลในหมู่บ้าน ได้แก่ ตระกูลพิมพ์คต เป็นตระกูลเก่าที่มีฐานะดี มีบทบาทหน้าที่ทางสังคม และมีความสัมพันธ์กับผู้นำในท้องถิ่น แต่มีสมาชิกของตระกูลมีจำนวนไม่มาก

ประชาคมคุ้ม

บ้านสว่างแบ่งออกเป็นกลุ่มคุ้มเล็กๆ จำนวน 9 คุ้ม แต่ละคุ้มมีหัวหน้าคุ้มฝ่ายชายและฝ่ายหญิง เหมัญญิก และเลขานุการ ซึ่งรวมกันเป็นประชาคุ้มมีหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน ว่ากล่าวตักเตือนผู้ก่อความวุ่นวาย และผู้ที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ถ้าหากเกินความสามารถของประชาคุ้มที่จะจัดการกับลูกคุ้มของตนเองได้ จะจับกุมส่งเจ้าหน้าที่ตำรวจให้ดำเนินการต่อไป

โดยแต่ละคุ้มจะมีกรรมการคุ้ม ประกอบด้วย หัวหน้าคุ้มเป็นประธาน มีรองหัวหน้า เจริญฤทธิ เลขาธุการ โดยให้มีหัวหน้าคุ้มทั้งชายและหญิง เพื่อให้ดูแลคุ้มทั้งชายและหญิงได้ทั่วถึงกัน

กลุ่มแม่บ้าน

รวมกลุ่มผู้หญิงเริ่มแรก 30 คน เพื่อทำอาชีพตามการส่งเสริมของเกษตรตำบล เช่น ทำมะม่วงดองขาย และทำผ้าไหม

กลุ่มเยาวชน

เยาวชนบ้านสว่างมีการรวมกลุ่มกันตั้งแต่เริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน เป็นการรวมกลุ่มกันตามธรรมชาติ เพื่อช่วยเหลืองานวัด งานบุญประเพณีของหมู่บ้าน มีการเลือกตั้งหัวหน้า หรือประธานเป็นผู้นำกลุ่ม ส่วนใหญ่แล้วจะเลือกหัวหน้าเป็นผู้ชาย ที่มีอาวุโสที่สุด และเคยบวชเรียนมาก่อน มีหน้าที่ในการควบคุมดูแล ว่ากล่าวตักเตือนเยาวชนคนหนุ่มสาวในหมู่บ้าน ซึ่งทุกคนให้การยอมรับและเชื่อฟังเป็นอย่างดี วาระของหัวหน้าจะสิ้นสุดเมื่อแต่งงานมีครอบครัว ก็จะมีการเลือกตั้งกันใหม่ มักจะใช้ศาลาวัดเป็นที่ทำกิจกรรมต่างๆของกลุ่ม

ในปี 2527 มีการตั้งกลุ่มอย่างเป็นทางการเพื่อรองรับการสนับสนุนจากโครงการเด็กสากล มีโครงสร้างคณะกรรมการเช่นเดียวกับกรรมการคุ้ม คือ มีประธาน รองประธาน เลขานุการ และ เจริญฤทธิ โดยที่ประธานจะเป็นผู้เลือกกรรมการฝ่ายต่างๆ ตามความเหมาะสม กิจกรรมของกลุ่มที่โครงการเด็กสากลให้การสนับสนุนคือ การตั้งกลุ่มเลี้ยงวัวควาย รายได้ที่มาจากการขายลูกวัวควาย จะนำมาทำสาธารณะประโยชน์ให้กับวัด โรงเรียน และชุมชน

ตั้งแต่ปี 2530 มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในกลุ่มเยาวชนคนหนุ่มสาว เนื่องจากเยาวชนเข้าไปเรียนในเมืองมากขึ้น ไม่มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมในหมู่บ้าน งานวัด หรืองานบุญประเพณี การรวมกลุ่มทำกิจกรรมส่วนใหญ่อยู่ที่โรงเรียน และมักจะเป็นการรวมกลุ่มกันไปเที่ยวที่อื่น ขับรถเล่น ประธานหรือหัวหน้าเยาวชนไม่ค่อยมีบทบาทในการเป็นผู้นำ ไม่สามารถควบคุมดูแล ว่ากล่าวตักเตือนกลุ่มเยาวชนเมื่อทำผิด ทั้งนี้ยังเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีให้กับรุ่นน้องอีกด้วย โดยการเสพยาเสพติด ในช่วงนี้ถือเป็นช่วงที่กลุ่มเยาวชนของบ้านสว่างล่มสลาย

ปี 2539 มีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรเยาวชนขึ้น โดยการสนับสนุนจากเกษตรอำเภอ เข้ามาส่งเสริมให้เยาวชนเลี้ยงไก่ หัวหน้ากลุ่ม มักจะชักชวนแต่ญาติของตนเองเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม ทำให้กลุ่มถูกมองว่าไม่มีความจริงจัง จริงใจ ประกอบกับเยาวชนส่วนใหญ่ต้องเรียนหนังสือ ทำให้กิจกรรมกลุ่มไม่ยั่งยืน ปัจจุบันไม่มีการรวมตัวกันอย่างชัดเจน

กลุ่มประปา เกิดปี 2536 เพื่อระดมเงินมาใช้ในการสร้างประปา เป็นสมาชิกกลุ่มทุกครัวเรือน

กลุ่มไหม เริ่มปี 2527-2528 โดยต้องมีสวนมอญ 1-3 ไร่ มีคอก มีโรงเลี้ยง อบรมอย่างน้อย 10 วันที่ ปักธงชัย ส่งเสริมโดยเกษตรอำเภอ มีทุนสนับสนุนเป็นอุปกรณ์ โรงเลี้ยง ไม่

ค่อยมีเงินเป็นการสนับสนุน จนกระทั่งปี 2532-2546 บริษัทใหม่ไทย จากนิคมคำสร้อย จ.มุกดาหาร ได้นำไข่ใหม่มาให้เลี้ยงให้บริษัทโดยรับซื้อฟักหลอกกิโลกรัมละ 80 บาท ส่วน ฟักที่ไม่ดีก็นำมาสาวเพื่อทอใส่

กลุ่มปู่ย เริ่มตั้งกลุ่มประมาณปี 2529-2530 มีสมาชิกครั้งแรก 14 คน รวมตัวกันเพื่อ การนำปู่ยมาใช้ก่อน โดยจ่ายเงินทีหลัง ซึ่งมีเงื่อนไขว่าจะต้องฝากเงินกับกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน 10-50 บาทต่อเดือน

กลุ่มออมทรัพย์ เป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้ชาวบ้านรู้จักการออม โดยการสนับสนุนของพัฒนาชุมชน

กลุ่มดอกสะเดา เป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมการออกกำลังกาย เริ่มจัดตั้งปี 2545 ตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขอำเภอผ่านสาธารณสุขอำเภอ มีสมาชิกจำนวน 50 คน

กลุ่มกองทุนต่างๆ ได้แก่ กองทุน กขคจ. กองทุนสงเคราะห์หมู่บ้าน กองทุนเงินแสน กองทุนหมู่บ้านล้านบาท

การศึกษา

ระดับประถมศึกษา มีโรงเรียนในหมู่บ้าน คือ โรงเรียนสว่างศิริวัฒนา มีนักเรียนจำนวน 90 คน เปิดสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 หลังจากจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้ว ถ้าหากนักเรียนคนไหนเรียนดีแต่ยากจนจะมีทุนสนับสนุนการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา

ระดับมัธยมศึกษา นักเรียนจะเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนป่าหวายวิทยาสรรพ์ และโรงเรียนสวาทวิทยายน

หลังจากเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นแล้วนักเรียนบางคนเลือกศึกษาต่อในสายอาชีพ โดยจะสมัครเข้าเรียนต่อที่วิทยาลัยสายอาชีพศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น นักเรียนนักศึกษา กลุ่มนี้เข้าไปอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการใช้จ่ายฟุ้ง

สุขภาพ

- มีปัญหาไข้เลือดออกโดยเฉพาะเดือนพฤษภาคม - มิถุนายน ซึ่งเป็นช่วงหน้าฝน ปี 2545 มีประมาณ 5-6 คน หน่วยงานที่รับผิดชอบ มีกรมอนามัยตำบล อบต. สาธารณสุขอำเภอ โรงพยาบาลบ้านฝาง
- ปัญหาโรคเบาหวาน ซึ่งมีจำนวนมาก

นอกจากการแพทย์แผนปัจจุบันแล้ว ชาวบ้านยังรักษาอาการเจ็บป่วยด้วยภูมิปัญญา
ดั้งเดิมที่มีมาตั้งแต่อดีตอยู่ ได้แก่ หมอรากไม้ หมอจ้ำ หมอนวดหมอเอ็น หมอแคน หมอ
งูสวัด และการสะเดาะเคราะห์

4. วัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อ

หลักบ้าน ข้อปฏิบัติ

- ศาลากลางบ้านมีการเอาดอกไม้ไหว้ประจำวันสี่
- 8 คำ 15 คำให้เอาดอกไม้ไปบูชา บ้านละ 5 คู่ (ชั้น 5) ให้พ่อทองใส

พิมพ์คต เป็นคนทำ เริ่มทำตอนช่วงที่คนตายเยอะ ๆ เพราะเมื่อก่อนเคยทำผิด เป็นไข้ตายบ่อย ๆ
(ช่วง 10 ปีก่อน) พอมีหลักบ้านก็มีการตายลดลง

ข้อผิดบ้านในวันสี่

- 1.ฆ่าวัวในบ้าน
- 2.ไม่เอาฟืนเข้าบ้าน
- 3.ไม่ให้เอาถ่านเข้าบ้าน
- 4.ไม่ให้สัสข้าว
- 5.ไม่ให้ไถนา

ถ้าทำผิดบ้านต้องเอาดอกไม้ไปขอขมา

เคยมีการตายหลาย ๆ คนติดกันเพราะตอนนั้นเคยทำผิดกฎที่ห้ามนำคนที่ตายถิ่นอื่นเข้า
บ้าน แต่ให้เอาไปเข้าวัด

ในวันอังคารเขาไม่ให้เอาศพเคลื่อนที่ เพราะว่ามันร้อน มันหลายกอง (มันจะตายหลาย
คน) ทุกคนในบ้านมีความเชื่อเหล่านี้หมด วันดับ วัน 15 คำ ก็ไม่ให้เอาศพออกไปเกินในวันนั้น สมมติถ้าตายใน
วันนั้นก็ให้เอาศพออกไป

บุญประเพณี

เดือน 3 บุญข้าวจี

เดือน 4 บุญพระเวส

เดือน 5 ตรุษสงกรานต์

เดือน 6 หรือเดือน 7 บุญบั้งไฟ

เดือน 8 บุญเข้าพรรษา

เดือน 11 บุญออกพรรษา

เดือน 12 บุญข้าวเปลือก

บ้านโนนสะอาด

หมู่ที่ 6 ต.ป่าหวนนัง อ.บ้านฝาง จ.ขอนแก่น

1. สภาพทางกายภาพ

ประวัติหมู่บ้าน

บ้านโนนสะอาดเป็นหมู่บ้านที่ขยายตัวออกมาจากบ้านหนองเชียงชูย์ ตำบลป่าหวนนัง อำเภอบ้านฝาง เดิมทีบ้านโนนสะอาดจะถูกเรียกว่าคุ่มน้อยเพราะแต่ก่อนเป็นหมู่บ้านเดียวกับบ้านหนองเชียงชูย์แต่ในระยะทางห่างจากคุ่มใหญ่พอสมควรจึงมีการแยกหมู่บ้านออกมา เริ่มแรกในการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้าน ประมาณปี พ.ศ. 2471 ได้เลือกทำเลที่ตั้งหมู่บ้านในบริเวณโคกป่ากุง, ป่าหวนและป่าจิกซึ่งเป็นที่ตั้งหมู่บ้านในปัจจุบันโดยเห็นว่าเป็นโลกที่สะอาดสวยงาม และอยู่ใกล้กับที่นาของกลุ่มคนที่ออกมาตั้งบ้านเรือน กลุ่มคนที่ออกมาตั้งบ้านเรือน คือ กลุ่มตระกูล แสงลา โดยการนำของ นายมา แสงลากับพี่ชาย นายสามารถ แสงลา พร้อมทั้งลูกหลาน อีกประมาณ 10 ครัวเรือน หลังจากนั้นก็มีผู้คนอพยพเข้าไปตั้งบ้านเรือนเรื่อยๆ บางคนทำผิดพลาดหนีมาจากที่อื่น ทำให้หมู่บ้านยังติดมีภาพลักษณ์ว่ามีคนไม่ดีอยู่ในหมู่บ้านอยู่ ตั้งหมู่บ้านได้ 3 ปีได้มีการตั้งผู้ใหญ่บ้านโดยใช้วิธีการชี้ให้เป็นจากกำนันตำบล ผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือ นายแก้ว ปานาลาด

ที่ตั้งอาณาเขต

- ทิศเหนือติดพื้นที่อาณาเขตหมู่บ้านโสกเต้ หมู่ที่ 7 และ 8 ต.ป่าหวนนัง อ.บ้านฝาง จ.ขอนแก่น
- ทิศตะวันตก ติดพื้นที่เทือกเขาภูพานคำ
- ทิศตะวันออกติดหมู่บ้านหนองเชียงชูย์หมู่ที่ 4, 5 และ 9 ต.ป่าหวนนัง อ.บ้านฝาง จ.ขอนแก่น
- ทิศใต้ ติดหมู่บ้านสว่างหมู่ที่ 3 ต.ป่าหวนนัง อ.บ้านฝาง จ.ขอนแก่น

ขนาดของประชากร

บ้านโนนสะอาดมีทั้งหมด 145 หลังคาเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 1,084 คน แยกเป็นเพศชายจำนวน 517 คน เพศหญิงจำนวน 567 คน

2. ลักษณะทางชีวภาพ

ทรัพยากรในชุมชน

แหล่งน้ำ

- 1) ห้วยโกสั่ม อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของหมู่บ้าน เป็นห้วยน้ำธรรมชาติ ไหลมาจากเทือกเขาภูพานคำ ผ่านเขตหมู่บ้านไปหมู่บ้านโสกเต้ มีเนื้อที่ประมาณ 10 ไร่เป็น

แหล่งน้ำธรรมชาติที่มีน้ำตลอดทั้งปีมีการนำน้ำไปใช้ในการเกษตรในช่วงหน้าแล้ง เช่นการปลูกแตงกวา,การปลูกมะเขือเทศขายเมล็ด,การปลูกพริก และการหาปลา

- 2) ห้วยอีเลิงเพก อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน ไหลมาจากเทือกเขาภูพานคำ ผ่านหมู่บ้านเข้าหนองเชียงซุยในหมู่ 5 และไหลไปยังหมู่บ้านโสกแต่ มีเนื้อที่ประมาณ 5 ไร่ หน้าแล้งน้ำจะลดลักษณะของห้วยอีเลิงเพกเป็นแหล่งน้ำซับที่ไหลออกมาจากชอกหิน ใช้ได้เฉพาะฤดูฝน การใช้ประโยชน์ส่วนมากเป็นชาวบ้านบ้านหนองเชียงซุย เนื่องจากมีพื้นที่ทำเกษตรติดกับห้วย การใช้ประโยชน์ใช้เฉพาะทำการเกษตร
- 3) ฝ่ายกกเม็ก อยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ไหลจากเทือกเขาภูพานคำ ผ่านหมู่บ้านไปหมู่บ้านโสกแต่ มีเนื้อที่ประมาณ 5 ไร่ หน้าแล้งไม่มีน้ำ ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรไม่ได้
- 4) หนองโป่ง อยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน มีเนื้อที่ประมาณ 5 ไร่ ใช้เป็นแหล่งน้ำที่ทำน้ำประปาของหมู่บ้าน ห้ามมีการลงจับปลาหากฝ่าฝืนมีการปรับ 3,000 บาท
- 5) คลองห้วยหมากเบือ อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือต่อจากฝ่ายกกเม็ก ไหลไปหมู่บ้านโสกแต่แหล่งน้ำที่มีในหมู่บ้านจะไหลลงสู่ลำน้ำพองโดยผ่านหมู่บ้านโนนสะอาด ไปบ้านโสกแต่และไหลผ่านหมู่บ้านต่าง ๆ ไปเรื่อย จนตกลำน้ำพอง หน้าแล้งน้ำไม่แห้งสามารถนำมาใช้ในการเกษตรปลูกพืชในหน้าแล้งได้ เช่นการปลูกแตง,ปลูกพริก,ปลูกมะเขือเทศมีการหาปลา,หากุ้งไม่มีข้อห้ามในการใช้ประโยชน์

ป่าไม้

- 1) ดอนดาปู่ อยู่ติดกับห้วยอีเลิงเพก เนื้อที่ประมาณ 1 ไร่ ปัจจุบันอยู่ในเขตการประกาศทับที่ป่าสงวนจากทางราชการ ปัจจุบันยังมีความเชื่อและเคารพนับถืออยู่โดยยังมีการบนและแก้บนโดยตาจำประจำหมู่บ้านเป็นผู้สื่อช่วงเวลาในการทำพิธีกรรมเกี่ยวกับดอนดาปู่จะเริ่มช่วงเช้าและไม่เกินเที่ยง
- 2) ป่าโคกกลาง ติดกับฝ่ายกกเม็ก เนื้อที่ประมาณ 15 ไร่ สภาพพื้นดิน เป็นดินลูกรัง
- 3) ป่าชุมชนโสกแต่ สวะถี เนื้อที่โดยประมาณ 35ไร่ 1งาน 20 วา

3. สภาพเศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพ

เดิมชาวบ้านหมู่บ้านโนนสะอาด ประกอบอาชีพทำไร่ทำนาเป็นหลัก ฐานอาชีพเดิมตั้งแต่การก่อตั้งหมู่บ้านคือ การปลูกปอ จะทำการปลูกหลังจากสิ้นสุดเทศกาลสงกรานต์, ปลูกมันสำปะหลัง, ปลูกข้าวไร่, รั้ง้างเลื่อยไม้ และเผาถ่าน

การเปลี่ยนแปลงฐานอาชีพ

เนื่องจากพื้นที่ทำการเพาะปลูกเดิมใช้พื้นที่ป่าที่อยู่ติดกับหมู่บ้านบนเทือกเขาภูพานคำสวนป่าโสภคเต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการเพาะปลูกมาตั้งแต่มีการตั้งหมู่บ้าน ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2530 ได้มีการประกาศพื้นที่ป่าสงวนทับพื้นที่ทำกินของชาวบ้านและกำนันได้เอาเอกสารมาให้ชาวบ้านเซ็นยินยอมว่าจะได้พื้นที่ครอบครองทำกินอย่างถูกต้องแต่ชาวบ้านไม่ได้เอกสารสิทธิในพื้นที่ทำกินและถูกขับออกจากที่ทำกินเดิม พื้นที่บริเวณป่าโสภคเต้ในปัจจุบันเดิมเป็นพื้นที่ของชาวบ้านที่ได้ทำการปลูกพืชทำมาหากิน ปัจจุบันกรมป่าไม้ยึดเป็นพื้นที่ปลูกป่าจากการสูญเสียพื้นที่ทำกินทำให้ชาวบ้านในหมู่บ้านปรับเปลี่ยนวิธีการทำมาหากิน โดยยึดอาชีพรับจ้างทั้งในหมู่บ้านหนองเชียงซุย(คุ้มใหญ่) และมีการอพยพโยกย้ายไปรับจ้างในต่างจังหวัด ซึ่งรวมแล้วเกินครึ่งของจำนวนประชากรในหมู่บ้านที่มีการอพยพแรงงาน ซึ่งทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนอาชีพใหม่คือ

1. อาชีพรับจ้าง

- แรงงานเกี่ยวกับอ้อย ซึ่งเข้ามาส่งเสริมในพื้นที่ตำบลประมาณ ปี พ.ศ. 2535 โดยการสนับสนุนส่งเสริมของโรงงานน้ำตาลขอนแก่น อ.น้ำพอง และปี พ.ศ. 2540 ได้มีโรงงานน้ำตาลมิตรภูเวียง อ.หนองเรือ เข้ามาส่งเสริมการปลูกอ้อยเพิ่มขึ้น ทำให้ชาวบ้านเกิดการลดพื้นที่ทำนาในคนที่ยังเหลือพื้นที่ทางการเกษตรสำหรับคนที่ไม่มีพื้นที่ในการทำการเกษตรจะมีการไปรับจ้างทำอ้อยในจังหวัดกาญจนบุรี, สุพรรณบุรี, นครสวรรค์ บางคนที่ไม่มีการไปทำงานต่างจังหวัดจะมีการรับจ้างในพื้นที่ เช่นการปลูก,การตัด,การดายหญ้า,การขึ้นอ้อย

- กรรมการโรงงาน โรงงานไม้และเหล็กในเขต กรุงเทพมหานคร โรงงานทำรองเท้า, ลานมัน ,อุ้มอรรถ ในจังหวัดชลบุรี โรงงานทำวาสน้ำ อะไหล่รถจักรยานยนต์ เครื่องไฟฟ้า ในเขตบางพลี สมุทรปราการ และบางส่วนได้ไปรับจ้างทำงานในโรงงานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น
- ลูกจ้างการเกษตรไร่อายุ เก็บผลกาแฟในเขต จ.ชุมพร
- กรรมการก่อสร้าง ในต่างจังหวัด

2. อาชีพปลูกอ้อย ในหมู่บ้านมีจำนวนน้อยเนื่องจากไม่มีที่ดินเป็นของตัวเอง

3. อาชีพการเกษตรที่ทำอยู่ในพื้นที่หมู่บ้าน

- ปลูกมะเขือเทศ มีบริษัทเข้ามาส่งเสริมประมาณปี พ.ศ. 2540 คือ 1. บริษัท SEAL เมล็ดพันธุ์จำกัด 2. บริษัท.....จำกัด โดยส่งเสริมให้ปลูกแล้วเอาแต่เมล็ด จะรับซื้อเมล็ดพันธุ์เพื่อส่งออกนอกในราคา กิโลกรัมละ 3,000 บาท และ 10,000 บาท ตามคุณภาพผลผลิตมีการใช้สารเคมีในการเพาะปลูกเป็นจำนวนมากทั้งสารเคมีที่บำรุงและสารเคมีที่ใช้กำจัดศัตรูพืช ส่งผลให้เกิดผลกระทบกับชาวบ้านที่ปลูกคือ เป็นผื่นขึ้นตามตัวและมีอาการ

คัน ผอมและดำ (เหมือนคนเป็นโรคเอดส์) มีปัญหาในระบบทางเดินหายใจ จากการสอบถาม อยากเลิกอาชีพนี้แต่ไม่มีอาชีพใหม่ที่สร้างรายได้เข้ามาทดแทน

- ปลุกแดงกว่า นำผลขายแต่ราคาแดงไม่ดีเท่าไรจึงไม่นิยมปลุกมาก
- ปลุกพริก

ระบบการคมนาคมที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอาชีพ

ระบบคมนาคมหากพื้นที่ไหนที่มีการปลูกอ้อยจะมีการร่วมมือระหว่างทางโรงงานอ้อยกับเจ้าของไร่ในการพัฒนาเส้นทางคมนาคมขนส่ง โดยทางโรงงานสนับสนุนเครื่องจักรในการก่อสร้างเส้นทาง

อาชีพของชาวบ้านชุมชนโนนสะอาด

(ที่เชื่อมโยงกับยาเสพติด)

1) ทำนา เป็นอาชีพดั้งเดิมของหมู่บ้านส่วนมาก ในหมู่บ้านจะมีพื้นที่ในการทำเกษตรน้อยมาก ส่วนมากมีการทำนาไว้แต่เฉพาะกินเท่านั้นจะไม่ขาย การใช้งานในการทำนา จะให้เกิดการใช้ยาเพื่อบรรเทาความปวดเมื่อย ในอดีตมีการใช้ยาอี, พารา, ยาต้มใจเบอร์ 5 เพื่อช่วยลดอาการเมื่อยล้าจากการทำนา ปัจจุบันมีการใช้สารเสพติดประเภทยาขยัน ยาบ้า เริ่มจากการไล่หว่าน ดำ, เกี้ยว แต่เป็นเฉพาะบุคคล

2) ปลุกอ้อย จากอดีตที่มีการเข้ามาของเกษตรอุตสาหกรรมอ้อยปี 2537 โดยการนำของ นาย บุญเจียม ภูมิถิ่นเหว่ เป็นคนแรกที่ปลุกออกในหมู่บ้านทำให้มีการขยายตัว ของการปลุกอ้อยจากปี 2527 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน การเกษตรอ้อยมีการใช้แรงงานหนักทำให้มีการนำยาเสพติดเข้ามาใช้เพื่อช่วยในการทำงานให้ได้ปริมาณของเนื้องานเพิ่มมากขึ้น ตั้งแต่ปลุก, ตัดขขึ้นขึ้นรถใน ระยะแรกของการเข้ามาของอ้อยมีการใช้ยาอี, ยาต้มใจ, ยาบ้า หากไม่ได้ใช้ยาในการกระตุ้นจะทำให้ทำงานได้น้อย อารมณ์หงุดหงิด การเข้ามาของยาบ้าระยะหลังจากกลุ่มแรงงานเอง, คนขับรถอ้อย, บางส่วนจะมีการร้องขอจากแรงงานอ้อยให้เจ้าของอ้อยนำมาให้ (มีการใช้กาแฟผสมเหล้าช่วยในกรณีหาขายไม่ได้) การขึ้นอ้อยจะเป็นเฉพาะกลุ่มที่รู้จักกันคือ หากกลุ่มไหนที่ใช้สารกระตุ้น จะมี การใช้ทั้งกลุ่มเพราะจะรู้จังหวะการส่งรับอ้อยขึ้นรถ หากกลุ่มไหนไม่ใช้ ก็จะไม่ใช้ทั้งกลุ่มอ้อย เพราะในการใช้ยาจะมีการแบ่งหารกันเองภายในกลุ่ม อ้อยรายใหญ่ นายเจียม นายนิคม รายย่อย 5 ครอบครัว ปลุกปอ

3) ปลุกมัน ขุดมัน ในอดีตมีการใช้ยาอี, ต้มใจ, ยาขยัน มีการใช้ผสมน้ำกับแรงงานในการ ขุดมัน (กู้มัน, กำจัดวัชพืชหญ้า)

4) ใต้กับแก๊ (หาตุ๊กแก) ในอดีตปี 2526-2528 มีการจับตุ๊กแกมาขายของคนในชุมชนมีการหาโดยรวมกลุ่มไปในเวลากลางคืน รวมกลุ่มกันไปหาในภูเขาใกล้หมู่บ้าน (ภูพานคำ) และเขต จังหวัดใกล้เคียง เช่น อำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดร จังหวัดสุรินทร์ กลุ่มที่มารับซื้อจากจังหวัด

ขอนแก่น บ้านหนองตาไก้ บ้านคง บ้านนา อำเภออุบลรัตน์ กลุ่มที่รับซื้อจะซื้อเฉพาะตัวที่สมบูรณ์ หางไม่ตกไม่ขาด ตัวเล็กตัวละบาท, ขนาดกลาง 3 ตัว 10 บาท , ขนาดใหญ่ตัวละ 10 บาท มีการใช้ยากระตุ้นไม่ให้ร่วงเพราะต้องทำงานในตอนกลางคืนและทำงานโดยไม่เหนื่อย เช่นยาอีแทมโง กาแฟ ยาบ้า ปัจจุบันมีการหาบ้างเล็กน้อย

5) เลื่อยไม้ ปี2524-2527 มีการตัดไม้แปรรูป ของคนในชุมชนมากโดยตัดรับจ้างคิดค่าแรง 2.50บาท แล้วแต่ความสามารถของแต่ละคนในช่วงระยะเวลานั้นมีการใช้ยาอี เม็ดละ 1 บาท และยาแทมโงเบอร์ 5 หลังจากปี พ.ศ 2527 เป็นต้นมามีการเข้ามาบริหารของสวนป่าโสภณทำให้อาชีพลื่อยไม้ต้องหยุดการตัดแปรรูป แต่ยังมีการลักลอบตัดอยู่บ้าง แต่ไม่มากเหมือนในอดีต

6) เผาถ่าน เป็นอาชีพที่มีมาดั้งเดิมเนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่อยู่ใกล้กับภูเขา (ภูพานคำ) ปี 2529-2530 มีการเผาถ่านเป็นจำนวนมาก เนื่องจากมีความต้องการมาก ของนายทุนจากจังหวัดขอนแก่นเพื่อป้อนเข้าโรงงานหนึ่งปลาทุ , โรงงานน้ำปลา, โรงงานหล่อดอกยางรถยนต์ ปัจจุบันมีการเผาอยู่บ้างแต่มีจำนวนน้อย เนื่องจากการเข้มงวดจากทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้

7) รับจ้างนอกภาคการเกษตร ปี2544 ออกไปทำงานโรงงานมาก ปัจจุบันมีการออกไปทำงานทั้งในต่างจังหวัดและในจังหวัด การออกไปทำงานนอกชุมชนมีส่วนที่นายาสงเกตติเข้ามาสู่ชุมชนเป็นการนำมาในช่วงที่มีการกลับมาเยี่ยมบ้านในช่วงเทศกาลต่างๆ

รายได้ของหมู่บ้าน

รายได้เฉลี่ย 10,000 บาท ต่อหลังคาเรือน ต่อปี

ภาวะหนี้สิน

ชาวบ้านบ้านโนนสะอาดเป็นหนี้ทุกหลังคาเรือน แหล่งกู้ยืมของชาวบ้าน ได้แก่

- 1) หนี้ ธกส. โดยประมาณการเป็นหนี้ 60,000 บาทต่อครอบครัวในกรณีที่ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน หากมีหลักทรัพย์ค้ำประกันจะมากกว่า 60,000 บาท ขึ้นไป
- 2) หนี้กองทุน 1 ล้านบาท จำนวน 91 หลังคาเรือน หลังคาละไม่เกิน 20,000 บาท
- 3) หนี้กองทุน กขคจ.(โครงการแก้ไขปัญหาความยากจน) 136 หลังคาเรือน เป็นคนที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 15,000 บาท ต่อปี
- 4) หนี้สหกรณ์การเกษตร อ.บ้านฝาง เป็นหนี้จำนวน 10 ครอบครัว ครอบครัวละ 50,000-60,000 บาท

ตารางเปรียบเทียบอาชีพของชาวบ้านบ้านโนนสะอาด ข้อมูลปี พ.ศ.2524-2546

อดีต ปี 2524-2539	ปัจจุบัน ปี 2540-2546
เลี้ยงไม้	ปลูกอ้อย
เผาถ่าน	ทำนา
ปลูกมัน	ปลูกมะเขือเทศ(ขายเมล็ด)
ปลูกปอ	หาตุ๊กแก
ปลูกอ้อย	รับจ้าง
ปลูกมะเขือเทศ	ปลูกพริก(ขายเมล็ด)
ทำนา	ปลูกแตง(ขายเมล็ด,ขายผล)
หาตุ๊กแก(ได้กับแก)	ค้าขาย
รับจ้าง	

4. สภาพสังคม และวัฒนธรรม

บทบาทของครอบครัวในการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน

ในอดีตพ่อแม่จะเป็นผู้เลี้ยงดูบุตรเอง เป็นการเลี้ยงดูแบบวิถีธรรมชาติ เด็กจะได้สัมผัสและคุ้นเคยกับธรรมชาติตั้งแต่เล็กๆ เมื่อพ่อแม่ออกไปทำไร่นาก็จะนำเด็กไปด้วย ทำให้มีการสัมผัส คลุกคลีกันอย่างใกล้ชิด หลังจากเสร็จภาระกิจการงานแล้ว ทุกคนจะร่วมรับประทานอาหารเย็นพร้อมกัน พ่อแม่ปู่ย่าตายายก็จะใช้เวลาในระหว่างรับประทานอาหารนี้เองในการอบรมสั่งสอนลูกหลานให้เป็นคน เป็นคนขยัน รู้จักช่วยเหลือแบ่งเบาภาระครอบครัวตามแต่วัยของตนจะทำได้ และรู้จักช่วยเหลืองานบุญประเพณีตามฤดูกาล

ปัจจุบัน เนื่องจากสภาวะทางเศรษฐกิจ พ่อแม่ต้องออกไปทำงานต่างถิ่น เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัวและเป็นค่าใช้จ่ายในการศึกษาเล่าเรียนของลูก ทำให้ไม่มีเวลาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรด้วยตนเอง ผู้ที่เข้ามารับภาระตรงนี้ คือ ปู่ย่าตายาย เด็กที่จบการศึกษากลับบ้านแล้วบางส่วนที่ฐานะครอบครัวยากจน พ่อแม่จะให้เด็กไปทำงานต่างจังหวัด ทำให้พ่อแม่ลูก ไม่ได้อยู่ด้วยกันอย่างพร้อมหน้า โอกาสในการให้การอบรมสั่งสอนหรือให้คำปรึกษาค่อนข้างมีน้อย เมื่อเด็กมีปัญหาที่ไม่สามารถปรึกษาใครได้ อาจหาทางออกโดยการพึ่งพายาเสพติด

จากบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทำให้ครอบครัวไม่มีเวลาในการอบรม เลี้ยงดูบุตรหลานของตนเองมากเท่าสมัยก่อน เนื่องจากผู้ปกครองมีโอกาสได้สัมผัสได้ดูแลเด็กมีน้อยอยู่แล้ว และเด็กเองเข้ามารับการศึกษาในเมือง ได้รับอิทธิพลทางด้านความคิด ความเชื่อ ทำให้เด็กไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ ผู้ใหญ่ในครอบครัวเท่าที่ควร

กลุ่มนามสกุลในหมู่บ้าน

กลุ่มแสงลา เป็นกลุ่มนามสกุลที่มีจำนวนมากที่สุดในหมู่บ้านและเป็นกลุ่มนามสกุลหลักที่อยู่คู่มากับการตั้งหมู่บ้าน เดิมเป็นคนที่มิพื้นเพมาจากบ้านแจ้ง อำเภอกอสุ่มพิสัย จังหวัดมหาสารคาม คนในกลุ่มนามสกุลแสงลาโดยส่วนมากมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับกลุ่ม นามสกุลวิไลยราช,อุปวันดี,ลาบุตร ทำให้ความเป็นพี่น้องทางสายสัมพันธ์มีมากเกิน ครึ่งหมู่บ้าน

กลุ่มตระกูลในหมู่บ้านโนนสะอาดมีการอพยพมาจากอำเภอกอสุ่มและอำเภอบรบือจังหวัดมหาสารคามเป็นหลัก เดิมในชุมชนโดยรวมจะมีการแต่งงานกันระหว่างกลุ่มตระกูลต่าง ๆ ที่มีในหมู่บ้าน วนเวียนอยู่ไม่กี่ตระกูล ระยะเวลาหลังมีการเข้ามาปะปนของตระกูลนามสกุลอื่นที่มาเป็นลูกเขยและลูกสะใภ้

คณะกรรมการและกลุ่มต่างๆในหมู่บ้าน

1) คณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นกรรมการชุดใหญ่ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลืองานราชการตามหนังสือสั่งการจากอำเภอ คณะกรรมการประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเป็นรองประธาน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.) กรรมการฝ่ายต่างๆ ประธานประชาคมคุ้ม และหัวหน้าหัวหน้าคุ้ม ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 คุ้ม กรรมการชุดนี้มีอำนาจในการปกครองหมู่บ้าน โดยมีผู้อาวุโสเป็นกลุ่มที่ปรึกษา

2) คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ดำเนินการเรื่องกองทุนหมู่บ้านละ 1,000,000 บาท เป็นหลัก มีหน้าที่ในการ ตั้งกฎระเบียบการกู้ยืม การปล่อยเงินกู้ และการติดตามผล มีประธานองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นสมาชิก อบต. เป็นประธานคณะกรรมการ

3) กลุ่ม อสม. เป็นตัวแทนของสถานีอนามัยในการรณรงค์ และเฝ้าระวังเรื่องสุขภาพ

4) กลุ่ม กขคจ. (กลุ่มเงินโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน).

5) กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า

6) กลุ่มปุ๋ยต่างๆ เช่น ปุ๋ยสตรี ปุ๋ย กนช. กลุ่มปุ๋ย อบต. กลุ่มปุ๋ย อสม.

7) กลุ่มเยาวชน

ในอดีตเยาวชนมีการรวมตัวกันอย่างธรรมชาติ เรียกว่า กลุ่มคนหนุ่มสาว ใช้วัดเป็นสถานที่ในการพบปะ ประชุมหารือกัน ในการทำกิจกรรมต่าง มีการเลือกหัวหน้ากลุ่ม ซึ่งส่วนใหญ่จะเลือกคนโสดมีอาวุโสที่สุด เคยบวชพระมาก่อน และเป็นคนที่สามารถควบคุมกลุ่มหนุ่มสาวได้ ได้รับการยอมรับจากกลุ่มหนุ่มสาวในหมู่บ้าน เมื่อหัวหน้ากลุ่มแต่งงานก็จะมีการคัดเลือกคนใหม่เข้ามาแทนการรวมตัวกันของหนุ่มสาวในอดีตค่อนข้างเหนียวแน่น เนื่องจากหลังจบการศึกษาแล้วไม่ได้ไปทำงานต่างถิ่น ทุกคนทำงาน ทำการเกษตรอยู่ในหมู่บ้านของตนเอง เมื่อมีงานหมู่บ้าน งานวัด หรือเทศกาลต่างๆ จะมีบทบาทสำคัญในการช่วยงาน เป็นกำลังสำคัญของหมู่บ้าน

ปัจจุบันกลุ่มหนุ่มสาวถูกเรียกว่ากลุ่มเยาวชน นอกจากชื่อเรียกที่เปลี่ยนแปลงไปแล้ว พฤติกรรมของกลุ่มก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย บทบาทของกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้านลดลงมากจากอดีต เนื่องจากสภาพสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป

ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มเยาวชนเกิดการเปลี่ยนแปลงได้แก่

- 1) สภาพเศรษฐกิจ ทำให้ต้องเปลี่ยนฐานอาชีพจากเกษตรกรรมเป็นอาชีพนอกเกษตรกรรม มีการอพยพแรงงานหนุ่มสาวไปประกอบอาชีพต่างถิ่น
- 2) ค่านิยมในการศึกษาต่อ พ่อแม่เชื่อว่าเมื่อลูกได้เรียนในระดับที่สูงขึ้นไปจะมีงานทำที่สบายมากกว่าการทำการเกษตร หรือรับจ้างแบบตน ทำให้มีค่านิยมในการส่งลูกเข้าไปเรียนต่อในเมือง เวลาหรือโอกาสที่อยู่ในชุมชนลดลง ทั้งยังไปรับเอาวัฒนธรรมความคิด ความเชื่อ แบบใหม่ๆ เข้ามาด้วย

ทั้ง 2 ปัจจัยนี้เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด ความเชื่อของเด็กเยาวชนในหมู่บ้าน ความเคารพในวัฒนธรรมประเพณี ความคิด ความเชื่อ ที่มีมาแต่สมัยปู่ย่าตาทวด มีวัฒนธรรมการแต่งกาย การใช้เทคโนโลยีทันสมัย หรือวัตถุสิ่งของต่างๆ รวมทั้งยาเสพติด เข้ามาแทนที่

นอกจากนั้นแล้วการรวมกลุ่มกัน จากเดิมใช้กลไกหมู่บ้าน ผ่านงานต่างๆของหมู่บ้าน เช่น บุญประเพณี การพัฒนาหมู่บ้าน การทำสาธารณะประโยชน์ การควบคุมพฤติกรรมของกลุ่มเยาวชน ในปัจจุบันมีการรวมตัวกันรูปแบบใหม่ กลุ่มเยาวชนไม่มีบทบาททางสังคม วัฒนธรรมประเพณี เป็นการรวมกลุ่มแบบหลวม เฉพาะเพื่อนสนิท หรือ กลุ่มมีความสนใจ ความต้องการเหมือนกัน เช่น กลุ่มเล่นดนตรี กลุ่มเล่นกีฬา กลุ่มดื่มเหล้าและกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

จากพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้เยาวชน บางครั้งทำให้กลุ่มผู้ใหญ่มองว่าเป็นกลุ่มที่ทำให้เกิดปัญหาในชุมชน ไม่ทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณะประโยชน์แก่วัด แก่ชุมชน เช่นเดิม มีการมั่วสุมดื่มเหล้า ขับรถเสียดัง ไม่ได้ขอความร่วมมือให้เยาวชนทำกิจกรรมใดๆ เนื่องจากเยาวชนต้องเรียนหนังสือ

การศึกษา

ส่วนใหญ่ชาวบ้านบ้านโนนสะอาดสามารถอ่านออกเขียนได้ จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ลูกหลานเยาวชนในปัจจุบันได้เข้าเรียนในระดับต่างๆ ดังนี้

การศึกษาภาคบังคับ คือตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนต้นเข้าเรียนร่วมกับโรงเรียนบ้านหนองเชียงชู หลังจบการศึกษาภาคบังคับแล้วมีบางส่วนศึกษาต่อ บางส่วนออกไปทำงาน ส่วนที่ศึกษาต่อจะเข้าเรียนในสถาบันต่างๆ ที่อยู่ในตัวจังหวัด

จะเห็นว่าสถาบันการศึกษาที่เยาวชนเข้าเรียนหลังจากจบการศึกษาภาคบังคับแล้ว เป็นสถาบันการศึกษาที่อยู่ในตัวจังหวัด บางคนต้องอยู่หอพัก บางคนเดินทางไป-กลับ ท่ามกลางสภาพ

แวดล้อมและสังคมเมืองทำให้เยาวชนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เช่น การแต่งกาย การขับรถ ทัศนคติ ความคิด ความเชื่อ รวมถึงพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดในบางรายด้วย

สุขภาพ

สถานพยาบาลที่ชาวบ้านบ้านโนนสะอาดไปใช้บริการ ได้แก่ สถานีอนามัยตำบลหนองเซียงซุย สถานีอนามัยบ้านโคกงาม โรงพยาบาลอำเภอบ้านฝาง โรงพยาบาลอำเภอดุบลรัตน์ โรงพยาบาลศรีนครินทร์

นอกจากการรักษาพยาบาลชาวบ้านแล้ว สถานบริการด้านสุขภาพ คือ สถานีอนามัยร่วมกับทางอำเภอบ้านฝางในนามของหน่วยบริการเคลื่อนที่ หรือชุดปฏิบัติการตำบล เข้าไปดำเนินกิจกรรมด้านสุขภาพในหมู่บ้าน เช่น การอบรมชุมชนเข้มแข็ง การตรวจปีสสาวะ

วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อ

ประเพณีและเทศกาลที่สำคัญ

- ปีใหม่ เดือนมกราคม
- สงกรานต์ เดือนเมษายน
- บุญบั้งไฟ เดือนมิถุนายน
- เข้าพรรษาเดือนกรกฎาคม
- ออกพรรษาเดือนตุลาคม

ในช่วงเทศกาลและประเพณีที่สำคัญข้างต้น ชาวบ้านที่ไปทำงานต่างจังหวัด จะกลับมาร่วมทำบุญประเพณี และกลับมาเยี่ยมพ่อแม่ ลูกหลาน เพื่อนฝูงในบางรายจะนำยาเสพติดกลับมาในช่วงนี้ด้วยโดยเฉพาะเทศกาลปีใหม่ และสงกรานต์

ความเชื่อ

ความเชื่อที่ยังคงเหลืออยู่ในหมู่บ้าน ได้แก่

ความเชื่อที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต

- ความเชื่อเรื่องดอนปู่ตา มีการบนบานศาลกล่าว โดยการทำพิธีการผ่านตาจ้ำ
- เรื่องการทำบุญยอหน้าที่เขตตำบลโคกงาม อำเภอบ้านฝาง

ความเชื่อกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

ภูมิปัญญาในชุมชนด้านต่าง ๆ

การจัดงาน

การแสดงพื้นบ้าน (หมอลำ)

หมอนวดแผนโบราณ

หมอธรรม

หมอยาสมุนไพร

ปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชน

ความสัมพันธ์ในแต่ละกลุ่มตระกูลที่ผ่านมาจากอดีตมีความขัดแย้ง หลังจากที่มีการสนับสนุนงานพัฒนาจากองค์การนานาชาติเพื่อร่วมกันพัฒนา หรือในชื่อที่ชาวบ้านเรียกเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า เด็กสากล ใน ปี พ.ศ. 2527 ช่วงระยะที่มีการสนับสนุนของเด็กสากลก็ปรากฏว่ามีปัญหาความขัดแย้งอยู่บ้าง มีการฟ้องร้องดำเนินคดีกับกลุ่มบุคคลที่ทำให้เกิดความเสียหายกับเงินกองทุนของเด็กสากล หลังจากท้องที่การนานาชาติได้ถอนตัวออกจากชุมชนกองทุนต่างๆ ได้สูญหายไปหมด คนในชุมชนเกิดความขัดแย้งเพิ่มขึ้นแบ่งเป็นกลุ่มอย่างชัดเจนระหว่างกลุ่มที่ต้องการพัฒนากับกลุ่มที่ต้องการแสวงหาผลประโยชน์จากกองทุนที่เข้ามาโดยการไม่ส่งทุนที่ต้องหมุนเวียนการทุจริตในการบริหารกลุ่มกองทุนต่างๆ นอกจากความขัดแย้งในเรื่องกองทุนของเด็กสากลยังมีปัญหาอื่นคือ ช่วงระยะปี พ.ศ.2538-2542 ที่มีการระบาดของยาเสพติดประเภทยาบ้ากลุ่มที่เป็นผู้ค้าในชุมชนได้มีการขัดแย้งในการแบ่งผลประโยชน์ หลังจากที่มีการปราบปรามจากทางราชการทำให้ยาเสพติดลดลง กลุ่มที่เคยเป็นผู้ค้ายาเสพติดและมีเคยมีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้เข้ามามีบทบาทในการเป็นฝ่ายปกครองในชุมชนและฝ่ายบริหารในอบต. ทำให้เกิดการแบ่งความสัมพันธ์ไม่ประสานในการทำงานให้ชุมชน ประกอบกับเกิดการแบ่งแยกวัดในชุมชน ซึ่งในหมู่บ้านมีวัดอยู่ 2 วัด คือวัดบ้านกับวัดป่ามีการเข้าวัดของใครของมัน วัดไม่สามารถเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจของชุมชน การรวมตัวของคนในชุมชนจะเป็นการรวมในเรื่องผลประโยชน์เป็นหลัก ในส่วนของครูที่อยู่ในชุมชนมีปัญหาขัดแย้งกับกลุ่มที่เคยทำงานร่วมกับเด็กสากลเรื่องการทุจริตเงินกองทุนทำให้ไม่มีบทบาทอะไรในชุมชน

จากการศึกษาพบว่าชุมชนไม่มีความสามัคคีมีการแบ่งเป็นกลุ่มตามความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ผู้นำชุมชนผู้ใหญ่บ้านไม่ถูกกับอบต.มีการร้องเรียนกันตลอดเวลา ครูไม่ถูกกับคนในชุมชนที่เป็นคนทำงานเด็กสากลมาก่อน วัดทั้ง 2 วัดแบ่งความนับถือตามเครือญาติ วัดที่อยู่ในชุมชนไม่ค่อยถูกกับคนในชุมชนเพราะหลวงพ่อก็คือพระที่พูดตรงๆ ทำให้ไม่ค่อยมีคนเข้าวัด แต่เวลาที่มีการแผ่เงินสำหรับทำบุญก็ยังได้รับความร่วมมือกับคนในชุมชน

บ้านโสกเต้

หมู่ที่ 7, 8 ตำบลป่าหวายนั่ง อำเภอบ้านฝาง

ประวัติหมู่บ้านโสกเต้

ในปี 2439 นายขุนศรี และนายต๋อง เชื้อสาวะถี ได้อพยพพาลูกหลานหลายครอบครัวมาจากหมู่บ้านจั่ว ต.สาวะถี อ.เมือง จ.ขอนแก่น เพื่อหนีไข้ทรพิษ(โรคฝีดาษ) มาสร้างบ้านเรือนในบริเวณบ้านโสกเต้ปัจจุบัน โดยนายต๋อง หรือพรานต๋อง ออกล่าสัตว์ แล้วเห็นทำเลพื้นที่เหมาะแก่การตั้งหมู่บ้าน จึงเลือกบริเวณดังกล่าวเป็นที่ตั้งหมู่บ้านแห่งใหม่ สาเหตุตั้งชื่อหมู่บ้านว่าบ้านโสกเต้ เพราะในบริเวณหมู่บ้านมีต้นเต้ขึ้นเป็นจำนวนมาก

ปี 2443 ทางราชการได้ออกมาตั้งผู้ใหญ่บ้านเป็นครั้งแรก โดยนายบัว สิงห์สุโตได้รับเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกของบ้านโสกเต้ ในปัจจุบันบ้านโสกเต้ถูกแยกเป็น 2 หมู่ คือ หมู่ที่ 7 และหมู่ที่ 8 นายศรีเจลา มาพลับ เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ตั้งแต่ปี 2546-ปัจจุบัน ส่วนหมู่ที่ 8 ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน คือ นายสำรวย แสงศรีเมือง เป็นผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่ปี 2541-2546 จากข้อมูลการดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ทำให้ทราบว่ามีการสืบทอดการดำรงตำแหน่งตามสายตระกูลด้วย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สมาชิกจากตระกูลวิสัยปานถูกเลือกให้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านถึง 5 คน ด้วยกัน

ที่ตั้งอาณาเขต

ทิศเหนือ	มีอาณาเขตติดกับบ้านโคกสูง ตำบลโคกสูง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น
ทิศตะวันออก	มีอาณาเขตติดกับบ้านหนองกุงน้อย ตำบลบ้านค้อ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
ทิศตะวันตก	มีอาณาเขตติดกับเทือกเขาภูพาน
ทิศใต้	มีอาณาเขตติดกับบ้านหนองเชียงซူး ตำบลป่าหวายนั่ง อำเภอบ้านฝาง

1. สภาพทางกายภาพ

ขนาดของประชากร

จำนวนประชากร หมู่ที่ 7 มีประชากร 787 คน หมู่ที่ 8 มีประชากร 905 คน รวมจำนวน 1,692 คน จำนวนหลังคาเรือน หมู่ที่ 7 มีจำนวน 177 หลังคาเรือน หมู่ที่ 8 มีจำนวน 185 หลังคาเรือน รวม 362 หลังคาเรือน

แหล่งน้ำ

- 1) ลำห้วยยาง มาจากเทือกเขาภูพาน ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ผ่านบ้านโสกเต้แล้วไหลไปลงลำน้ำพอง มีน้ำตลอดปี ชาวบ้านใช้ในการทำการเกษตรและหาปลา
- 2) ลำห้วยศรีธรรมมา ไหลมาจากเทือกเขาภูพานแล้วมารวมกับลำห้วยยางที่ผ่านพื้นที่บ้านโสกเต้ ปัจจุบันมีการขุดทำฝายกั้นลำน้ำ มีน้ำตลอดปี ชาวบ้านใช้ในการทำการเกษตรและหาปลาเช่นกัน
- 3) สระหนองโสกเต้ อยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้านติดกับอาณาเขตของโรงเรียน มีการทำฝายกั้นแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนบนกั้นทำน้ำประปาหมู่บ้าน มีพื้นที่ประมาณ 20 ไร่ ห้ามลงจับปลา ห้ามลงเช่นวัวควาย ฝายปรับ 500 บาท โดยเฉลี่ยน้ำลึกประมาณ 4 เมตร ส่วนล่างมีเนื้อที่ประมาณ 15 ไร่ ลึกประมาณ 4 เมตร มีการให้ลงจับปลาในช่วงเดือนมีนาคม
- 4) ฝายตาโหล อยู่ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน อยู่ในบริเวณโคกตาโหลที่ทำเลหมู่บ้านมีความลึกประมาณ 3 เมตร หากเป็นช่วงฤดูฝนจะลึกประมาณ 6 เมตร สามารถใช้ในการเกษตรปลูกพืชในช่วงฤดูแล้งได้
- 5) สระโสกกกจิก อยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านลึก 3 เมตร มีอาณาเขตเนื้อที่ประมาณ 37 ไร่ มีการใช้ประโยชน์ในการอุปโภคบริโภคทำการเกษตร

ทรัพยากรป่าไม้

- 1) ป่าดงมัน อยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านเป็นพื้นที่ทำเล ดัดเทือกเขาภูพานเขตป่าสงวน มีเนื้อที่โดยประมาณ 480 ไร่ มีการใช้ประโยชน์โดยเก็บของป่า หาพืช และเลี้ยงสัตว์
- 2) โคกตาโหล อยู่ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้านมีอาณาเขตโดยประมาณ 400 ไร่ ภายในบริเวณโคกตาโหลจะมีวัดป่า และฝายโหล การใช้ประโยชน์นอกจากจะมีการหาพืช เลี้ยงสัตว์ และหาของป่าแล้ว จะเห็นว่าโคกตาโหลยังเป็นศาสนสถาน และมีแหล่งน้ำสำหรับทำการเกษตรในบริเวณใกล้เคียงด้วย

สาธารณูปโภค

- 1) ประปาหมู่บ้าน ตั้งอยู่ที่โรงเรียนบ้านโสกเต้ สร้างเมื่อปี 2539 โดยกรมทรัพยากรธรณี มีการล้างหม้อและไคร้ทุกๆ 1 ปี เพราะน้ำผิวดินจับตะกอน อัตราค่าน้ำหน่วยละ 5 บาท ชาวบ้านจะจ่ายทั้งค่าน้ำและค่าซ่อมแซม โดยเป็นค่าน้ำเฉลี่ย ครั้วเรือนละ 50-100 บาท
- 2) ไฟฟ้าเข้ามาเมื่อปี 2521 การเก็บค่าไฟ หมู่บ้านจะมีกองทุนค่าปะปาซึ่งเก็บจากคนในหมู่บ้าน เหลือจากการหักค่าสารส้ม ค่าคลอรีน จ่ายค่าไฟฟ้าซึ่งทางอำเภอจะส่งเจ้าหน้าที่มาเก็บเงิน โดยชาวบ้านหมู่ 7,8 จะจ่ายค่าไปรวมกัน จำนวน 2,000-5,000 บาท
- 3) โทรศัพท์สาธารณะเข้ามาติดตั้งในหมู่บ้านเมื่อ ปี 2542

4) ถนนสร้างปี 2531-2532 โดย รพช.ร่วมกับชาวบ้านสร้าง เป็นถนนอิฐบล็อกตัวหนอน มีการปรับปรุงเมื่อปี 2536 โดย รพช. เนื่องจากถนนเกิดการชำรุด

ลำดับเวลาเหตุการณ์สำคัญในหมู่บ้าน

- 2526 เริ่มมีคนไปทำงานรับจ้างในเมือง เพราะความจน
- 2533 มีไฟฟ้าใช้
- 2537 ชาวบ้านเริ่มทำไร่อ้อย
- 2538-2539 เริ่มมีการปลูกมะเขือ มีโรงงานปลูกแต่งปลูกพริกขายเม็ด เช่น บริษัทเอ็มพี บริษัทสากล บริษัทชม อาชีพปลูกมะเขือทำรายได้ดี 20,000-30,000 บาท
- มีถนนตัดผ่านหมู่บ้าน
- 2539 ราคามันสำปะหลังเริ่มตก ชาวบ้านหันมาทำไร่อ้อย
- 2540 ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 ถูกลอบยิง
- มีสถานการณ์ยาบ้าเข้ามาเกี่ยวกับพวกตัดอ้อย มีวิธีการเสฟโดยใช้กระดาเงินในซอง บุหรี่ม้วนกลม ๆ แล้วเอาไฟลงข้างใต้ เอาหลอดตัวหนึ่งไปสูดดม แบ่งคนละหาเสฟเสร็จแล้วก็ขนอ้อยขึ้นรถ
- โรงงานเย็บรองเท้า เย็บผ้าเข้ามา
- การแพร่ระบาดของกัญชามีมาก เพราะไม่มีเงินซื้อยาบ้าเพราะราคาแพง
- 2541-2542 ยาบ้าแพร่ระบาดเป็นจำนวนมาก มีเด็กขโมยผ้าไหมมาขายตามบ้าน
- 2542 เริ่มมีการตั้งหัวหน้าคุ้ม มีบทบาทหน้าที่หาเก็บเงินบุญ ทำหน้าที่เรียกรเงินช่วยเหลือผู้ใหญ่บ้าน
- 2543 ยาบ้าระบาดรุนแรง ดำรวจมาตามจับ แต่ก็หาหลักฐานไม่ได้ ผู้เสฟบางคนก็หลบหนีไป ผู้เสฟจะรู้ว่าใครขายก็จะมีกรถามซื้อกับคนไหน แต่จะไม่ขายอย่างโจ่งแจ้ง ต้องเป็นคนที่รู้จัก และเคยซื้อขายกันเท่านั้น ส่วนใหญ่จะนำไปเสฟเล่นเพื่อความสนุกสนาน ไม่ได้นำไปใช้สำหรับทำงานรับจ้างแต่อย่างใด บางคนเป็นวัยรุ่น บางคนมีครอบครัวแล้ว
- 2544 มีตำรวจเข้ามาสอดส่องพฤติกรรมของคนในหมู่บ้าน คนที่เสฟหุคเสฟ แต่ยังไม่ได้เลิกเด็ดขาด มีการคั่นนำสาบานแต่ว่าสถานการณ์ยาเสฟติดในหมู่บ้านไม่ได้หมดไป เพียงแต่มีคนเสฟยาบ้าเบาบางลง
- 2545 มีคนถูกแขวนคอ 1 คนมาจากบ้านอื่น
- 2546 มีคนถูกแขวนคอ 2 คน ผู้ชายผู้หญิงคู่กัน หลังจากมีการแขวน 2 ศพแล้ว มีอีกศพหนึ่งมาแขวนไว้แต่ไม่มีใครสนใจ เป็นผู้หญิงอายุ 30 กว่าปี มีคนได้ยินเสียงร้องขอ

ความช่วยเหลือแต่ไม่มีใครสนใจ เวลาผ่านไปหลายวัน ศพส่งกลิ่นเหม็น ผู้ใหญ่บ้านจึงแจ้งไปทางเจ้าหน้าที่ตำรวจ เด็กเยาวชนหมู่ที่ 8 ถูกจับข้อหายุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดจำนวน 3 คน ทุกคนมีปัญหาในครอบครัว แต่เป็นคนมีฐานะพอสมควร บางคนเป็นญาติของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในช่วงนี้ไม่มีคนกล้าเสพยาเสพติด เพราะการดำเนินนโยบายของภาครัฐ

2. สภาพทางเศรษฐกิจ

การถือครองที่ดิน

บ้านโสกแต่มีพื้นที่ซึ่งรวมทั้งที่ดินทำการเกษตรโดยประมาณ 2,000 ไร่ ที่ดินส่วนใหญ่ชาวบ้านมีเอกสารสิทธิ์ การถือครองที่ดิน ประเภทที่ดินที่เป็นเอกสารสิทธิ์ น.ส. 3 มี 10 ครัวเรือน นอกจากนั้นที่ดินเป็นโฉนด

ชาวบ้านที่มีที่ดินมากที่สุด มีที่ดินประมาณ 400 ไร่ แต่ได้แบ่งให้บุตร-หลาน คนละ 40-50 ไร่ ซึ่งในขณะที่คนส่วนใหญ่มีที่ดินเฉลี่ยคนละ 50-100 ไร่

ชาวบ้านที่ไม่มีที่ดินมีทั้งหมด 9 ครัวเรือน สาเหตุที่ทำให้ชาวบ้านไม่มีที่ดิน คือ ย้ายมาจากแหล่งอื่น ขายไปเพราะความยากจน เล่นการพนัน ชาวบ้านกลุ่มนี้จะเช่าที่ดินคนอื่นทำการเกษตร จะจ่ายค่าเช่าโดยการแบ่งผลผลิตที่ได้กับเจ้าของที่ดินคนละครึ่ง เจ้าของที่ดินจะเป็นผู้ออกดอกค่าใช้จ่ายเรื่องปุ๋ยให้ด้วย

การประกอบอาชีพ

ชาวบ้านบ้านโสกแต่มีการประกอบอาชีพหลากหลาย โดยแบ่งออกตามลักษณะการประกอบอาชีพได้ดังนี้

อาชีพภาคเกษตรกรรม

ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมจะทำการเพาะปลูกพืชตามฤดูกาล และมีการจ้างงานในการเพาะปลูกพืชแต่ละชนิด ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ข้าว ชาวบ้านปลูกข้าวเป็นพืชหลัก โดยปลูกข้าวเหนียวร้อยละ 98 พันธุ์ กข.6 เป็นส่วนใหญ่ และมีการปลูกข้าวเจ้าพันธุ์หอมมะลิร้อยละ 2 พื้นที่ปลูกข้าวเป็นอาณาบริเวณรอบหมู่บ้าน ขั้นตอนการปลูกข้าว จะตกกล้าประมาณเดือน มิถุนายน ซึ่งในช่วงนี้จะมีการรับจ้างดำวันละ 100 บาท ถัดมาหว่าปี 150 บาท ถัดมาท้ายปี นอกจากนี้พบว่าชาวนามีรถไถเดินตามทุกครัวเรือน รวมคิดค่าจ้างไถซุดและไถคราดแบบเหมารวมวันละ 400 บาท รถนวดข้าวในหมู่บ้านมี 1 คัน โดยคิดค่าบริการเป็น การจ้างกระสอบข้าวคือ นวดข้าว 100 กระสอบให้เจ้าของรถนวดข้าว 4 กระสอบ ส่วนในเรื่องปุ๋ย ชาวบ้านใช้ปุ๋ย มากโดยเฉพาะในบริเวณ ใช้ปุ๋ย ตราม้าบิน ตราหัววัวคันไถ 3-4 ถุงต่อ 5-6 ไร่ซึ่งปุ๋ยสูตรที่ใช้ได้แก่สูตร 16-16-8 และ 16-8-8 ใช้เพื่อเร่งการเติบโต ในช่วง

ปึกคำใหม่ ๆ และช่วงก่อนข้าวจะตั้งท้อง 1 เดือน ราคาถุงละ 370 บาท ตลาดปึกที่ชาวบ้านซื้อมาก คือ ตลาด อตก. ปัญหาข้าวที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวไม่มีเมล็ด เมล็ดลีบ ข้างแฉ่งคอรวง

ผลผลิตและการตลาด ผลผลิตข้าวในพื้นที่ดินที่เป็นดิน ร่วนปนทราย ผลผลิตข้าวได้ประมาณ 40 ถังต่อ 1 ไร่ และในพื้นที่ที่เป็นดินทราย ผลผลิตข้าวไม่ค่อยได้ ซึ่งตลาดที่ชาวบ้านนำข้าวไปขายส่วนใหญ่ก็คือ อตก. ค่าขนส่งกระสอบละ 5 บาท

2) อ้อย การปลูกอ้อยเริ่มขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2536-2537 เนื่องจากการปลูกปอและมันแตขาดทุนเพราะราคามันและปอตกต่ำ ในปัจจุบันชาวบ้านหมู่บ้านโสภะแต่ปลูกอ้อยอยู่ประมาณร้อยละ 80 ซึ่งส่วนใหญ่ชาวบ้านมีพื้นที่ปลูกอ้อยบริเวณ ทิศตะวันตกและทิศตะวันออก ซึ่งในหมู่บ้านมีผู้ได้โควต้าอ้อย ทุกราย ผลดีของโควต้าอ้อย คือ ทำให้ผู้มีโควต้าได้รับเงินเต็มเม็ดเต็มหน่วย ค่าจ้างแรงงานปลูกอ้อย คิดวันละ 120 บาท จ้างขนอ้อยขึ้นรถคันละ 50 บาท และจ้างฆ่าหญ้าด้วยกัมม็อคโซน การปลูกอ้อยจะปลูก 2 รอบ คือ ปลูกอ้อยเดือน ตุลาคม- พฤศจิกายน และปลูกช่วง 2 เดือนมิถุนายน - กรกฎาคม ตลาดอ้อยจะนำไปขายที่ อ.หนองเรือ และ โรงงานน้ำพอง ราคาประมาณตันละ 480 บาท ค่าขนส่งไปขายตันละ 120 บาท ปัญหาการปลูกอ้อย คือ ต้นทุนในการผลิตสูง ราคาอ้อยตกต่ำ

สาเหตุที่มีการปลูกอ้อยมากเพราะอยู่ใกล้กับแหล่งรับซื้อประกอบกับเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีการรับประกันราคาจากทางรัฐบาล การปลูกอ้อยเป็นส่วนทำให้มีการลดปริมาณการปลูกข้าว และทำให้มีการใช้ยาเสพติดประเภทยาบ้าในแรงงานอ้อยด้วย สาเหตุเพราะการทำไร่อ้อยเป็นงานที่ต้องใช้แรงงานคนเป็นหลักในการทำ เริ่มตั้งแต่การเตรียมพื้นที่การปลูกการดายหญ้า การตัดการขึ้นอ้อย การขนส่งที่ต้องเร่งทำงานก่อนที่ทางโรงงานรับซื้อจะทำการปิดหีบ ทำให้มีการแพร่ระบาดของยาบ้าเข้าสู่แรงงานในการทำอ้อย โดยการนำมาจากคนขับรถอ้อยหรือเจ้าของอ้อยจากโรงงานผู้แรงงานอ้อยและคนในชุมชน

3) ปอ มีชาวบ้านบางส่วนเท่านั้นที่ปลูกพืชชนิดนี้ ปอจะได้ขายกิโลกรัมละ 1 บาท ชาวบ้านจะนำไปขายให้กับโรงงานผลิตกระดาษที่ อำเภอน้ำพอง

4) มันสำปะหลัง ขายกิโลกรัมละ 1 บาท ในช่วงที่ราคาสูง และขายกิโลกรัมละ 50 สตางค์ เมื่อราคามันตกต่ำ ตลาดอยู่ที่ อำเภอน้ำพอง ขายให้กับโรงงาน ตามแต่โรงไหนจะให้เงินมากเงินน้อย

ในอดีตเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีการปลูกมากแต่ราคาการรับซื้อไม่คุ้มทุนทำให้มีการลดการปลูก และในปัจจุบัน (ปี 2546) คนในชุมชนเริ่มมีการหันกลับมาปลูกมันสาเหตุเพราะการปลูกอ้อยมีต้นทุนที่สูงในขณะที่การปลูกมันมีต้นทุนต่ำ และราคาของมันได้เพิ่มสูงขึ้นเพราะมีคนปลูกน้อย โดยการปลูกมันจะทำการปลูกควบกับการปลูกอ้อยแต่พื้นที่น้อยกว่า เพราะมันไม่มีการรับประกันราคาจากทางรัฐบาล

5) การปลูกมะเขือ,เทศพริก,แคนตาลูป เป็นอาชีพใหม่ที่เข้ามาสู่ชุมชนโดยการนำเข้ามาของบริษัทเมล็ดพันธุ์ เป็นอาชีพที่สร้างรายได้ที่ดีแต่มีผลกระทบจากการใช้สารเคมีที่ต้องใช้ในการควบคุมคุณภาพผลผลิต

6) มะละกอ,ผักสวนครัว ปลูกบริเวณ ตามไร่ปลายนา ปลูกเพื่อกิน

7) เกษตรแบบพอเพียง มีอยู่ 3-4 รายปลูกมันฝรั่ง มะนาว มะดัน กล้วย คนทำต้องมีบ่อสระอยู่ก่อนหน้านี้อย่างน้อย 1 บ่อ บางรายปลูกไว้พอกิน จนกระทั่งเหลือกิน แต่ยังไม่มีตลาดไว้เพื่อขาย เอาใส่รถมาขายตามบ้าน ได้ 400-500 บาทต่อปี

8) ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เป็นอาชีพเดิมในอดีตแต่ในปัจจุบันมีการเข้ามาส่งเสริมทำเป็นกลุ่มมีการเข้ามาสั่งซื้อของบริษัท เป็นการทำส่งขายเส้นไหมเป็นอาชีพที่ทำรายได้ให้กับกลุ่มแม่บ้านได้ตลอดทั้งปี

การเลี้ยงสัตว์

1) วัว มีประมาณ 80 ครัวเรือน 200 กว่าตัว เลี้ยงคนละ 20-25 ตัว เลี้ยงไว้เพื่อทำไร่,ขาย ส่วนใหญ่ตัวละ 15,000-20,000 บาทตัวละแสนก็มี เลี้ยงไว้แถวท่าแลเลี้ยงสัตว์ บริเวณดินภูเขาโคกแต่

2) ควาย เฉพาะหมู่ 8 มี 4 ราย มีความทั้งหมดประมาณ 40 ตัว ประมาณ ปี 2536 ขายควายมาซื้อรถไถ ขายในราคา 10,000-20,000 บาท

3) ไก่ ส่วนใหญ่เลี้ยงไว้กิน

4) หมู มีเลี้ยงอยู่ 2 ราย ไก่ ๆ โรงสีเนื่องจากใช้งบประมาณมาก ในการเลี้ยงหมู

อาชีพนอกภาคการเกษตร

1) อาชีพรับจ้างทั่วไป ได้แก่ รับจ้างตัดเย็บเสื้อผ้า,เย็บรองเท้า โรงงานบ้านห่ม ได้ค่าแรงวันละ 125 บาทเป็นอย่างต่ำ มีการทำงานในโรงงานที่อยู่ใกล้กับชุมชนได้แก่ โรงงานกระดาษเป็นอาชีพที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดมีการเสียชีวิตจากการฆ่าตัดตอน 1 รายเป็นกรณีญาติในบ้านโคกแต่ และมีบางส่วนที่ไปทำงานที่โรงงานทำรองเท้าที่บ้านห่ม ขอนแก่น งานโรงงานที่กรุงเทพฯ และอยุธยา มีการไปทำงานที่ต่างประเทศ 1 ราย (ได้หวัน)

อาชีพรับจ้างในหมู่บ้าน ได้แก่ การตัดเย็บเสื้อผ้า 3 ราย รับจ้างสร้างบ้าน 3-4 ราย

2) อาชีพค้าขาย

โดยส่วนมากกลุ่มคนที่ไปค้าขายในกรุงเทพฯและ บขส.ขอนแก่นจะเป็นกลุ่มที่ไปขายลาบ, ก้อย อาหารตามสั่ง โดยเฉพาะใน บขส.ขอนแก่นเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมีการขายเป็น 2 ช่วงคือ กลางวันและกลางคืน มีการผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนในกลุ่มส่วนมากจะเป็นกรณีญาติพี่น้อง อีกกลุ่มที่มีอาชีพค้าขายคือกลุ่มขายสินค้าตามตลาดนัด การค้าขายในหมู่บ้านเป็นการขายของชำ ทำตลอดทั้งปี

3) นายฮ้อยวัว ควาย เป็นอาชีพที่ทำมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นการซื้อขายวัว ควายที่เน้นการซื้อมาขายไปเพื่อทำกำไรในระยะสั้น เป็นอาชีพที่ต้องเดินทางไปตามแหล่งตลาดนัด ที่จัดขึ้นในจังหวัดและต่างจังหวัด มีการพบปะผู้คนมากมายและเป็นอาชีพหนึ่งที่มีส่วนในการนำยาเสพติดเข้าสู่ชุมชน

ภาวะหนี้สิน

แหล่งเงินกู้ของชาวบ้านบ้านโสกเต้

- 1) ธ.ก.ส.ชาวบ้านร้อยละ 70 เป็นหนี้ ธ.ก.ส. ชาวบ้านจะกู้มาเพื่อการเกษตร ส่วนใหญ่มีหนี้ในวงเงิน 50,000-60,000บาทโดยกติกากู้คือ ค่าประกันได้ 5 ปี ต่อสัญญา 1 ชุด คิดดอกเบี้ยร้อยละ 11 บาท ต่อปี ชาวบ้านมีหนี้สินกับธ.ก.ส. ตั้งแต่ 15,000 บาท ถึง 20,000 บาท
- 2) สหกรณ์ ชาวบ้านมีหนี้สินกับสหกรณ์ร้อยละ 20
- 3) กองทุนเงินแสน กู้ได้จำนวนน้อย 800-900 บาท เพื่อค่าเทอมลูก ไม่มีดอกเบี้ย ต้องชำระคืนภายใน 5 ปี
- 4) กองทุนเงินล้าน ให้กู้ในวงเงินไม่เกิน 15,000 บาท ส่วนใหญ่กู้เพื่อซื้อวัวมาขาย ส่งคืนปีต่อปี

ตารางเปรียบเทียบอาชีพในอดีตและปัจจุบัน

อาชีพเดิม	อาชีพใหม่ในปัจจุบัน
ตัดไม้, เลื่อยไม้	ทำนา
ปลูกฝ้าย	ทำไร่อ้อย
ปลูกปอ	ปลูกมะเขือเทศขายเมล็ด
ปลูกมัน	ปลูกพริกขายเมล็ด
ปลูกอ้อย	ปลูกแตง
นายฮ้อยอ้อย (นายทุนอ้อย)	ปลูกแคนตาลูปขายเมล็ด
นายฮ้อยวัวควาย	ค้าขายอาหาร, ลาบ ก้อย ในกรุงเทพและในบขส.
ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม	ขอนแก่น
ทำนา	รับราชการ
รับจ้างทั่วไป	ค้าขายเร่ตามงานตลาดนัด
	ทำงานโรงงานในกรุงเทพและโรงงานในขอนแก่น
	ปลูกมัน
	นายฮ้อยวัว ควาย
	นายฮ้อยอ้อย
	รับจ้างทั่วไป

3. สังคมวัฒนธรรมชุมชน

ครอบครัวกับการเลี้ยงดูบุตร

การเลี้ยงดูลูกหลานในอดีตไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมากเท่าปัจจุบัน เลี้ยงดูกันแบบง่ายๆ ข้าวปลาอาหารทุกอย่างล้วนเป็นของที่ได้ในหมู่บ้านชุมชน ไม่ต้องซื้อขาย เด็กเล็กพ่อแม่จะเลี้ยงดูเอง จนถึงวัยเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาเนื่องจากไม่มีการเปิดสอนในระดับอนุบาล เวลาออกไปทำงานในไร่ในนาจะพาลูกไปเล่นอยู่บริเวณใกล้เคียงกับที่ตนเองทำงานอยู่ เมื่อลูกถึงวัยต้องเข้าโรงเรียน ลูกยังมีหน้าที่ช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานที่สามารถทำได้ด้วย เช่น ต้อนวัว ควาย ออกไปหากินเองในตอนเช้า และตอนเย็นหลังเลิกเรียนกลับไปต้อนกลับบ้าน พ่อแม่มักจะใช้เวลาในช่วงรับประทานอาหารเย็นพูดคุยอบรมสั่งสอนบุตรหลาน พร้อมทั้งแบ่งหน้าที่รับผิดชอบสำหรับวันรุ่งขึ้นให้ลูกแต่ละคน ปูย่า ตายาย พ่อแม่และพี่ๆ สามารถว่ากล่าวตักเตือนลูกหลานหรือน้องให้อยู่ในโอวาทได้

ในปัจจุบันพ่อแม่มีเวลาค่อนข้างน้อยในการอบรมเลี้ยงดูบุตร เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป พ่อแม่ต้องมีการะในการหารายได้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัวที่เพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ บางคนอพยพย้ายถิ่นชั่วคราวเพื่อไปรับจ้างต่างจังหวัด ทำให้ไม่ได้อยู่กับอย่างพร้อมหน้าทั้งครอบครัว ภาระหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตรจึงเป็นของ ปูย่า ตายาย ซึ่งมีอายุมากแล้ว ประกอบกับค่านิยมในการส่งลูกเรียนมากขึ้น ตั้งแต่ในวัยเด็กส่งลูกเข้าไปเรียนในเมืองแล้ว เพราะมีความเชื่อว่าโรงเรียนในหมู่บ้านไม่มีคุณภาพเท่าโรงเรียนในเมือง และเมื่อจบการศึกษาภาคบังคับแล้ว นิยมส่งลูกเรียนในระดับที่สูงขึ้น ดังนั้นจากการที่พ่อแม่ไม่ได้อยู่กับเด็ก และเด็กมักจะเข้าเรียนในระดับที่สูงขึ้น การอบรมสั่งสอนเด็กส่วนใหญ่ จึงเป็นหน้าที่ของสถาบันการศึกษามากกว่าสถาบันครอบครัว

กลุ่มตระกูลในหมู่บ้าน

กลุ่มตระกูลในบ้านโสกแต่ที่เข้ามา ตั้งบ้านเรือนในระยะแรก ได้แก่

1) ตระกูลแสงศรีเรือง ย้ายมาจากบ้านจิว บ้านหนองปลิง ต. สาวถี ในปัจจุบัน สาเหตุที่ย้ายเข้ามาอยู่บ้านโสกแต่ เพราะหนีจากโรคระบาด ไข้ฝีดาษ กลุ่มคนที่มากกลุ่มแรกคือ นายดิ่ง, นายชิง แสงศรีเรือง เข้ามาอยู่ประมาณ 70 กว่าปี มาแล้วถือได้ว่าเป็นกลุ่มตระกูลที่มีความสัมพันธ์เครือญาติจำนวนมาก ในหมู่บ้าน

2) ตระกูลหงษ์คำเมือง กลุ่มตระกูลนี้มาจากบ้านเชียง บ้านเมืองเพ็ง เลยทางไร่พรมนิมิต รอกออกไปทางอ.เชียงยืน คนที่มาคนแรกคือ นายคำ หงษ์คำเมือง มาในตอนแรกมาเป็นผู้อุปฐาก หลวงพ่อพิลา ซึ่งเป็นผู้มาก่อตั้งวัดบ้านโสกแต่ หลังจากนั้นจึงได้มีการชักชวนเครือญาติจากบ้านเชียง บ้านเมืองเพ็งเข้ามาตั้งบ้านเรือนที่บ้านโสกแต่ กลุ่มตระกูลหงษ์คำเมือง ได้อพยพมาอยู่โสกแต่ ประมาณ 85 ปีแล้ว

3) ตระกูลทองโพธิ์ อพยพมาจากบ้านโพธิ์ อ.หนองพอก จ.ร้อยเอ็ด สาเหตุที่อพยพ เพราะหนีความแห้งแล้งอดอยาก กลุ่มแรกที่เข้ามาคือ นายเนา ทองโพธิ์ เข้ามาอยู่ประมาณ 60-70 ปี มาแล้ว

4) ตระกูลอ่อนสุวรรณ อพยพมาจากบ้านหินโจด อ.พล จ.ขอนแก่น กลุ่มแรกที่มาคือ นายเก๊ะ นายเป๊ะ สองพี่น้อง สาเหตุที่อพยพมา เพราะหนีความอดอยากแห้งแล้ง เพราะที่อยู่เดิม แล้งหลังติดต่อกัน 7 ปี 7 เดือน กลุ่มตระกูลนี้อพยพมาหลังสุดจากทั้ง 3 ตระกูลที่กล่าวมาข้างต้นมา อยู่ได้ 40 กว่าปีมาแล้ว แต่เป็นกลุ่มตระกูลใหญ่สุดในช่วงระยะการตั้งหมู่บ้านในช่วงต้นๆ กลุ่มตระกูลในปัจจุบัน (หมู่ 7)

กลุ่มตระกูลที่มีจำนวนมากและมีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่นในปัจจุบัน

1) ตระกูลแสงศรีเรือง เป็นกลุ่มที่มีเครือญาติจำนวนมากที่สุด

2) กลุ่มตระกูลวิไลราษฎร์และวิไลปาน จากการศึกษาพบว่ามีความสัมพันธ์ทางเครือญาติเดียวกันซึ่งคาดว่าเกิดจากความผิดพลาดจากการสะกดตัวอักษรในอดีตทำให้เกิดการเขียนนามสกุลที่แตกต่างกันกลุ่มนี้อพยพมาจากบ้านเชิงเมืองเพ็งทางไปอำเภอเชียงยืน

3) ตระกูลพินแสน อพยพมาจากบ้านจั่ว,บ้านหนองปลิง ต.สาวะถี สาเหตุเพราะเห็นว่าบ้านโสภณแต่อุดมสมบูรณ์ จึงอพยพเข้ามาอยู่ เป็นกลุ่มตระกูลที่มีจำนวนมากอันดับ3

4) อ่อนสุวรรณ เป็นกลุ่มเครือญาติที่มีมากเป็นอันดับ4 ในหมู่บ้าน

คณะกรรมการหมู่บ้าน

โครงสร้างบ้านโสภณแต่หมู่ที่ 7 ปี2546

ผู้ใหญ่บ้าน

ผู้ช่วยผู้ใหญ่

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

ผู้ช่วยฝ่ายรักษาความสงบ

ผู้ช่วยฝ่ายรักษาความสงบ

สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

หัวหน้าประชาคมหมู่บ้าน

ประชาคมหมู่บ้าน

โครงสร้างประชาคมหมู่บ้าน

1.คุ้มฟ้าสง

2.ตะวันส่องแสง

3.ตะวันลับฟ้า

4.สี่ชมพู

5.ฟ้าสีทอง

กรรมการฝ่ายวัด

กลุ่มเยาวชน

เยาวชนบ้านโสกแต่มีการรวมกลุ่มกันเป็นรูปเป็นร่าง ประมาณปี 2510 โดยเรียกว่า กลุ่มหนุ่มสาวซึ่งเดิมยังไม่มีการแยกหมู่ (ม.7, ม.8) มีการเลือกหัวหน้ากลุ่ม ซึ่งส่วนใหญ่จะเลือกผู้ใหญ่ที่บวชเรียนมาก่อน และมีโครงสร้างคณะกรรมการประกอบด้วย ประธาน รองประธาน ชายหรือหญิง 2 คน และหัวหน้าหนุ่มสาวในแต่ละคุ้ม 2 คน ชายและหญิง วาระของประธานและคณะกรรมการจะสิ้นสุดเมื่อแต่งงานมีครอบครัว บทบาทของกลุ่มหนุ่มสาวในอดีต คือ การช่วยงานสาธารณะประโยชน์ในหมู่บ้าน เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การช่วยงานในบุญประเพณี การระดมเงินทุนเพื่อซื้อของให้กับวัด การเล่นกีฬา และการควบคุมพฤติกรรม

ในปี 2538 กลุ่มเยาวชนได้รับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ จำนวน 10,000 บาท แต่ผู้ใหญ่บ้านไม่ให้นำเงินจำนวนดังกล่าวมาให้เยาวชนทำประโยชน์ใดๆ ขณะนี้เงินจำนวนดังกล่าวถูกฝากไว้ในธนาคารหมู่บ้าน

ปี 2539 บทบาทของกลุ่มเยาวชนลดลง เนื่องจากมีการเข้าศึกษาหลังจากจบการศึกษาภาคบังคับ ทำให้เยาวชนต้องแยกย้ายกันไป

ปัจจุบันผู้นำหมู่บ้านได้แต่งตั้งหัวหน้ากลุ่มเยาวชนคนใหม่ให้โดยเลือกจากคนโสกที่อาวุโสมากที่สุด แต่ไม่ได้มีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมในหมู่บ้านเช่นเดิม การดูแล ควบคุมพฤติกรรมของคนหนุ่มไม่สามารถทำได้ จากบริบททางสังคม และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้เยาวชนมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากอดีตดังนี้ มีการศึกษาต่อก่อนออกชุมชน รับวัฒนธรรมใหม่เข้ามาส่งผลต่อทัศนคติ ความคิด ความเชื่อ พฤติกรรมเปลี่ยนไป ไม่มีการรวมกลุ่มกันทำสาธารณะประโยชน์ แต่รวมกลุ่มกันในเรื่องการเล่นกีฬา ดนตรี รวมทั้งมั่วสุมสุรา ยาเสพติด การรวมกลุ่มไม่เป็นไปตามธรรมชาติ แต่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อรองรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานต่างๆ ทำให้ความเหนียวแน่น ความยั่งยืนของกลุ่มไม่มี

กลุ่มอื่นๆที่มีในหมู่บ้าน

- 1.ธนาคารหมู่บ้าน
- 2.กลุ่มสมุนไพรแม่บ้าน
- 3.กลุ่มทอผ้าไหม
- 4.กลุ่มเลี้ยงไหม
- 5.กลุ่มปฎิประธาน

- 6.กลุ่มฌาปนกิจหมู่บ้าน
- 7.กลุ่มกองทุนเยาวชน ปัจจุบันมีเงินกองทุนแต่ยังไม่ได้ดำเนินกิจกรรม
- 8.กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท
- 9.กลุ่มเงินกขคจ 280,000 บาท

4. วัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อ

บุญประเพณี

- เดือน 3 บุญข้าวจี
- เดือน 4 บุญพระเวส
- เดือน 5 ตรุษสงกรานต์
- เดือน 6 หรือเดือน 7 บุญบั้งไฟ
- เดือน 8 บุญเข้าพรรษา
- เดือน 11 บุญออกพรรษา
- เดือน 12 บุญข้าวเปลือก

ในเทศกาลงานบุญบั้งไฟ จะเป็นงานบุญประเพณีที่ชาวบ้านจะมารวมตัวกันเพื่อทำบุญ และทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน คนที่อยู่ในหมู่บ้านก็จะหยุดงาน คนที่ไปทำงานต่างถิ่นก็จะกลับมาร่วมงานนี้ ถือว่าเป็นบุญประเพณีที่สำคัญมาก จัดทำขึ้นเพื่อเป็นพิธีขอฝน ซึ่งเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวไร่ชาวนาที่ต้องอาศัยน้ำฝนในการเกษตรและการอุปโภค บริโภค ในบุญบั้งไฟนี้จะมีการจัดขบวนแห่บั้งไฟแบ่งเป็นกลุ่ม โดยในขบวนจะประกอบด้วย คณะกลองยาว คณะฟ้อนรำ ขบวนพญานาค พญาเถน ผาแดงนางไอ่ และเครื่องเสียงที่เปิดเสียงดังกระหึ่มสร้างความสนุกสนาน นอกจากนี้จะมีพิธีกรรม กิจกรรมต่างๆตามความเชื่อแล้ว ยังมีการละเล่น และกิจกรรมที่ผดึกขุหมายแอบแฝงอยู่ในงานนี้ด้วย ได้แก่ การเล่นการพนันและการใช้ยาเสพติด การเล่นการพนันที่เป็นที่นิยมกันมาก คือการเล่นพนันบั้งไฟ การพนันไก่ชน ทั้งนี้เพราะโอกาสที่ชาวบ้านจะมารวมตัวกันมากๆ หาได้ยาก ดังนั้นกลุ่มนักเล่นการพนันจึงใช้โอกาสนี้เล่นการพนันกันด้วย สำหรับยาเสพติด จะมีการแอบไปเสพยาบ้าในไร่อ้อย หรือบนบ้าน เพื่อไม่ให้คนอื่นเห็น คนที่นำยาบ้าเข้ามาได้แก่คนที่ไปทำงานในกรุงเทพฯ และเอ่ยนในชุมชนก็มีเช่นกัน ในช่วงงานเทศกาลกรรมการหมู่บ้าน หรือชาวบ้านคนอื่นๆ มักจะสนใจและให้ความสำคัญกับกิจกรรมบุญประเพณีเป็นสำคัญ ไม่ค่อยมีเวลาสอดส่องพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดตามปกติ

ความเชื่อในชุมชน

ในหมู่บ้านโสกแต่มีความเชื่อในเรื่องของศาสนา มีการตั้งหอพระพุทธรูป ตั้งในช่วงที่มีการตั้งหมู่บ้าน โดยพ่อใหญ่ธรรมพุทธรูป วิสัยปาน ซึ่งเป็นหมอธรรมที่เคารพของคนในชุมชนในขณะนั้นเป็นผู้ที่ปัดเป่าความเดือดร้อนของคนในชุมชนตั้งหอพระพุทธรูปเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนโดยเอาพระธรรมเป็นหลัก(ธรรมของพระพุทธศาสนา)มีการรักษาอาการเจ็บไข้ได้ป่วยเป็นบ้า การเดินทางไกลไปที่ต่างๆ และปัญหาอื่นๆโดยการบนบานกับหอพระพุทธรูป ในช่วงเทศกาลสงกรานต์จะมีการ สรงน้ำ ตักบาตร ทุกหลังคาเรือนจะนำเอาดอกไม้จันทร์ 5 มากราบไหว้ และนำเอาน้ำที่ได้ทำพิธีไปบูชาที่ครัวเรือนเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุข ปัจจุบันหอพระพุทธรูปตั้งอยู่ในเขตหมู่ 7 มีผู้ดูแลรักษาเวลาวันพระจะมีคนนำดอกไม้มาคาราวะ เวลาจะบนบานสาธกกล่าวต้องให้ผู้ดูแลเป็นผู้พามากล่าว และแก้บนด้วยผลไม้พร้อมกับจันทร์ 5 (จันทร์ 5 ประกอบด้วย เทียน 5 คู่ ดอกไม้ 5 คู่ เงิน 5 บาท) หากผู้ดูแลตายจะต้องเลือกกันขึ้นมาเองโดยชาวบ้าน

ข้อห้ามของหมู่บ้าน

- 1.ในวันพระห้ามชนพื้นเข้าหมู่บ้าน ห้ามใช้แรงงานสัตว์ในการไถนา และห้ามสีข้าว
- 2.หากมีคนตายในหมู่บ้านห้ามหาฟืน

หากมีการฝ่าฝืนปรับ 12 บาท พร้อมจันทร์ 5 และจันทร์ 8 โดยผู้รักษาหอพระพุทธรูปเป็นคนปรับ

ข้อผิดบ้านในวันศีล

- 1.ฆ่าวัวในบ้าน
- 2.ไม่เอาฟืนเข้าบ้าน
- 3.ไม่ให้เอาถ่านเข้าบ้าน
- 4.ไม่ให้สีข้าว
- 5.ไม่ให้ไถนา

ภูมิปัญญาหมู่บ้าน

ในปัจจุบันไม่ค่อยมีการใช้ภูมิปัญญาต่างๆที่มีอยู่ในหมู่บ้าน ที่ยังมีการใช้อยู่คือหมอลำซึ่งการสู่ขวัญ และการใช้สมุนไพรเล็กๆน้อยๆ โดยส่วนมากจะเป็นการพึ่งพาจากภายนอกชุมชนเป็นหลัก บุคคลที่เป็นภูมิปัญญาในชุมชนมีดังนี้คือ